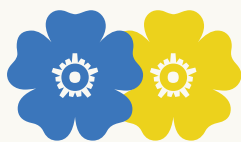

Ukraińskie Pismo Podlasia

3 (193) 2024

Cena 6,00 PLN VAT 5%

NAD BUHOM

I NARWOJU

www.nadbuhom.pl

НАД БУТОМ І НАРВОЮ

НАД БУГОМ І НАРВОЮ NAD BUHOM I NARWOJU

№ 3 (193) 2024 ТРАВЕНЬ — ЧЕРВЕНЬ Nr 3 (193) 2024

ЗМІСТ НОМЕРА ❖ SPIS TREŚCI

Я. Т., Більська презентація 14-томника <i>Лесі Українки</i>	1
(лх), <i>Лесі Українки</i> короткий життєпис	2
(red.), <i>Ukraińskie słowo na bielskiej scenie</i>	3
(red.) XX Konkurs Piosenki Ukraińskiej „Z Podlaśkoji Krynyci 2024”	6
L. Łabowicz, <i>Wieści nie tylko z podlaskich miast i wsi</i>	11
A. Лукашевич, <i>Хмари і Тімошка</i>	17
Є. Жабінська, <i>Як подолати інтелектуальну лінь?</i>	18
Ре-Д., <i>Він пішов, бо інакше не міг</i>	19
В. Яручик, <i>Як багато значить слово: народне, художнє, авторське... Кілька штрихів з нагоди народження «Країни свого слова»</i>	20
Ю. Гаврилюк, <i>Поміж Володимиром, Києвом та Супраслем. Короткий нарис з етноконфесійної історії Більська і Підляшшя у першій половині XVI ст.</i>	22
Ю. Бідношя, <i>Феномен писемних діалектних текстів (наївна поезія Північного Підляшшя)</i>	28
Ю. Гаврилюк, <i>Історична пам'ятка XVI ст. при телятицькій церкві</i>	33
Л. Лабович, <i>«Хоч би й за вола, аби дівкою не била»... Весі'ле в Курашеві (III)</i>	34
С. Савчук, <i>Михайлове щастя в час лихий</i>	37
Ре-Д., <i>Słowa, jakich my nie znali albo zabyli</i>	39
<i>Praktyczny słowniczok dla słuchających i czytających</i>	39
(ред.), <i>З організованого життя над Бугом і Нарвою</i>	42

НАША ОБКЛАДІНКА

Підляшшя – країна буслів, яких деінде звуть бузьками або ле-
леками (тут крилаті жителі Красного Села у гміні Ботьки).

Стор. II: Пам'ятник Лесі Українці у столиці канадської провінції
Онтаріо місті Торонто. Розташований у Гай-Парку, найбільшо-
му парку міста, що знаходиться в районі Bloor West Village,
одному з історичних осередків проживання української гро-
мади Торонто, монумент було встановлено в середині жов-
тня 1975 року на замовлення Жіночої Ради Конгресу Україн-
ців Канади. **Стор. III-IV:** Кольори підляської весни і початку
літа (на останній світлині каплючка на криниці поміж Лядами і
Курашевом). Всі фотографії Ю. Гаврилюка.

Більська презентація 14-томника Лесі Українки

18 квітня в Більську в конференц-залі Союзу українців Підляшшя відбулася урочиста презентація та дарування 14-томного академічного зібрання творів Лесі Українки. Захід відбувся в рамках візиту на Підляшшя делегації Волинського національного університету ім. Лесі Українки. Серед його учасників були, зокрема, секретар Кліщель Валентина Сидорук, голова Союзу українців Підляшшя Марія Рижик, заступник голови СУП д-р Андрій Артем'юк, який особисто доклав зусиль для підготовки цієї події.

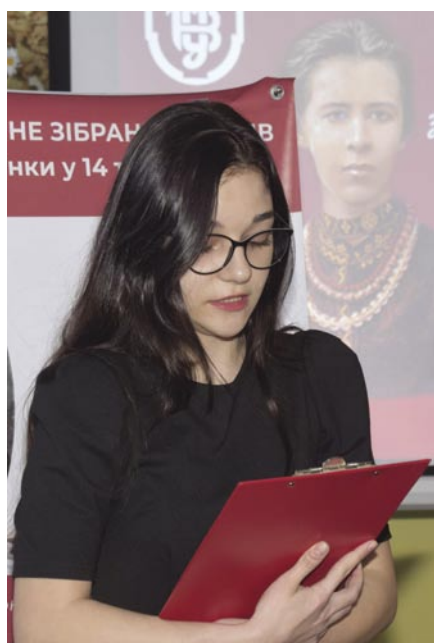
Захід почали директор Підляського наукового інституту д-р Григорій Купріянович та заступник директора ПНІ Юрій Гаврилук, який ініціював приїзд гостей з Волині. Директори ПНІ вказали на значення візиту волинської делегації та важливість презентації і дарування на Підляшшя 14-томного академічного зібрання творів Лесі Українки.

Вже на початку заходу прозвучало поетичне слово Лесі Українки: її вірші «Надія» та «Вечірня година» прочитали Єва Гіза та Даша Роґаля. Згодом директор ПНІ представив постать очільника делегації про-

ректора Волинського національного університету ім. Лесі Українки проф. Юрія Громика, підкреслюючи, що він відомий український мовознавець, який вивчає західнополіські говірки, а в колі його наукових інтересів також українські говірки Підляшшя.

Презентація проф. Юрія Громика «Леся Українка та 14-томне академічне повне зібрання творів» почалася відеокліпом Марини Круть «Леся». Проректор ВНУ детально представив історію підготовки нового повного зібрання творів найвідомішої української поетеси, яке в 2021 р. видав Лесин університет у Луцьку. Волинський дослідник підкреслював зв'язки Лесі Українки з Волиню та детально охарактеризував зміст окремих томів 14-томника.

Зустріч завершилася урочистим даруванням Підляському науковому інституту 14-томного академічного зібрання творів Лесі Українки, яке звершив проректор Волинського національного університету ім. Лесі Українки проф. Юрій Громик. Волинська делегація передала також Підляському науковому інституту та учасникам зустрічі інші подарунки. Своєю чергою Підляський науковий інститут передав Волинському національному університету ім. Лесі Українки видану нещодавно фундаменталь-

Вірші Лесі Українки «Надія» та «Вечірня година» прочитали Єва Гіза та Даша Роґаля

ну антологію україномовного письменства Підляшшя «Країна свого слова», яку вручив проф. Ю. Громику упорядник антології і заступник директора ПНІ Юрій Гаврилюк. Закінчуючи, директор ПНІ д-р Григорій Купріянович скерував до волинської делегації слова підтримки з боку українців Підляшшя в драматичний час, коли Україна захищає своє існування перед російською агресією.

Організаторами заходу були Підляський науковий інститут, Союз українців Підляшшя та Волинський національний університет ім. Лесі Українки. Медіа-патронат над заходом прийняв Український часопис Підляшшя «Над Бугом і Нарвою». Спонсорами події були Фундація Arhelan – Громадсько відповідальні та Польська мережа магазинів «Arhelan».

Проведення в Більську урочистої презентації 14-томного академічного зібрання творів Лесі Українки та дарування цього монументального видання українському середовищу Підляшшя мало вимір символічний. Таким способом на Підляшші, де автохтонною є українська мова і культура, нагадали одну із знакових постатей української культури, особливо близьку мешканцям цього регіону, адже Волинь і Підляшшя складають один культурний простір.

Я. Т.

Фото Ю. Гаврилюка

Лесі Українки короткий життєпис

Письмениця, перекладачка та культурна діячка Леся Українка (Лариса Косач), яка у сучасній українській традиції входить до переліку найвідоміших жінок давньої та сучасної України, народилася 25 лютого 1871 року у Новограді-Волинському. Дитячі роки поетеси минали на Поліссі – взимку Косачі жили в Луцьку, а літом у с. Колодяжне. У будинку Косачів часто збиралися письменники, художники і музиканти, влаштовувалися вечори і домашні концерти. Музика була серед факторів, які впливали на формування таланту Лесі Українки. «Мені часом здається, – писала вона, – що з мене вийшов би далеко кращий музикант, ніж поет, та тільки біда, що натура утяла мені кепський жарт». Цей «жарт» – початок туберкульозу, з яким вона боролася усе життя. Хвороба спричинилася до того, що дівчинка не ходила до школи, однак завдяки матері, письменниці Ганні Барвінок, а також її братові Михайлові Драгоманову, який мав великий вплив на духовний розвиток Лесі, вона дістала глибоку і різнобічну освіту. Письмениця знала більше десяти мов, вітчизняну і світову літературу, історію, філософію. Все це сприяло ранньому входженню Лесі в літературу: в дев'ять років вона вже писала вірші, у тринадцять почала друкуватись – у 1884 р. львівський журнал «Зоря» помістив вірші «Конвалія» і «Сафо», під якими вперше з'явилось ім'я *Леся Українка*. Літературна діяльність Лесі поживалася з середини 80-х, коли Косачі переїхали до Києва і в оточенні родин Лисенків і Старицьких вона увійшла до літературного гуртка «Плеяда». У другій половині 90-х років XIX ст. Леся Українка звернулася до драматургії, розвинула новий жанр – драматичну поему.

Серед мистецької спадщини – збірки поезій «На крилах пісень» (1893), «Думи і мрії» (1899), «Відгуки» (1902), поеми «Давня казка» (1893), «Одно слово» (1903), драми-поєми «Кассандра» (1901–07), «В катакомбах» (1905), «Лісова пісня» (1911), «Камінний господар» (1912), «Бояриня» (1913). Упродовж усього життя Леся Українка цікавилася українським фольклором, знала дуже багато народних пісень (близько 500) і сама була визначним носієм фольклору. 30 записів веснянок і обжинкових пісень з голосу Лесі Українки зробив композитор Микола Лисенко. 225 пісень увійшли до книги «Народні мелодії. З голосу Лесі Українки», яку впорядкував і видав у 1913 р. її чоловік Климент Квітка.

Виняткове значення творчості Лесі Українки в історії української літератури полягає в тому, що вона збагатила українську поезію новими темами й мотивами; досконало володіючи катренами й октавами, сонетами й оригінальними строфічними будовами, використовуючи гексаметр, верлібр, п'ятистоповий ямб, вона збагатила строфіку, ритміку й метрику української поезії. На зламі XIX–XX ст., використовуючи мандрівні сюжети світової літератури, Леся Українка стала в авангарді творчих сил, що виводили українську літературу на широку арену світової літератури.

У 2021 р. Волинський національний університет імені Лесі Українки видав «Повне академічне зібрання творів у чотирнадцяти томах», до якого увійшли усі знайдені на той час тексти письменниці: драматичні, поетичні та ліро-епічні твори, художня проза, літературно-критичні та публіцистичні статті, переклади (поезія, проза, драма, публіцистика та інше), записи народної творчості (пісні, записані з голосу Лесі Українки), «Стародавня історія східних народів» (текст підручника, написаного письменницею для молодшої сестри), листи, конспекти, виписки з книг, нотатки та інше. Зокрема й було відновлено фрагменти та матеріали, вилучені російською (совітською) цензурою у попередніх виданнях. Загальний обсяг видання склав 9 448 сторінок.

(лх)

Ukraińskie słowo na bielskiej scenie

Wyjątkowo wysoki i wyrównany poziom miał tegoroczny Wojewódzki Konkurs Recytatorski „Ukraińskie słowo”. Odbył się on 18 kwietnia, tradycyjnie już w Bielskim Domu Kultury w Bielsku Podlaskim.

Konkurs jest skierowany przede wszystkim do dzieci uczących się języka ukraińskiego jako języka mniejszości narodowej w województwie podlaskim, a jego organizatorem jest Związek Ukraińców Podlasia. Rokrocznie, od wielu już lat, do zmagania przygotowują uczniów nauczyciele języka ukraińskiego, którzy po eliminacjach w swoich szkołach wybierają najlepszych deklamatorów.

W tym roku na scenie wystąpili przedszkolacy oraz uczniowie wszystkich placówek w województwie podlaskim, w których nauczany jest język ukraiński. Były to więc dzieci z: Przedszkola Nr 9 Leśna Polana w Bielsku Podlaskim, Szkoły Podstawowej nr 4 im. A. Mickiewicza w Bielsku Podlaskim, Niepublicznej Szkoły Podstawowej św. św. Cyryla i Metodego w Białymstoku, Szkoły Podstawowej Nr 9 im. 42 Pułku Piechoty w Białymstoku, Przedszkola Samorządowego Integracyjnego nr 26 im. Joanny Strzałkowskiej-Kuczyńskiej w Białymstoku oraz z Zespołu Szkolno-Przedszkolnego w Czeremsku.

Łącznie na scenie wystąpiło 81 recytatorów z przedszkoli i szkół podstawowych z trzech miejscowości: Bielska Podlaskiego, Białegostoku i Czeremchy. Oceniało ich jury w składzie: Ludmiła Łabowicz – filolog, językoznawca, dziennikarka, Elżbieta Nielipińska – dyrektor Przedszkola Nr 9 Leśna Polana w Bielsku Podlaskim oraz Igor Fita – instruktor muzyczny.

Wszyscy recytatorzy zostali podzieleni na cztery kategorie wiekowe: „przedszkola”, „klasy I-III szkoły podstawowej”,

„klasy IV-VI szkoły podstawowej” oraz „klasy VII-VIII szkoły podstawowej”. W ramach każdej z tych kategorii byli wybierani najlepsi recytatorzy poezji ukraińskiej w województwie podlaskim.

W tym roku dzieci starannie przygotowały się do konkursu, jednak tradycyjnie już najlepiej zaprezentowali się najmłodszy, wśród których nie brakowało nawet 5-letnich recytatorów. Dlatego też w kategorii „przedszkola” jury postanowiło przyznać wszystkim 13 dzieciom pierwsze miejsca.

Bardzo wyrównany poziom miały prezentacje uczniów najmłodszych klas podstawówki. W kategorii „klasy I-III szkoły podstawowej” wystąpiło aż 37 deklamatorów, spośród których każdy wykazał się wyjątkowo dobrą znajomością wybranego tekstu, ciekawą interpretacją oraz staranną wymową. Dlatego też jury miało trudne zadanie z podzieleniem miejsc i wielu uczniów, deklamujących wyjątkowo dobrze poezję ukraińską, musiało się zadowolić wyróżnieniami.

Duże zainteresowanie konkursem było też wśród uczniów z klas IV-VI szkoły podstawowej. W tej kategorii wiekowej wystąpiło 26 recytatorów. Tutaj również uczniowie deklamowali wyjątkowo dobrze, dbając o akcenty i wymowę trudnych ukraińskich głosek, takich jak „p” czy „h”.

Najmniej uczniów, bo jedynie pięcioro, zaważyło o miejsca w kategorii „klasy VII-VIII szkoły podstawowej”. Od wielu lat jednak widoczne jest słabsze zainteresowanie konkursem wśród najstarszych uczniów, być może z powodu nadmiaru obowiązków szkolnych w starszych klasach i braku czasu na przygotowanie do rywalizacji.

Ze względu na wysoki i wyrównany poziom, a także aby zachęcić dzieci do

brania udziału w konkursach recytatorskich w kolejnych latach, jury postanowiło nagrodzić wszystkich uczestników I, II lub III miejscem, a także wyróżnieniami. Bez wątpienia jednak każdy z uczniów zasłużył na nagrodę.

A tak oto przedstawia się lista tegorocznych laureatów Wojewódzkiego Konkursu Recytatorskiego „Ukraińskie słowo”.

Kategoria „przedszkola”:

I miejsce:

Elyzaveta Yaroshyk
Hanna Derlukiewicz
Marcjanna Wysocka
Anna Białokozowicz
Anastazja Ostaszewska
Laura Wasilewska
Ksenia Goroszkiewicz
Artur Wyrkowski
Hanna Stosiak
Karolina Buhozonova
Julia Falkowska
Zofia Kalicka
Wiktor Tymoszewicz

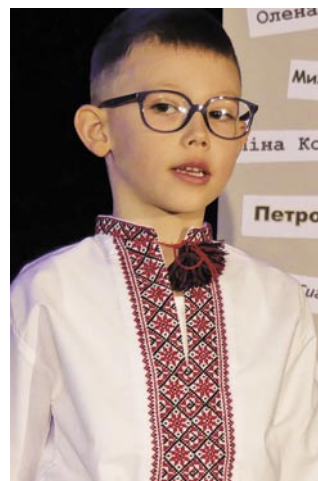
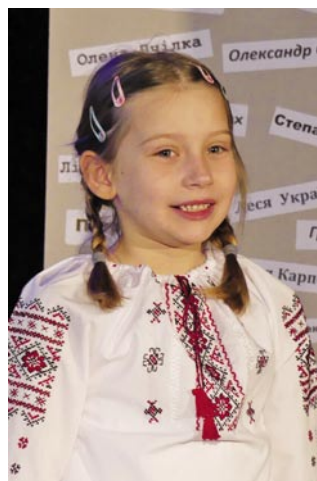
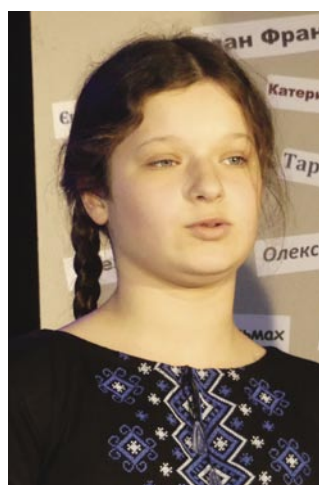
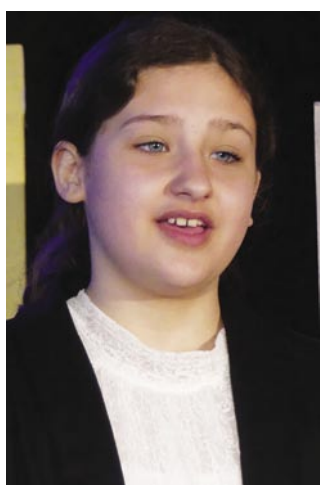
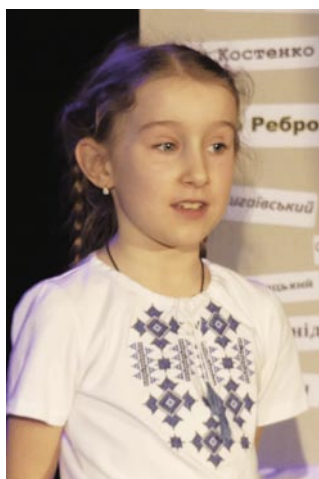
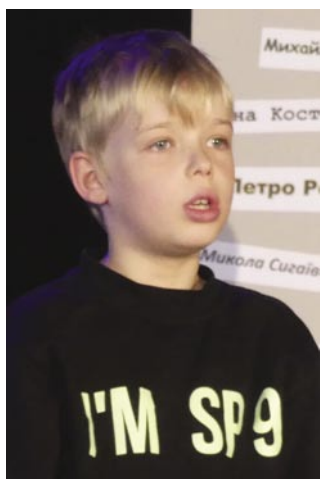
Kategoria „klasy I-III szkoły podstawowej”:

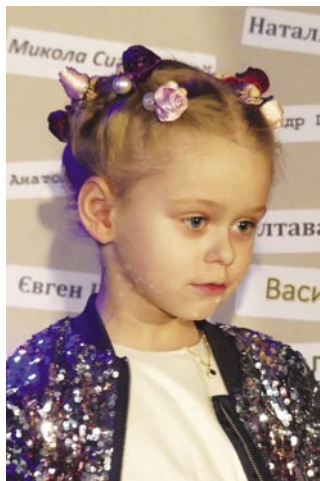
I miejsce:

Urszula Karczewska
Nina Iwaniuk
Nadia Waszkiewicz
Stanisław Sielatycy
Natalia Białokozowicz
Konrad Seweryn

II miejsce:

Sofia Aleksa
Maria Potapowa
Marta Kierkowicz
Laura Pęczek
Daria Sawicka
Martyna Sacharczuk

Kategoria „klasy IV-VI szkoły podstawowej”:

I miejsce:

Nikola Hołodok
Gabriela Ostapkowicz
Katarzyna Parfieniuk
Julia Monachowicz
Anna Reszetnikow
Natalia Borowska

II miejsce:

Magdalena Martyniuk
Ksenia Parfieniuk
Urszula Baran
Nina Puszkarewicz
Lena Czykwini
Nela Karczewska

III miejsce:

Laura Bober
Jan Pietrzykowski
Agata Reszetnikow
Marianna Rusiłowicz
Pola Filimoniuk
Michał Potapow

Wyróżnienie:

Agata Kasperuk
Sonia Chmur
Daniel Bordiuk

Amelia Budzowski
Julia Kierdelewicz
Daryna Płastunowa
Wiktoria Jaroszewicz
Natalia Sawczuk

Kategoria „klasy VII-VIII szkoły podstawowej”:

I miejsce:

Dominika Łabowicz

II miejsce:

Ewa Giza

III miejsce:

Maria Śliwka
Maja Kuczyńska
Olena Misiejuk

Konkurs Recytatorski „Ukraińskie słowo” odbył się w ramach projektu „Spotkania z podlaskim folklorem, tradycją i poezją ukraińską” dzięki dotacji Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji RP. (red.)

Fot. L. Łabowicz

III miejsce:

Jan Śliwka
Lena Strelczuk
Iga Parfieniuk
Dominika Białokozowicz
Lena Rudkowska
Wiktoria Pytel

Wyróżnienie:

Julia Ostapkowicz
Jakub Korzun
Maria Dąbrowska
Izabela Szubza
Zuzanna Sańczuk-Akułow

Borys Morozow
Nadia Chmur
Mykhailo Malchuk
Maria Iwaniuk
Yelyzaveta Popruzhuik
Piotr Iwaniuk
Nina Korcz
Hanna Monach
Zuzanna Mazurek
Krystian Bobel
Julia Iwaniuk
Kinga Lewczuk
Anna Kierdelewicz
Julia Budzowski

XX Konkurs Piosenki Ukraińskiej „Z Pidlaśkoji Krynyci 2024”

79 wykonawców, różne gatunki muzyczne, ponad siedem godzin przesłuchań konkursowych. 19 maja w Bielskim Domu Kultury w Bielsku Podlaskim odbył się jubileuszowy XX Konkurs Piosenki Ukraińskiej „Z Pidlaśkoji Krynyci”. Laureaci pierwszych i drugich miejsc wystąpili tydzień później, 26 maja na uroczystym koncercie galowym.

Już po raz dwudziesty wykonawców, słuchaczy, a zwłaszcza jury, czekał prawdziwy maraton muzyczny. Na scenie Bielskiego Domu Kultury prezentowali się wykonawcy piosenek ukraińskich – soliści, duety, tria, kwartety, zespoły z Podlasia i innych regionów Polski (m.in. Legionowa, Warszawy). Każdy z nich wykonywał jedną wybraną piosenkę po ukraińsku, w tym w gwarze ukraińskiej z Podlasia.

Komisja konkursowa w składzie **Alla Kowalczuk** z Równego w Ukrainie – folklorystka, śpiewaczka i animatorka, **Vita Kociubajło**

– instruktorka emisji śpiewu, dyrygentka, wokalistka pochodząca z okolic Równego w Ukrainie oraz **Borys Buń** – choreograf zespołów tańca ludowego w Ukrainie i na Podlasiu – miała niełatwe zadanie. Duża liczba wykonawców, różny wiek uczestników oraz mnogość stylów muzycznych sprawiały, że trzeba było ocenić występujących adekwatnie do prezentowanego repertuaru, formy muzycznej, wieku.

W tym roku uczestnicy konkursu walczyli o miejsca w następujących kategoriach: folklor autentyczny, folklor opracowany, piosenka

W tym roku, oprócz wykonawców, którzy wielokrotnie już prezentowali się na konkursowej scenie, wystąpili debiutanci. Z ciekawym projektem pod nazwą „Weczurki” zaprezentowały się dawne członkinie zespołu „Ranok”. Rewelacyjnie po ukraińsku zaśpiewał zespół „Jaryna”, działający od półtora roku przy Bielskim Domu Kultury, dotychczas znany bardziej z imprez białoruskich.

Wielogodzinne przesłuchania konkursowe zaowocowały długą listą nagrodzonych i wyróżnionych. O to bowiem chodzi w Konkursie Piosenki Ukraińskiej „Z Podlaśkoj Krynicy” – by każdy poczuł się doceniony za wysiłek włożony w przy-

autorska i współczesna, zespoły etno-folk oraz śpiew chóralny. W każdej z tych kategorii byli oceniani w czterech grupach wiekowych: dzieci (do lat 10), młodzież (od 11 do 17 lat) oraz dorośli (od 18-59 lat), a także dorośli (60+). Oddzielnie oceniano solistów, małe formy muzyczne (duety, tria, kwartety), a także zespoły bądź chóry.

Oceniając, jurorzy brali pod uwagę poziom wykonania, technikę wokálną oraz stopień trudności utworu. Ważny był dobór repertuaru. Jak podkreślała Vita Kociubajło, sama nazwa konkursu wskazuje już na to, jaki repertuar powinien dominować na konkursie – a więc powinny to być przede wszystkim pieśni „z podlaśkiej krynicy”, a więc utwory miejscowe, a nie ściągnięte z Internetu. Ponadto ważne było to, by wykonawcy nie powtarzali piosenek, z którymi występowali w ubiegłych latach, a niestety, jak zauważali członkowie jury, od wielu lat oceniający w konkursie – niektórzy uczestnicy sięgali po ten sam repertuar, co w latach ubiegłych.

Członkowie komisji zwracali uwagę na emisję głosu, intonację, walory brzmieniowe. Ważne też było prawidłowe zaśpiewanie po ukraińsku. Ponadto liczyła się ekspresja muzyczna, interpretacja, stylowość wykonania, a także wizerunek sceniczny.

gotowanie i wykonanie wybranej piosenki ukraińskiej na scenie przed prawdziwymi profesjonalistami oraz publicznością zgromadzoną w Bielskim Domu Kultury.

A tak oto przedstawia się lista nagrodzonych i wyróżnionych w 2024 roku:

FOLKLOR AUTENTYCZNY:
Średnia kategoria wiekowa
(11-17 lat)

Male formy:

II miejsce – Trio: Katarzyna
 Parfieniuk, Ksenia Parfieniuk
 i Magdalena Martyniuk

Zespoły:

III miejsce – Zespół Ranok –
 grupa wokalo-instrumentalna

Starsza kategoria wiekowa
(18-59 lat)

Male formy:

I miejsce – Kwartet Nawzajem
 II miejsce – Trio Myr
 III miejsce – Duet: Jan Tomczuk
 i Władysław Waszkowiak
 III miejsce – Walentyna Zwierzyńska
 i Walentyna Jakimiuk

Zespoły:

III miejsce – Zespół Ranok –
 grupa wokalna

Kategoria wiekowa (60+)

Solo:

III miejsce – Walentyna Waszczuk
 Wyróżnienie – Nina Tymoszuk

Male formy:

I miejsce – Zespół Malinki
 Wyróżnienie – Duet: Anna
 Romaniuk i Olga Fiłoc

Zespoły:

I miejsce – Zespół Rodyna

II miejsce – Zespół Jaryna

Wyróżnienie – Zespół Niezabudki

FOLKLOR OPRACOWANY:**Młodsza kategoria wiekowa****(do 10 lat)****Male formy:**

II miejsce – Duet: Melania

i Borys Czyżewski

Zespoły:I miejsce – Zespół Mikron –
grupa żeńska

II miejsce – Zespół Dwa Kolory

III miejsce – Zespół Werwoczki

III miejsce – Zespół Echo Puszczy –
grupa męska**Starsza kategoria wiekowa (60+)****Solo:**

III miejsce – Aleksander Pura

Wyróżnienie – Antonina Gruszevska

Male formy:

Wyróżnienie – Duet: Jadwiga

Deoniziak i Taisa Kwasik

Zespoły:

I miejsce – Zespół Orlanie

II miejsce – Zespół Tęcza

III miejsce – Zespół Nowina

Wyróżnienie – Zespół Mielniczanie

Wyróżnienie – Zespół Wrzosa

Starsza kategoria wiekowa
(18-59 lat)**Solo:**

III miejsce – Teresa Wróblewska

Wyróżnienie – Aleksandra Ostapczuk

Male formy:I miejsce – Trio: Maria Henek,
Igor Janczuk i Petro RomanivII miejsce – Duet: Tatiana Stryhun
i Petro RomanivII miejsce – Kwartet zespołu Orlanie:
Natalia Martynowicz, Julia
Mirończuk, Maria

Kadłubowska i Marek Borona

Wyróżnienie – Duet: Elżbieta Sa-
dowska i Teresa Wróblewska

Wyróżnienie – Kwartet: Lucyna

Kosk, Beata Czarkowska, Teresa

Wróblewska i Zenon Selewonowski

Wieści nie tylko z podlaskich miast i wsi

MAKÓWKA. 2 kwietnia ukraiński zespół folklorystyczny „Dobryna” z Białegostoku, działający przy Związku Ukraińców Podlasia, wystąpił z koncertem charytatywnym podczas śniadania wielkanocnego w Hospicjum Proroka Eliasza w Makówce. Grupa wykonała tradycyjne pieśni ukraińskie.

Ośrodek Opiekuńczo-Hospicyjno-Edukacyjny w Makówce w gm. Narew został otwarty w lipcu 2022 r. Jest on siedzibą hospicjum stacjonarnego, zapewniającego całodobową opiekę paliatywną nieuleczalnie chorym u kresu życia, siedzibą hospicjum domowego wraz z wypożyczalnią sprzętu medycznego i rehabilitacyjnego dla podopiecznych, a także przestrzeni edukacyjną. Ośrodek jest prowadzony przez Fundację Hospicjum Proroka Eliasza z siedzibą w Michałowie, która od 12 lat prowadzi również społeczne Hospicjum Domowe na terenie pięciu gmin Podlasia, niosąc bezpłatną pomoc lekarską, pielęgniarską, psychologiczną oraz fizjoterapeutyczną najbardziej potrzebującym pacjentom. Twórcą oraz kierownikiem medycznym wiejskiego hospicjum w Makówce, a także prezesem Fundacji Hospicjum Proroka Eliasza jest doktor Paweł Grabowski.

OLSZTYN. 4 kwietnia w wieku 64 lat zmarł Miron Sycz (Мирон Сич, 1960-2024), jeden z bardziej zasłużonych działaczy społeczności ukraińskiej w Polsce, nauczyciel, założyciel Zespołu Szkół z Ukraińskim Językiem Nauczania w Górowie Iławeckim, jego wieloletni dyrektor, ponadto polityk, samorządowiec, poseł na Sejm VI i VII kadencji (*na foto u góry na Ukraińskim Kongresie Nauczycielskim w Bartoszych w 2022 r.*).

Miron Sycz urodził się 3 stycznia 1960 r. w Oстрым Бардзє w województwie warmińsko-mazurskim. Podczas akcji „Wisła” jego rodzinę wywieziono na północny wschód. W 1984 r. ukończył studia na Wydziale Matematyki Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Olsztynie. Odbył również ukończone

w 2000 r. studia podyplomowe w zakresie europejskiej administracji samorządowej i rządowej w Wyższej Szkole Humanistycznej w Pułtuskach.

W latach 1984-1990 był kierownikiem internatu i nauczycielem w Liceum Ogólnokształcącym w Górowie Iławeckim. Założyciel Zespołu Szkół z Ukraińskim Językiem Nauczania w Górowie Iławeckim (*na foto u dołu*), dyrektor placówki w latach 1990-2007. Współorganizator wielu ukraińskich wydarzeń kulturalnych na Warmii i Mazurach.

W 2007 r. Miron Sycz wszedł do Sejmu RP z listy Platformy Obywatelskiej. Był jedynym etnicznym Ukraińcem w sejmie. Jako jedyny poseł w polskim parlamencie ślubowanie złożył w wyszywanej koszuli ukraińskiej. Powtórzył swój sukces w wyborach w 2011 r.

Jako poseł był wiceprzewodniczącym Komisji Mniejszości Narodowych i Etnicznych Sejmu RP (*na foto na posiedzeniu komisji w Białymstoku w 2012 r.*) oraz wiceprzewodniczącym Polsko-Ukraiń-

skiej Grupy Parlamentarnej. W 2018 r. został wicemarszałkiem województwa warmińsko-mazurskiego.

Miron Sycz wielokrotnie gościł na Podlasiu. Doskonale rozumiał kwestie związane z kształtowaniem się ukraińskiej tożsamości narodowej w naszym regionie, a także kwestię ukraińsko-białoruską na Podlasiu. Został pochowany w Olsztynie.

Wiczna Wam pamjat'!

POLSKA. PODLASKIE. 7 kwietnia w Polsce odbyły się wybory samorządowe, podczas których wybierano członków rad gmin, rad powiatów i sejmików wojewódzkich, a także wójtów, burmistrzów i prezydentów miast.

W stolicy województwa podlaskiego Białymstoku na stanowisku prezydenta po zostaniu rządzący od 18 lat Tadeusz Truskolaski. Popierany przez Koalicję Obywatelską i Trzecią Drogę dotychczasowy prezydent już w I turze wyborów zdobył 53,32 proc. poparcia wyborców.

W wyborach do Rady Miasta Białystok wygrała Koalicja Obywatelska z wynikiem 39,42 proc. Drugie miejsce zajęło Prawo i Sprawiedliwość – 33,68 proc., a na trzecim miejscu uplasowała się Trzecia Droga z wynikiem 11,37 proc. Przekłada się to na 14 mandatów w radzie miasta dla KO, 12 dla PiS i 2 dla Trzeciej Drogi.

W Bielsku pierwsza tura wyborów nie przyniosła rozstrzygnięcia, kto zostanie włodarzem miasta. W drugiej turze, która odbyła się **21 kwietnia**, o fotel burmistrza ubiegało się dwóch kandydatów – dotychczasowy burmistrz Jarosław Borowski z Komitetu Wyborczego Stowarzyszenie Koalicja Bielska oraz Piotr Wawulski z Komitetu Wyborczego Wyborców Nasz Bielsk. 55,33 proc. głosów zdobył dotychczasowy Radny Miasta Bielsk Podlaski Piotr Wawulski, który będzie nowym włodarzem miasta.

W gminie Bielsk Podlaski wyniki wyborów na wójta rozłożyły się prawie po równo na dwoje kandydatów – dotychczasową wójt Raisę Rajecką z KWW Nasze Podlasie oraz Walentego Koryckiego z KWW Nasza Gmina – Wspólne Dobro. W drugiej turze zwyciężył pochodzący z Proniewicz Walenty Korycki, dotychczasowy sekretarz gminy Boćki, wcześniej m.in. wicemarszałek województwa podlaskiego, wieloletni szef ARiMR w Bielsku Podlaskim,

a także dyrektor Podlaskiego Oddziału Regionalnego ARiMR w Łomży. Użył 53,26 proc. głosów poparcia i będzie nowym wójtem gminy Bielsk.

W wyborach do Rady Miasta Bielsk Podlaski pięć komitetów wyborczych rywalizowało o 21 mandatów radnych. Ostatecznie 8 mandatów uzyskał KWW Nasz Bielsk, 7 mandatów – KWW Koalicja Bielska, 4 mandaty – KWW Nasze Podlasie oraz 2 mandaty – KWW Nowa Jedność. Z KWW Nasz Bielsk w Radzie Miasta Bielsk Podlaski zasiądzie Piotr Ostaszewski, członek Związku Ukraińców Podlasia, związany z zespołami „Ranok” i „Hoyraky”.

W wyborach do Rady Powiatu Bielsk Podl. najwięcej, bo 9 mandatów, zdobył KWW Nasze Podlasie. Prawo i Sprawiedliwość uzyskało 5 mandatów, a KWW Koalicja Bielska – 3 mandaty. Z Koalicji Bielskiej do Rady Powiatu Bielsk Podlaski weszła przewodnicząca Związku Ukraińców Podlasia Maria Ryżyk.

W Hajnówce o stanowisko burmistrza w drugiej turze ubiegali się Maciej Borkowski z KWW Niezależni Hajnowianie oraz Ireneusz Roman Kiendys startujący z KWW Hajnówka Razem. Wygrał Ireneusz Roman Kiendys, który uzyskał 53,09 proc. głosów. Wójtem gminy Hajnówka została Lucyna Smoktunowicz z KWW Nasza Przyszłość 2024-2029. Zdobyła ona 61,20 proc. głosów i pokonała swoją kontrkandydatkę – Barbarę Panasiuk (38,80 proc.).

W wyborach do Rady Miasta Hajnówka większość mandatów zdobyli startujący z KWW Marcina Bołtryka „Hajnówka Samorządowcy” – 10 mandatów. 4 mandaty uzyskali przedstawiciele KWW Hajnówka Razem i 1 mandat – KWW Niezależni Samorządowcy.

W Siemiatyczach wybory na burmistrza wygrał kandydat Koalicji Obywatelskiej Piotr Siniakowicz. Zdobył on 65,13 proc. głosów i pokonał swojego kontrkandydata Przemysława Chranika (34,87 proc.).

W I turze głosowanie na wójta gminy Czeremcha wygrał Jerzy Wasiluk, który zdobył 52,93 proc. głosów. Poparcie 25,14 proc. wyborców uzyskał Krzysztof Waszkowiak, a 21,93 proc. – Irena Wiszenko, nauczycielka języka ukraińskiego, kierownik artystyczny zespołu „Hiłoczka” z Czeremchy, a także członkini Rady Głównej Związku Ukraińców Podlasia.

W gminie Czyże był tylko jeden kandydat na wójta – dotychczasowy wójta Jerzy Wasiluk. Zagłosowało na niego 83,38 proc. wyborców.

Podobna sytuacja miała miejsce w gminie Dubicze Cerkiewne, gdzie jedynym kandydatem – Leon Małaszewski – zdobył 83,13 proc. głosów.

W gminie Kleszczel o stanowisko burmistrza w drugiej turze ubiegali się Mirosław Markiewicz (KWW Roztropna Troska o Dobro Gminy) oraz dotychczasowy władca miasta Aleksander Sielicki (KWW Strażak). Wygrał Mirosław Markiewicz, zdobywając 61,42 proc.

W gminie Milejczyce o stanowisko wójta ubiegali się Jerzy Iwanowicz (KWW Łączy nas Podlasie) i Sebastian Sawicki (KWW Przyszłość dla Gminy). Wygrał Sebastian Sawicki, na którego zagłosowało 59,65 proc. wyborców.

W gminie Narew o stanowisko wójta w drugiej turze zawalczyli Aneta Leonowicz (KWW Narew Odnowa) i Andrzej Pleskowicz (KWW Ziemia Hajnowska). Wygrała Aneta Leonowicz, uzyskując 63,55 proc. głosów.

ZALESZANY. 7 kwietnia w świetlicy wiejskiej w Zaleszanach w gm. Kleszczel odbyło się doroczne wiosenne spotkanie związane z tradycją wypiekania drożdżowych bułeczek w kształcie pięciopalczastych lub trójpalczastych bocianich łap, zwanych na Podlasiu *busłowy łapy*. Organizatorem warsztatów był Miejski Ośrodek Kultury, Sportu i Rekreacji w Kleszczelach. Na jego profilu na Facebooku można znaleźć przepis na to obrzędowe pieczywo związane ze świętem *Blahowiszczynia*, czyli Zwiastowania Najświętszej Marii Panny, którym podzieliła się mieszkanka Zaleszan Nina Leończuk.

Składniki: 1 szklanka mleka, 3 łyżki oleju, 3-4 łyżki cukru, 1 łyżka śmietany, 3 szklanki mąki, ¼ pacuszki drożdży.

Przygotowanie: Drożdże rozpuścić w ciepłym mleku, dodając cukier i troszkę mąki. Wymieszać i odstawić do wyrośnięcia ciasta. Jak ciasto troszkę urośnie, dodać resztę składników i znowu odstawić do wyrośnięcia. Wyrośnięte ciasto dobrze wymieszać i robić *busłowe łapki*. Piec około 30 minut w temperaturze 180 stopni.

Więcej o przedsięwzięciach Miejskiego Ośrodka Kultury, Sportu i Rekreacji w Kleszczelach: www.facebook.com/kleszczele.moksir

BIELSK PODLASKI. 8 kwietnia *busłowy łapy* wypiekali przedszkolacy uczęszczający na zajęcia języka ukraińskiego jako języka ojczystego w Przedszkolu Nr 9 Leśna Polana w Białymstoku Podlaskim. Na zajęciach zaprzyjaźnione z przedszkolem babcie z zespołu „Rodyna” z Dubiażyna przygotowały drożdżowe ciasto. Dzieci, korzystając z ich pomocy, formowały bocianie łapy, nacięły po trzy pazury, smarowały jajkiem. Upieczone bułeczki zabrały do swoich domów.

Zajęcia odbyły się w ramach programu „Ku tradycji” realizowanego w przedszkolu, a mającego na celu przekazywanie lokalnych tradycji poprzez spotkania z twórcami ludowymi.

BIELSK PODLASKI. 11 kwietnia w parafii św. Archaniola Michała w Białymstoku Podlaskim z wykładem „Metropolita Dionizy (Waledyński) i autokefalia prawosławnej Cerkwi w Polsce” wystąpił Vitalij Michalczuk, teolog prawosławny, dyrektor Muzeum Ikon w Warszawie. Spotkanie odbyło się okazji tegorocznej rocznicy 100-lecia nadania Cerkwi prawosławnej w Polsce autokefalii (niezależności) przez patriarchat Konstantynopola (13 listopada 1924 r.). Akt ten przyczynił się do uniezależnienia prawosławnych w państwie polskim od patriarchatu moskiewskiego.

WARSZAWA. 17 kwietnia w Centrum Promocji Kultury w Warszawie odbył się Festiwal Wszystkie Mazurki Świata „Po kole”. W koncercie laureatów konkursu „Stara Tradycja” z tradycyjnym repertuarem ukraińskim wystąpił zespół „Dobryna” z Białegostoku, jeden z dwunastu nagrodzonych wykonawców.

BIAŁYSTOK. 20 kwietnia w Galerii Arsenał w Białymstoku odbyły się warsztaty z ukraińską artystką Natalią Kurnosovą [ukr. Наталія Курносова] pod hasłem „Symbole percepcji”. Z kolei **21 kwietnia** można było wziąć udział w oprowadzaniu kuratorskim w języku ukraińskim z Anną Łazar po wystawie „Patrzcie na tę chwilę – jak drga”.

CZEREMCHA. 26 kwietnia, przed Wielkanocą według kalendarza juliańskiego, Gminny Ośrodek Kultury w Czeremsku zorganizował kiermasz wielkanocny. Swoje wyroby prezento-

wali lokalni wystawcy, artyści i rękodzielnicy. Na kiermaszu znalazły się również prace wykonane przez uczestników zajęć w GOK-u, w tym dzieci biorących udział w licznych warsztatach.

BIAŁYSTOK. W Wielki Poniedziałek 29 kwietnia w Niepublicznej Szkole Podstawowej św. św. Cyryla i Metodego w Białymstoku odbyły się warsztaty

ty pisankarskie (*na foto*). Wzięli w nich udział uczniowie uczęszczający na zajęcia ukraińskiego jako języka mniejszości narodowej. Wszyscy chętni z grup ukraińskich mogli spróbować swoich sił w tradycyjnym przygotowaniu wielokolorowych jajek wielkanocnych.

BIELSK PODLASKI. W Wielki Wtorek 30 kwietnia pisanki pisali przedszkolacy uczęszczający na zajęcia języka ukraińskiego w Przedszkolu Nr 9 Leśna Polana w Białymstoku Podlaskim. Zajęcia prowadziła nauczycielka Elżbieta Tomczuk, która uczyła maluchów ozdabiania jajek tradycyjną techniką, z elementami wzorów z Podlasia i Ukrainy.

Zajęcia odbyły się w ramach programu „Ku tradycji” realizowanego w przedszkolu.

BIELSK PODLASKI. 8 maja reprezentacja Szkoły Podstawowej nr 4 im. Adama Mickiewicza w Białymstoku Podlaskim wzięła udział w interdyscyplinarnym turnieju „Dzień Europejski”, który odbył się w Szkole Podstawowej nr 2 im. kpt. W. Wysockiego w Białymstoku Podlaskim.

W zawodach uczestniczyły cztery drużyny, a każda z nich przygotowała prezentację na temat innego kraju. Szkoła Podstawowa nr 4 im. Adama Mickiewicza w Białymstoku Podlaskim, w której funkcjonują oddzielne klasy ukraińskie, prezentowała Ukrainę, Szkoła Podstawowa nr 5 im. Szarych Szeregów w Białymstoku Podlaskim – Węgry, Szkoła

Podstawowa nr 3 z DNJB im. Jarosława Kostyczewicza – Czechy, a gospodarze, czyli Szkoła Podstawowa nr 2 im. kpt. Władysława Wysockiego w Bielsku Podlaskim – Słowację.

Turniej rozpoczął się od quizu „Jeden z dziesięciu”, podczas którego uczniowie musieli się wykazać wiedzą na temat państw Unii Europejskiej. Kolejnym punktem programu była prezentacja drużyn, które przybliżyły historię, tradycję oraz współczesność poszczególnych państw. Szkoły biorące udział w turnieju przygotowały dekoracje, stroje, piosenki, tańce oraz poczęstunek. Bielska „czwórka” zaprezentowała Ukrainę i uświetniła swój występ m.in. nowym tańcem „Wesilna Trijka” [«Весільна трійка»], piosenką „Oj, u łuzi czerwona kałyna” [«Ой, у лузі червона калина»], która od 24 lutego 2022 r. jest symbolem walczącej Ukrainy, a także piosenką z ukraińskiego filmu animowanego „Mavka i strażnicy lasu” [ukr. «Мавка. Лісова пісня»], inspirowanego twórczością Lesi Ukrainki i mitologią słowiańską. W tej konkurencji Szkoła Podstawowa nr 4 im. Adama Mickiewicza w Bielsku Podlaskim zajęła I miejsce.

W ramach turnieju odbył się również bieg z przeszkodami. Na koniec „Dnia Europejskiego” rozdano dyplomy, podziękowania i nagrody.

BIAŁYSTOK. 10 maja w Galerii Arsenał w Białymstoku otwarto wystawę indywidualną ukraińskiego artysty Ivana Svitlychnego zatytułowaną „Maybe We Can Have Fun Together” (Może uda nam się razem pobawić).

Ivan Svitlychnyi [ukr. Іван Світличний] to urodzony w 1988 r. w Charkowie artysta wielodyscyplinarny wykorzystujący nowe media, formy wideo i audio oraz przestrzenie łączące sztukę z nauką. Artysta znalazł się na liście nominowanych do PinchukArtCentre Prize w latach 2011, 2015 i 2018. W 2018 r. był laureatem Nagrody Artystycznej im. Kazimierza Malewicza, a w 2022 r. – Nagrody State of the ART(ist), przyznawanej w ramach Festiwalu Ars Electronica w Linzu (Austria). Obecnie mieszka i pracuje w Kijowie.

Wystawie towarzyszyło wiele wydarzeń, m.in. oprowadzanie w języku polskim, angielskim, ukraińskim i białoruskim.

ROGACZE. 12 maja w świetlicy wiejskiej w Rogaczach w gm. Milejczyce otwarto wystawę tkacką „Ludowo na nowo”. Były na niej prezentowane prace twórców ludowych młodego pokolenia: Małgorzaty Koszowskiej, Marty Bajko, Karoliny Radulskiej, Kariny Zaborowskiej i Eugeniusza Markiewicza. Chętni mogli sami spróbować tkąć na tradycyjnych wiejskiej krosnach. Jednocześnie w świetlicy była prezentowana wystawa dawnych kilimów, chodników i ręczników.

HAJNÓWKA. 13-18 maja w Sborze Świętej Trójcy w Hajnówce odbywał się 43. Międzynarodowy Festiwal Hajnowskie Dni Muzyki Cerkiewnej. Podczas dwóch dni przesłuchań konkursowych zaprezentowało się 25 chórów z Polski, Litwy, Serbii, Macedonii oraz Łotwy, zaś podczas koncertu inauguracyjnego wystąpił Chór Uniwersytetu Aleksandra Jana Cuza „Universitas” w Jassach w Rumunii.

Wśród uczestników festiwalu tradycyjnie znalazły się chóry parafialne z Podlasia. W kategorii chórów parafialnych wiejskich I miejsce zajął Chór „Chabry” Parafii Prawosławnej Podwyższenia Krzyża Pańskiego w Narwi, II miejsce ex aequo zajęły Chór „Krynoczka” przy Parafii Prawosławnej Zaśnięcia Najświę-

szej Marii Panny w Dubinach oraz Chór Parafii Prawosławnej Zaśnięcia Najświętszej Marii Panny w Czyżach. Wyróżnienie otrzymał Chór Parafii Prawosławnej św. Archaniola Michała w Starym Korinnie. Występ na tak dużym międzynarodowym festiwalu stanowi docenienie pracy wiejskich chórów z Podlasia śpiewających podczas nabożeństw w cerkwi oraz ich dyrygentów.

W tym roku festiwal odbywał się w ramach 100. rocznicy nadania autokefalii Cerkwi prawosławnej w Polsce. Oprócz koncertów muzyki sakralnej oraz przesłuchań konkursowych w ramach festiwalu odbyły się liczne wydarzenia towarzyszące. Można było obejrzeć dwie wystawy fotograficzne: „100-lecie Autokefalii Kościoła Prawosławnego w Polsce” oraz „Kolory Prawosławia. Grecja”, a także wystawę plastyczną „Z naszej perspektywy. Architektura sakralna Hajnówki i okolic”. Ponadto odbyła się sesja naukowa poświęcona 100-leciu uzyskania autokefalii Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego.

BIAŁYSTOK. 16 maja w Niepublicznej Szkole Podstawowej św. św. Cyryla i Metodego w Białymstoku z inicjatywy nauczycielki języka ukraińskiego Karoliny Chmur zorganizowano Dzień Wyszzywanki (na foto). Z tej okazji wszyscy

uczniowie szkoły, nie tylko ci uczęszczający na lekcje języka ukraińskiego, wzięli udział w grze terenowej, tzw. „pięćdziesiątce”, poświęconej Ukrainie. Każdy z uczniów miał za zadanie odnalezienie na placu szkolnym ukrytego pytania oraz udzielenie prawidłowej odpowiedzi. Klasa, która wykazała się najlepszą wiedzą na temat Ukrainy, otrzymała dodatkowe punkty w samorządzie szkolnym. Chętni uczniowie przyszli tego dnia do szkoły w wyszywanych koszulach ukraińskich.

Dzień Wyszywanki Ukraińcy na całym świecie świętują rokrocznie w każdy trzeci czwartek maja. Z tej okazji wszyscy chętni wkładają tradycyjne wyszywane koszule ukraińskie – *сорочки*. W czasie rosyjskiej agresji na Ukrainę włożenie tego dnia *soroczki* stanowi formę okazania solidarności z walczącym narodem ukraińskim.

HAJNÓWKA. 16 maja w Miejskiej Bibliotece Publicznej w Hajnówce otwarto wystawę malarstwa „Alternatywy”. Autorem prezentowanych prac jest Leonid Szmatko [ukr. Леонід Шматко], artysta pochodzący z Siewierodoniecka w Ukrainie, członek Narodowego Związku Artystów Ukrainy, dyrektor szkoły artystycznej w Siewierodoniecku, po agresji rosyjskiej na Ukrainę mieszkający w Siemianówce. Jak napisał autor: „Obrazy zostały wykonane jako przeciwwaga dla niesprobowanej wojny rosyjsko-ukraińskiej”.

Na wernisażu wystawy pan Leonid obszernie opowiedział o swojej drodze zawodowej i artystycznej, mówił o życiu codziennym na wschodzie Ukrainy przed wybuchem wojny, a także o pierwszych miesiącach rosyjskiej napaści na Ukrainę oraz na jego miasto Siewierodonieck. Opowiedział również o zaprezentowanych na wystawie pracach, o plenerach, na których one powstały, a także o ludziach, którzy pokazywali mu Puszczę Białowieską i okoliczny region.

Wystawa była prezentowana w Małej Galerii Miejskiej Biblioteki Publicznej w Hajnówce przez miesiąc.

BIAŁYSTOK. 16 maja w Centrum Kultury Prawosławnej w Białymstoku odbyło się spotkanie z Adamem Tomaszukiem, autorem wydanego pod pseudonimem Dmitro Dydenko zbioru wierszy „Onde po-swojomu | tutaj po

Zbiorek wierszy Adama Tomaszuka na witrynie ostatniej księgarni w Bielsku (róg ulic Mickiewicza i Widowskiej).

polsku”, pisanych gwarą ukraińską wsi Cieluszki (*Teluszi*). Była to okazja do rozmów nie tylko na temat poezji, ale też pisania *po swojemu*.

CZEREMCHA. 18 maja z okazji Międzynarodowego Dnia Muzeów w Gminnym Ośrodku Kultury w Czeremsze odbył się „Festyn Rodzinny”. Na scenie wystąpiły cztery zespoły: Zespół Śpiewaczy z Czeremchy-Wsi, grupy ukraińskie „Dobryna” z Białegostoku i „Hiłoczka” z Czeremchy, a także folklorystyczny zespół wokalny „Kolej na Łapianki” z gm. Łapy. Były także inne atrakcje, a impreza promowała Muzeum Kolejnictwa w Czeremsze oraz miejscowe tradycje kolejowe mieszkańców osady.

BIAŁYSTOK. 23 maja w kinie „Forum” w Białymstoku w ramach 38. Dni Sztuki Współczesnej odbył się pokaz wielokrotnie nagradzanego filmu „20 dni w Mariupolu” [20 днів у Маріуполі]. Autorem filmu jest Mstyslav Chernov [Мстислав Чернов], jedyny korespondent, który do końca pozostał w oblężonym przez Rosjan ukraińskim mieście. To wstrząsający filmowy akt oskarżenia rosyjskiego agresora.

Jak czytamy w opisie na stronie Białostockiego Ośrodka Kultury: „20 dni w Mariupolu” to bezkompromisowy do-

kument, którego nie da się zapomnieć: wstrząsająca relacja dokumentująca zagładę tytułowego miasta, którego twórcy pozostali w nim do końca. Film Czernowa, który z narażeniem życia rejestrował rosyjskie zbrodnie wojenne i codzienne życie mieszkańców Mariupola, to nie reporterski zapis wydarzeń, ale przeszyskający, pełen pasji dokumentalny akt oskarżenia. A jednocześnie pełnoprawne filmowe dzieło, zrealizowane z imponującą formalną dyscypliną. Niewiele filmów ogląda się w takim napięciu – od pierwszych minut aż po finał, który pokazuje, w jaki sposób udało się wywieźć ten wybuchowy materiał z okupowanej strefy. Niewiele twórców z taką mocą ujawnia bezlitosne okrucieństwo wojny. Ale Czernow i ekipa nie czynią tego, by szokować. Ich intencją jest pozostawienie świadectwa – i wstrząśnięcie sumieniem świata”.

Film był prezentowany z polskimi, ukraińskimi i angielskimi napisami.

WILNO. 24 maja zespół ukraiński „Dobryna” z Białegostoku wziął udział w Międzynarodowym Festiwalu Folklorystycznym „Skamba skamba kankliai”, który odbył się w stolicy Litwy Wilnie.

DUBNO. 25 maja oraz **1 czerwca** w świetlicy wiejskiej w Dubnie w gm. Boćki był prezentowany spektakl teatralny „Timoszka”, który ukazuje życie malarza prymitywisty z tej wsi Tymoteusza Muški (1917-1985), nazywanego „Nikiforem Północy” (*foto na następnej stronie*). Powstał on na podstawie sztuki o tym samym tytule, napisanej gwarą ukraińską Dubna, autorstwa Heleny Aleksiejuk. Za swój utwór autorka otrzymała jedną z dwóch pierwszych nagród w kategorii „dramat” w Podlaskim Konkursie Literackim „Piszmo po swojomu” organizowanym przez Podlaski Instytut Naukowy we współpracy ze Związkiem Ukraińców Podlasia. Helena Aleksiejuk była też reżyserką spektaklu oraz autorką scenografii.

W przedstawieniu zagrali głównie mieszkańcy Dubna i aktywni członkowie miejscowego Klubu Senior+, a główną rolę odtwarzał Mirosław Iwaniuk. Przedstawili oni sceny z życia Tymoteusza Muški. Całość dopełniały śpiewy i tańce. Spektakl cieszył się dużym zainteresowaniem i został entuzjastycznie przyjęty przez widzów.

Po przedstawieniu Helena Aleksiejuk przybliżyła zgromadzonemu publiczności postać malarza. W świetlicy została również otwarta wystawa malarska „Wiejskie klimaty Tymoteusza Muśki” w ramach projektu „Tymoszek znany i nieznan”. Koordynatorem projektu w ramach programu „UTW seniorzy w akcji” Polsko-Amerykańskiej Fundacji Wolności i Towarzystwa Inicjatyw Twórczych „ę” jest Biblioteka Publiczna w Boćkach.

CZEREMCHA. 28 maja w Zespole Szkolno-Przedszkolnym w Czeremsze odbył się ukraiński „Dzień Mamy i Taty”. Dzieci, które uczą się w szkole języka ukraińskiego jako języka mniejszości narodowej, śpiewały i deklamowały wiersze dla swych rodziców. Były też kwiaty, laurki i życzenia. To rocznie impreza ukraińska w szkole, prezentująca dokonania uczniów uczęszczających na lekcje języka ukraińskiego oraz śpiewających w miejscowym zespole folklorystycznym „Hiloczka” pod kierownictwem Ireny Wiszenko.

BIAŁYSTOK. 29 maja – 2 czerwca w Operze i Filharmonii Podlaskiej w Białymstoku odbywał się 43. Międzynarodowy Festiwal Muzyki Cerkiewnej „Hajnowka 2024”. W tym roku był on poświęcony pamięci Romualda Twarowskiego (1930-2024), polskiego kompozytora i pedagoga, który był prezesem Fundacji „Muzyka Cerkiewna” – organizatora Międzynarodowego Festiwalu Muzyki Cerkiewnej „Hajnowka” w Białymstoku, a także przewodniczącym jury konkursu od 1983 r. Ten wybitny kompozytor, w którego dorobku szczególne miejsce zajmuje muzyka chóralna i sakralna, obejmująca około 300 dzieł, zmarł 13 stycznia 2024 r. w wieku 94 lat.

Festiwal rozpoczął się szczególnym koncertem inauguracyjnym pod nazwą „Chóralny Trójgłos Pokoju”. Zaśpiewały na nim jednocześnie trzy chóry. Pierwszym z nich był Kameralny Chór „Sofia” z Kijowa [Київський камерний хор «Софія» Національної спілки композиторів України], pod dyktando Ołeksija Szamryckiego [Олексій Шамрицький], laureat festiwalu m.in. w 2014 r. Drugim z nich był chór „Concordia”, który działa w Warszawie i został założony przez białoruskich uchodźców politycznych. Wystąpił on jako przedstawiciel „Wolnej Białorusi”. Trzecim chórem, który zaśpiewał na koncercie inaugurującym festiwal, był chór „Mus Arietes” z Warszawy.

Przesłuchania konkursowe odbywały się w ciągu trzech dni. W tym roku miały one inny charakter, dlatego że brały w nich udział wyłącznie dotychczasowi laureaci festiwalu. Były to chóry z Ukrainy, Mołdawii, Polski, Litwy i Armenii, a także z Węgier. Prezentowały się one nie jak dotychczas w kilkunastuminutowych programach, ale w pełnych niemalże godzinnych koncertach. Podobnie jak w ubiegłych dwóch latach, w konkursie nie wzięli udziału wykonawcy z Rosji i Białorusi.

31 maja w koncercie pod nazwą „Chóralny głos Ukrainy” zaprezentował się Chór Duchowieństwa Dubieńskiego Dekanatu Prawosławnej Cerkwi Ukrainy z Dubna [Хор духовенства Дубенського благочиння Православної Церкви України] pod dyktando Serhija Hawrylenki [Сергій Гавриленко].

2 czerwca ogłoszono wyniki konkursu oraz odbył się uroczysty koncert galowy. Kameralny Chór „Sofia” z Kijowa pod dyktando Ołeksija Szamryckiego otrzymał nagrodę ufundowaną przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego – „za niezwykle wymowny koncert „Chóralny Trójgłos Pokoju””. Również nagrodę ufundowaną przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego otrzymał dyrygent Chóru Duchowieństwa Dubieńskiego Dekanatu Prawosławnej Cerkwi Ukrainy Serhij Hawrylenko – „za bezkompromisowe głoszenie Eklezjologii Pokoju”.

Ludmiła LABOWICZ
Fot. L. Labowicz, Ju. Hawryluk

Portrety
namalowany
Timofijom
Muškom,
pokazywany
na wystawci
w Dubni
u 2022 rokowi.

Chmary i Timoszka

idut, bihut, teczut, pływut
minajut
jak lude
chto zatrymajit'sia
chto mine
chto hli'ne
chto w sercie zapade.
Nekotorych choti'ła by zatrymati
chocz w pamyti.

Timoszka toje zrobiw. Zatrymaw chmary, zatrymaw
ludi, zatrymaw czas. Wsio spiszyt, żywe, w ruchowi mi-
niajet'sia – a jak hli'nu na johuwy kartiny, de kolory aż ży-
wi'jszy czym prawda – czuju jakby hołos – Zatrymajsia,
prystań – de spiszajesz, kudy biżysz?

Hli'ń, a obaczysz.

Obaczysz, a poczujesz.

Baczu ludi na kartinach... i probuju na jich diwitiś, jak
wuon diwiwsia. Hłyboko, uważno, nawskruoż. Diwius na
tych, chto na portretach, i diwius na żywych – pry mni'.

Probuj jak Timoszka. Hłyboko, uważno, nawskruoż.

Cikawo...

Szto w duszy' hraje? A szto wyje? Szto raduje, a szto

nyje?

A czy na myne tak chto hlidit?

Może kob raz na jakiś czas prytrymati czas... Złapa-
ti mysli i zapisati słowa, zaczyniti kształty i namalowa-
ti formy. Nahrati hołos, wizerunek czołowi'ka i ohli'nu-
ti, jak wże nyma...

Czy tohdy chto hli'ne?

Cikawo...

Baczu swi'et, ktoroho nyma, wsio wtikaje, pływe jak
chmary... i chocz ti'żko w syredini robiti'sia – kolory same
z Timoszczynych kartin pudkazujut – szto nikoli ny je za-
puozno, szto czas zatrymaju Ja – tut i typer. Szto taja
minuta odna, i nastupna toże odna.

I tak do kuncia...

**Alina ŁUKASZEWICZ
z domu GÓRALCZUK**

Хмари і Тімошка

ідут, бігут, течут, пливут
мінають
як люде
хто затримаїться
хто міне
хто глі'не
хто в серце западе.
Некоторих хоті'ла би затримати
хоч в паміті.

Тімошка тоє зробів. Затримав хмари, затримав
люді, затримав час. Всьо спішит, живе, в рухові міня-
ється – а як глі'ну на йогуви образи, де колори аж жи-
ві'йши чим правда – чую якби голос – Затримайся,
пристань – де спішаєш, куди біжиш?

Глі'нь, а обачиш.

Обачиш, а почуєш.

Бачу люди на картинах... і пробую на їх дівітісь, як
уон дівівся. Глибоко, уважно, навскруозь. Дів'юсь на
тих, хто на портретах, і дів'юсь на живих – при мні'.

Пробую як Тімошка. Глибоко, уважно, навскруозь.

Цікаво...

Што в души' грає? А што виє? Што радує, а што
ниє?

А чи на мине так хто глідіт?

Може коб раз на якісь час притримати час... Злапа-
ти мислі і записати слова, зачиніти кшталти і намальова-
ти форми. Награти голос, візерунок чолові'ка і оглі'ну-
ти, як вже нима...

Чи тогди хто глі'не?

Цікаво...

Бачу сві'ет, которого нима, всьо втікає, пливе як хма-
ри... і хоч ті'жко в сиредіні робіться – колори саме з Ті-
мощиних картин пудказуют – што ніколи ни є запуозно,
што час затримую Я – тут і типера. Што тая мінута
одна, і наступна тоже одна.

I так до кунця...

**Аліна ЛУКАШЕВІЧ
з дому ҐУРАЛЬЧУК**

Портрети
намальовани
Тімофійом
Муськом,
показувани
на виставці
в Дубні
у 2022 рокові.
Репродукції
Ю. Гаврилюка

Як подолати інтелектуальну лінь?

Кажуть деякі розумні люди, що писати варто лише про те, що не дає спокою. Що мені не дає спокою? Що ходить за мною, нис, тисне, жалить? Що? Ось те: Як подолати інтелектуальну лінь підляшуків?

Що в мене на думці? Завжди мені здавалося, що вміння критично думати є вкрай важливе кожній людині. Завжди пробувала вчити своїх учнів критичного мислення, але... треба признати, що в нас – підляшуках є якийсь дикий опір перед цим. Чому?

Звісно, можемо себе виправдовувати на тисячу можливостей. Найпростіше сказати, що так склалися обставини. Покоління, які виростили за PRL-ю, завжди кажуть, що нас залякували, не вчили рідної мови, полячили, білорусили, врешті, маргіналізували нашу мову і культуру, залишаючи їй місце фольклорної цікавинки з негативним відтінком селянства, гіршості, неосвіченості.

Звісно, все це правда, так воно й було. Я ж сама виростала в таких умовах. Але... помінявся і час, і обставини. Після PRL-ю давно вже відспівали панахиду, але в нас, підляшуках, тоді зацплене почуття меншовартості і далі передаємо нашим нащадкам. Чому? Маємо демократію, свободу слова, Польща підписала хіба всі можливі документи з захисту меншин, можемо вчитись рідної мови в школах, можемо не ховатись сором'язливо зі своїми культурними заходами. І що? Чи це щось змінює?

Думаю, що нечесно було б казати, що ні, але... чому так повільно? І чи, якщо цей процес буде йти далі такими темпами, встигнемо зберегти себе як окремий етнос?

Зрозуміло, позбутися комплексів не є так просто, але чи ми взагалі над цим працюємо?

Коли справа торкається одиниці, варто перейти психотерапію, але що, коли це відноситься до цілої групи?

Кажуть, що щоб знайти рішення так складного завдання, треба вперше признатись, що маємо з цим проблему. Треба вміти чесно глянути на справу, варто вийти поза власну зону комфорту. Кожне оздоровлення починається з властивого діагнозу.

Так, ми, підляшуки, як суспільність маємо перейти лікування. Завжди мене дивує наша інтелектуальна лінь.

Коли змінились обставини, коли маємо доступ до інформації, коли не обмежує нас ні політика держави, ні кордони, на жаль, більшість з нас надалі боїться почути діагноз.

Бо чи не є легким виправдовуванням себе, коли наші люди кажуть, що наша мова, то «чорт знає яка, ні то білоруська, ні українська», що то «мішанина польсько-російсько-...» ітд., або «підляська», або що не дасться цього зовсім зрозуміти, бо один каже так, а другий інакш.

Така відповідь не вимагає інтелектуальної праці. Взагалі не вимагає думання. Та коли таке кажуть, ще часто й люди з університетською освітою, це просто небажання знати. Щоб зрозуміти, якою мовою ми говоримо, до якого ареалу говірок належить мова мешканців теренів над Бугом і Нарвою, вистачає інтелект і знання шестирічної дитини, яка виросла в цьому мовному середовищі.

Я вже не раз про це розказувала, як з братом, будучи більш-менш в такому віці, окреслили свою мовну приналежність. 70-ті роки XX ст., двоє діточок грається кнопками і ручками лампового радіоприймача і несподівано чує мову з Києва і що? «Мамо, мамо! А тут по-нашому говорат!» – така була реакція дітей, які ще й гадки не мали, як є облаштований світ, що є держави, кордони ітп., і що цю *нашу мову* звуть українською!

Зрозуміло, мабуть відчуття дітей для когось не є доказом, але... живемо в час Інтернету, маємо доступ до джерел. Якщо справді хочемо знати, то ніщо нам в цьому не завадить, ніщо крім... інтелектуальної ліні.

Коли вже людина стане щасливим власником так (дай Боже) бажаної інформації, то починається... праця.

Праця над собою. Коли вже знаєш, то треба почати цими знаннями користуватись! А користуватись, значить примусити себе до праці над зрозумінням історії, праці над вивченням літературної мови, пошуком свого місця в течії, яка розділена кордонами, але випливає з цього самого джерела.

Мені так сумно, коли я є вимушена пояснювати інколи моїм учням, біженцям з України, що, на жаль, їхні ровесники в класі вже не знають мови своїх предків і чому так є.

Чому більшість з нас сприймає поляків у нас, на Підляшші, навіть на наших заходах, як господарів? Чому, коли розмовляє п'ятеро по-нашому і підходить польськомовний або поляк, всі раптом переходять на польську? На жаль, так є у нас і досі продовжує своє панування. Як цього позбутись? Звісно, є одиниці, які вже давно вбили в собі раба, але... більшість і досі виправдовує свою поведінку «пошаною до тих, хто не знає підляської говірки». Але чи таке виправдання взагалі має сенс? Чи ця, нібито «пошана до інших», це аби не неповага до себе?

Живемо вже в XXI столітті, в регіоні, який пишається своєю багатокультурністю, так може час її показати не тільки на рівні фольклорних фестивалів, але і в щоденному житті. Що нам заважає бути гордими синами і доньками своїх предків?

Чому наші, часто неписьменні, предки передали нашим прадідам, дідам, батькам, чи деяким з нас і мову, і традицію, і пошану до свого, а деякі з покоління наших батьків чи нашого вже втратили цю здібність?

І, люди добрі, не дасться цього виправдати тільки політичними обставинами. Це, на жаль, звичайна людська лінь, це небажання ставити себе перед незаним, перед працею над собою.

Мене завжди дивує, чому люди не відчують дискомфорту, чому не розуміють, наскільки це важливе для нас самих бути чесними перед собою.

Знання свого місця у світі, своєї мови, історії, культури, літератури є моральним обов'язком людини, яка хоче відчувати себе повноцінною. Це також обов'язок перед дітьми і онуками.

Деякі зупинилися на етапі «język podlaski». Що ж, знов вилазить лінь.

Кожна літературна мова, чи то польська, чи українська, відрізняється від говірок. У нас якось не дуже люди це розуміють. Кожна літературна мова це штучне утворення, це уніфікація. Але теж вона утворена, по черпаючи з говірок.

Він пішов, бо інакше не міг

Вивчаючий історію студент з Підляшшя, на основі здобутих вже знань про українське минуле, у 1986 році написав такі ось слова:

Ворог як приходив
Вуон вбиває всіх
Юнака й старця
Матеру й дитину
Отчизна то не міг
То у гурті ми
Вона нам не приде
Нам пуйти по сі.

Його сьогоднішній «друг по-інтрне-ті», уродженець Житомирщини, у тому самому часі навчався на філологічному факультеті (спеціальність «Українська мова і література»), відтак, як діалектолог та історик мови, став професором у своїй Alma Mater. Протягом більше 30-ти років наукової праці опублікував низку праць про північне наріччя української мови, якого говірками розмовляють і на Підляшші, а також про руську літературну мову наших предків. Але сьогодні він – озброєний захисник свого народу перед цим же, у вірші не названим, але можна б сказати – природнім, ворогом України.

«Професор кафедри української мови Житомирського державного університету імені Івана Франка Віктор Мойсієнко з перших днів повномасштабного вторгнення залишив викладацьку діяльність та вступив до лав Збройних сил України» – така інформація ще у травні 2022 р. з'явилась на сайті «Суспільне Житомир». Далі у статті читаємо: «Тут розмірковувань

не було, – розповідає Віктор Мойсієнко. – 24-25 лютого, коли перші бомби впали, я думаю, що багато таких професорів, лікарів, вчителів і інших людей просто пішли воювати тому, що це, здається мені, справді, останній бій, де Україна не має програти».

Завідувачка кафедри української мови Житомирського державного університету Галина Гримашевич каже, що колеги, дізнавшись, що Віктор Мойсієнко пішов захищати кордони України, не здивувалися.

«Починаючи ще з молодості, він захищав Україну. – Тільки захищав її по-своєму. Найперше, своїми науковими дослідженнями. Спочатку це була діалектологія, а потім – історія мови, це те, на чому сьогодні ґрунтується наша мова, наш генетичний код. Із кабінетного вченого він, залишивши це все, став захисником нашої країни. Міг і не йти з багатьох причин: 57 років, посада, на якій багато що ґрунтується, і, загалом, після 50 років сьогодні мало хто йде, а навіть ті, хто йдуть, то їх повертають часто, але він пішов, бо інакше не міг».

Захищати кордони України пішло ще 50 викладачів, працівників та студентів Житомирського державного університету імені Івана Франка.

Хоч сам Віктор говорить, що через війну професор став молодшим сержантом, то однак не перестав бути вченим, до того з елітної когорти. Наприкінці цього річного квітня серед знайомих розлетілась така ось звістка: «Воістину прекрасна подія!!! Віктор Мойсієнко, доктор філології, він же на фронті – мінометник із псевдо «Професор», щойно визнаний Національної академії наук України як член-кореспондент!» (Olesya Namovska).

Фотографію та зв'язані з нею важливі подробиці додала Ганна Горобець: «Вітаю нашого дорогого професора Віктора Мойсієнка зі званням Член-Кореспондент НАН України! Думаю, що наш проєкт «Повертаємо в Україну культурну спадщину» неабияк посприяв цій значущій події! Недаремно ж пан академік тримає в руках крайню (десяту!) факсимільну копію рукопису, який досліджував буквально в окопі, Галицько-Волинське Євангеліє XI ст. І не просто досліджував, а був його науковим упорядником. А перед тим дослідив Реймське Євангеліє XI ст., Віденський Октоїх XII ст., Молитовник князя Володимира XIV ст, Лавришівське Євангеліє XIV ст., інші...

З нетерпінням чекаємо на дослідження Туровського Євангелія XI ст. Отже, **МОВНИЙ ФРОНТ** в надійних руках! Лише б звільнити ці руки, Воїна з позивним «Професор», від гранатомету...».

І ми приєднуємось до привітань з нагоди дуже заслуженої номінації та чекаємо на нові, добрі вісті.

Ре-Д.

Дуже важко буде те пояснити тим дітям, які втратили зв'язок з живою мовою своїх бабусь і дідусів. Покоління, яке ще чує, чи чуло живу мову, краще розуміє зв'язок нашої говірки з мовою, яку, як літературну, вивчило самостійно чи в школі. Зупинка на етапі «пудляської мови» не дає можливості розвитку. Дає почуття окремішності, але не дає почуття приналежності.

Творчі люди, які зупинились на етапі окремішності, а не перейшли до етапу приналежності, ніколи не зрозуміють, що втратили.

У кожної нації є свій культурний код, він саме є одним з важливіших, на мою думку, дороговказів у житті кожного з нас, хто хоче своє життя прожити свідомо і сповнено. А цю працю над собою треба починати не за наказом держави, а за наказом совісті. Не будьмо ліниві. Лінь вбиває в нас наші можливості.

Звісно, що все, що нове, невпізнане, нас лякає, але... не поспробуєш, не зрозумієш.

Час вбити в собі підсвідоме рабство. Ніхто нас не створить як повноцінних користувачів добром демократії. Це можемо тільки ми самі. Демократія нічого не наказує, вона допомагає здійснювати наші ініціативи, але щоб щось здійснювати, вперше треба окреслити, яким суспільством ми хочемо бути.

Чи будемо творити, вчити і вчитись, розвиватись, пишати своїм минулим і відважно прямувати у майбутнє, збагачувавши державу, якої ми є повноцінними членами, чи і далі будемо для більшості нашої держави як фольклорна цікавинка, живий музей чи гетто.

Треба врешті наважитись подолати нашу підляську інтелектуальну лінь!

Євгенія ЖАБІНСЬКА

Як багато значить слово: народне, художнє, авторське...

Кілька штрихів з нагоди народження «Країни свого слова»

Антологія художньої літератури – завжди справа ризикована, проте амбітна. Як втримати високий художній рівень, не втратити естетичної оригінальності творів і представлених митців? Такий виклик ставлять перед собою всі, хто береться за створення антологій. Представити правдивий, панорамний, змістовний і естетичний образ українського Підляшшя взявся Юрій Гаврилук.

Упорядник і автор передмови віддавна зажив слави талановитого історика, редактора, письменника, перекладача, організатора культурно-мистецького життя Більська Підляського, всього Підляшшя. Юрій Гаврилук прийшов до своєї українськості від джерел. Бо ж зі студентського часу зрозумів, звідки беруть українські корені на цій землі, відколи тут заговорили «по-своєму», чому стільки місцевих людей ніяк не вписуються у кано́ни білоруськості та польськості... Стільки питань, що як пазли-загадки взявся відчайдушно розв'язувати «Підляський Зубр», як по-доброму і з гумором назвав Юрія Гаврилюка інший «зубр» – тільки вже холмський – Тадей Карабович.

Видання в Більську, що на Підляшші, антології українськомовного письменства «Країна свого слова» – це чергове свідчення праісторичної присутності русинів-українців на цій землі. Якщо попередня діяльність Юрія Гаврилюка більше стосувалася історичних витоків, то нова книжка – це доказ літературної спроможності місцевої культурної еліти. Книжка представляє багатий жанрово-родовий ареал художньої літератури підляшуків. Тут гармонійно вжилися й спів-

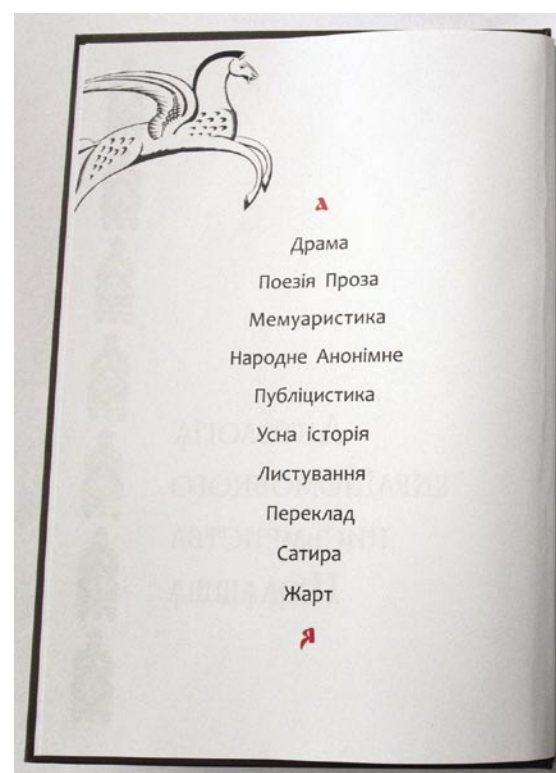
існують всі роди. Ще спостерігаємо велику палітру жанрової розмаїтості місцевих письменників: від публіцистики – до сатири, від прози – до поезії, від народно-анонімного – до авторського автентичного. Багато варті цікаві мемуарні твори й листування.

Понад 60 літ тому в Польщі була спроба видати цікаву антологію. Пригадуємо 1964 рік та Костя Кузика, коли його зусиллями у Варшаві побачила світ літературна антологія Українського суспільно-культурного товариства «Гомін». Під однією палітуркою знайшли «прихисток» твори 43 авторів. Попри різний рівень художньої цінності, видання охарактеризувало присутність у літературному процесі численної когорти українців у Польщі.

Впродовж наступних десятиліть митці друкувалися в різного роду та часовості періодиці. Варто відмітити газету «Наше слово», журнал-місячник «Наша культура», річники «Український календар» та «Наш голос». В новітній період особливу цінність становлять видання художньої творчості в «Українському літературному провулку» (щорічник, який видається зусиллями згаданого Тадея Карабовича).

Понад десять літ тому в Луцьку була ще одна спроба підсумувати художньо-літературне життя українців у Польщі – автор сих рядків видав антологію «Наближені до України». Книжка акцентувала увагу на доробку українських представників усіх регіонів Польщі, а сама праця мала два розділи. Є тут і теоретичні праці про літераторів та їх творіння, і самі художні тексти. В останні десятиліт-

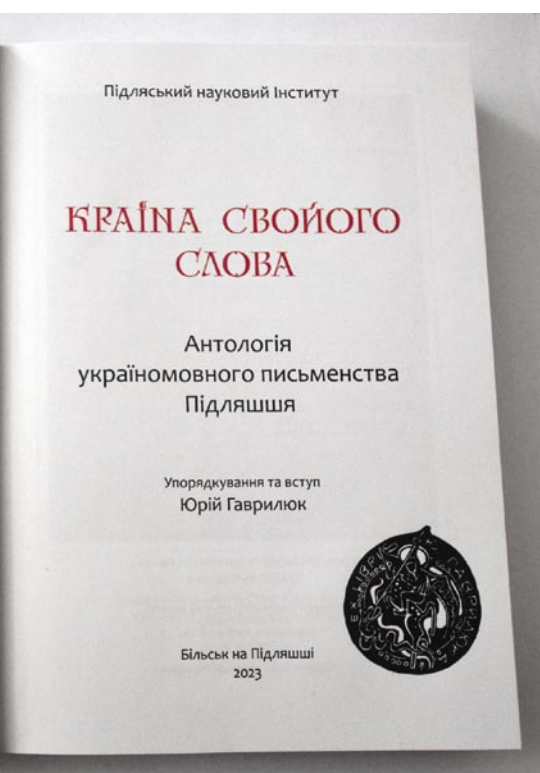
тя активність у виданні антологій зростає неабияк: «Поза традиції» (1993), «Біла книга кохання» (2008), «Wołanie serca» (2008), «Вертоград» (2009), «Ломикамінь» (2018).

Активно підляшуків видавав у журналі «Над Бугом і Нарвою» згаданий Юрій Гаврилук. Цього разу митець визрів на солідне видання, коли зібрав і опублікував художні твори, що готувалися понад сто літ на найбільш північних етнічних межах.

У якісній палітурній оздобі книжки, що нараховує понад пів тисячі сторінок, знаходимо розпорошених часово, але зібраних в алфавітному порядку 77 авторів. Хтось представлений зі світлинами і з власними іменами та прізвищами, менша частина схована за псев-

донімом чи й криптонімом. Твори надзвичайно різні тематично і мовно. Відрізняються і образністю, і силою переданих почуттів. Об'єднує їх хіба місце – всі вони або творилися на Підляшші, або ж їх автори були певну частину свого життя закорінені в цю землю та її проблематику. Мовна палітра представлених текстів різниться: доробок підляшуків є як в літературно-українській версії, так і в говірковій, що оприлюднив, можливо, навіть найменший закуток «віддаленого від цивілізації» села над Бугом і Нарвою. Твори ці – неабияке джерело для подальших спостережень і вивчень мовознавців-діалектологів.

Дослідників, що заглиблені у вивчення української мови в різних її нормах вживання і ареалах поширення.

Літературна складова вміщених текстів антології заслуговує на особливе вивчення. Майже вісім десятків авторів постають тут панорамно, бо ж їх цікавлять проблеми від великої України, до малої батьківщини: рідного садка, стежини, придорожнього хреста і навіть костура при stodolі. Деталізована образна палітра вимальовується так яскраво і до болю в серці щемко. Тут стільки любові, а ще інших найрізноманіт-

ніших емоцій. Коли ж від поетично-прозового слова стає зворушливо-сумно, раптом виринають тексти, наповнені гумором, присмачені сатирою, посипані іронічними діалектними спеціями. Інтимно-зворушливі й дитинно цнотливі реалії Ірини Боровик, народно-пісенні поезії Ніни Буйновської, допитливо-патріотичні фрази Романа Ворончука, вишукана й пребагата на весь спектр емоцій лірика Юрія Гаврилюка, автентично-незабутні прозові відтинки часопростору Ніни Григорука, загадково-недосказані емоції «свогого» Агнешки Данилюк, допитливо-відкриті й граційні слова-зірки Євгенії Жабінської, мудрі й виважені фрази Івана Ігнатюка, філігранно-насичені й монументальні образи Івана Киризука, екзистенційно-загадкові мотиви Юстини Королько, вмотивовано-замислені окрайці думок Юрія Трачука, драматично-піднесені перли Миколи Янчука... Строкато, колоритно, а подекуди просто, по-своєму. Літературне попурі, що подекуди межує з дежавю, а потім перекреслює все досі пізнано-прочитане. Твори дивують і приземлюють, підіймають і відкривають.

Звісно, що антологія представляє багатюще розмаїття емоцій та щемливих регіонально-витончених образів великого підляського світу. Світу, що дивним чином досі загадково ховає свою національну приналежність, але так потужно відкриває свій внутрішній світ у художньо-літературних роботах.

Упевнений, що багато текстів, як і їх авторів будуть критикувати за надмірну примітивізацію оточуючо-зображуваного. Однак сила антології в іншому – акцентації уваги на матеріально-духовному багатстві Підляшшя. Книжка вийшла вкрай вчасно і доречно, бо ж ще мить і цей ареал може навіки лишитися нерозгаданою Ойкуменою чи ж бо Атлантидою. Навіки втраченою і для України, і для Польщі. Маю сумніви, що теперішня Білорусь має якісь свій пітет до духовності Підляшшя...

Особливої уваги заслуговує розмаїття ілюстрацій, представлене картинами Василя Альбічука

«З різдвяною зіркою» (1982), «Пейзаж» (1976), «Вечір у червні» (1986-1991), Івана Коренівського «Біляві хати Заболоття до Першої світової війни» (1913), Анатолія Кравчука «Кривая весною» (1999), Миколи Яновського «Спогад про колишнє жниво» (2016). Є тут і документи-світлини, а ще кілька змістовних мап. Вони гармонійно доповнюють літературну частину книжки. Упорядник вміло, скрупульозно зібрав, підсумував, увіковічнив непокдане. Зробив цілісну роботу з громаду-масиву текстів, документів, ілюстрацій.

Непомітно вислизують хвилини, години, а я без жодної втоми пізнаю підляський світ із антології. Робота точно лишить свій слід, бо ж є документом присутності, самотності, автентичності й мелодійності прекрасних людей від Угрова на заході, аж до самих Костомолот на сході; від Нарви на півночі, аж до Голі на півдні.

Віктор ЯРУЧИК

Завідувач кафедри української літератури Волинського національного університету імені Лесі Українки (Луцьк)

Віктор Яручик – письменник, перекладач, журналіст та університетський викладач. Народився 23 серпня 1979 р. в м. Рожище (Волинська область). Навчався у Волинському державному університеті імені Лесі Українки на факультеті україністики, відтак, від 2001 р., в аспірантурі в Європейському колегіумі польських та українських університетів (Люблин). У 2006 р. в Університеті Марії Кюрі-Склодовської захистив докторську дисертацію «Українська поезія, творена у Польщі, після Другої світової війни». Наслідком цього періоду його творчої біографії стали численні статті, присвячені українській літературі у Польщі, в тому числі й на Підляшші, публіковані, між інш., на сторінках «Над Бугом і Нарвою», відтак монографії «Українська література в Польщі» (Луцьк, 2009) і «Українська поезія, творена в Польщі після Другої світової війни» (Луцьк, 2010), а також «Наближені до України, Антологія сучасної української літератури, твореної у Польщі» (Луцьк, 2012). Найновіша «пропідляська» публікація – стаття «Специфіка вживання образу малої батьківщини у творчості українських письменників Підляшшя» у антології «Сучасні мово- та літературознавчі методології та нові прочитання художнього тексту» (Луцьк, 2018).

Поміж Володимиром, Києвом та Супраслем

Існуюча сьогодні система державних кордонів і адміністративних меж воєводського/обласного та повітового рівня, хоч мала деякі свої обумовлення у давнішому часі, сформувалася щойно поміж кінцем XVIII та серединою XX ст. Тому для розуміння історичних та етнокультурних процесів, які формували нашу історичну долю та залишали культурні пам'ятки, треба трактувати всі, заселені етнічними українцями частини географічного Середнього Побужжя – Південне і Північне Підляшшя у Польщі та Берестейщину у Білорусі, як одне ціле. На їхню цілісність вказує й факт, що аж до 1790-х років, коли почалася перша стадія розрізання державними кордонами, яке згодом програмувало три своєрідні шляхи дальшого розвитку, майже весь цей простір охоплював Берестейський крилос Володимирсько-Берестейської єпархії¹ з центрами намісництва (деканатів) у Більську, Дорогичині, Мельнику – Підляське воєводство (у межах з 1566-1795 рр.) та Бересті, Каменці, Пружані, Кобрині, Дивині², Білій і Володаві – Берестейське воєводство (утворене у 1566 р.). Було це віддзеркалення стану з першої половини минулого тисячоліття, коли в ході чергових хвиль слов'янської колонізації, у X-XIV ст. такою чи іншою мірою пов'язаних з політичною діяльністю руського князівського роду, отже володарів Києва та Володимира (волинського), Гали-

ча і Холма, виник тут україномовний етноконфесійний ареал з «опорними пунктами» у формі руських волосних городів та церковної мережі, підпорядкованої Київським митрополітам, а на єпархіальному рівні, як вже згадувалося, Володимирським єпископом, в числі яких у XVI ст. були також уродженці Середнього Побужжя, зокрема Більська.

Перший з них це «владыка Володимирский и Берестѣйский Пахнотей» – саме таку форму імені Пафнутій (церк. **Пафнѣтій**), з типовою для української мови заміною 'ф' → 'х', бачимо в майже всіх відомих прижиттєвих документах ієрарха (1510-ті – 1520-ті роки), в тому числі й на печатці, з легендою «Єпископъ Володимирский Пахнотий» (інші варіанти запису імені: «Пахнотый» та, рідше, «Пафнотей»). Ім'я не дуже популярне серед духовних Київської митрополії, однак серед подвижників Печерського монастиря був преподобний Пафнутій, який жив у XIII ст. (за іншими даними у XII ст.). Це може вказувати на те, що майбутній володимирський (1511), а від 1526 р. луцький єпископ (†1528), чернечий постриг та нове ім'я прийняв саме у Печерському монастирі, тоді ще на деякій відстані від міської забудови Києва. Думку, що владыка Пахнотей та сама особа, яка у поміннику Супрасльського монастиря та його польськомовній хроніці названа «игумень Пафнотій родомъ изъ Бѣльска» та «superior albo hegu-

men Paphnutiusz Sieheń», ще у XIX ст. висловили українці Орест Левицький (1883) та Микола Теодорович (1893). У нашу добу велику увагу цьому питанню присвятив білостоцький історик Антоній Миронович, публікуючи у 2015 р. розвідки про «невідомі долі» перших супрасльських ігуменів. Дослідник висунув припущення, що ігумен Пафнутій був обраний на володимирську катедру на соборі у Вильні, який відбувся на зламі 1509/1510 років. На його думку також черговий володимирський єпископ, відомий під чернечим іменем Йона, також більщанин, а навіть родич Пафнутія – колишній бурмістр Більська Іван Сегень. Овдовівши, прийняв він чернечий постриг, у 1513-1516 рр. був супрасльським ігуменом, відтак пинським єпископом, й саме з Пинська перейшов до Володимира – як «наречений владыка Володимирский» він виступає вже у документі з 1523 р., а кінець його перебування на кафедрі це 1535 р.

Ігумен, а відтак єпископ Пафнутій Сегень гідний уваги не лише як організатор церковного життя, але й перший відомий з імені письменник більського роду – автор-зачинатель першого синодика³ Супрасльського монастиря. Орієнтовно у 1500 р. почав він складати «Поми-наніє святое, сій суботникъ... нашае новоцвѣтушця обители, еже естъ въ пустыни⁴ въ край рѣкы Супрѣслы», з передмовою, в якій, між іншим, по-

1. Як стверджують історики та Західної Волині, зумовлене торично, культурно й етнічно
Анджей Гіль та Ігор Скочилиас: політичними чинниками, при- пов'язаних між собою церков-
«Початково територія Воло- звело до того, що обидва ре- но-адміністративних округів –
димирської єпископії, згідно з гіони втратили спільну адміні- крилосів (або, як їх ще назива-
тогочасною руською практи- стративну границю – їх розді- ють джерела, «єпархій», «ка-
кою, збігалася за своїми кор- лили парафії сусідньої Холм- тедр», «синодів», «соборів» чи
донами з однойменним кня- ської єпархії. [...] Принаймні з «офіціалатів») – Володимирсь-
зівством. [...] Територіальне XVI століття Володимирська кого (зі столицею у Володими-
розмежування Берестейщини єпархія складалася з двох іс- рі) та Берестейського (з голо-

Чернці (монахи) та Успенський собор Печерського монастиря на графіці з «Патерика печерського» (1661 р.). На наступній сторінці: Більськ, Володимир, Київ і Супрасльський монастир на карті Великого князівства Литовського (1613 р.)

яснюється значення книги для спасіння душі. Хоч не називає він свого прізвища і походження, представляючись як «худий і недостойный и многогрѣшный рабъ Иисуса Христа Пафнотій», більський родовід автора показує поминальний запис: «Здѣ родъ Пахнотієвъ і пана Ивана Сегеневича и зъ братію его».⁵ На жаль, «Суботникъ» першого супрасльського ігумена зараз відомий лише з російських публікацій 1860-х – 1900-х років, зок-

рема, у виленському археографічному збірникові (передрук зі скороченнями)⁶, кількох історичних нарисів про Супрасльський монастир та окремої статті єпископа-археографа Никанора (Каменського)⁷, який у 1904 році бачив рукопис в монастирі⁸.

У 1631 році Сегенів синодик «за ветхость лѣтъ поновлено». Трудом священноінока (ієромонаха) Стефана Коханевича, також уродженця Більська⁹, виник його новий варіант

– «Суботнікъ или Поминникъ», який у XIX ст. потрапив до Виленської публічної бібліотеки¹⁰. Коханевич, переписуючи старий суботник, зробив свої редакторські та історичні доповнення – на титульній сторінці нагадав, що перше «поминаніє» було ініційоване ігуменом Пафнутієм у 1500 р., дописав також коротку розповідь про початки монастиря, знов згадуючи особу Пафнутія та підкреслюючи його більський родовід.

4. «Новоцвітушая... в пустині» – тобто ново заснована у раніше не заселеному місці. Автор польськокомовної хроніки монастиря (середина XVIII ст.), яким вважають о. Миколу Радкевича (до речі, прізвище дозволяє підозрювати більський родовід також у нього), датою заснування очолюваної ігуменом Пафнутієм Сегенем чернечої спільноти у місці, де згодом виникло місто Городок, зараз іміне село Gródek у Білостоцькому повіті (білоруською – Гарадок), називає 1498 р., однак на місце сучасного розташування Супрасльського монастиря монахи мали перенестися у 1500 р.

5. На «надзвичайно підприємливий більський рід Сегеневичів-Сегенів» та «меткого торговельного підприємця» – Івана Сегеневича (старшого) звернули увагу у 1900-х роках польські історики Ігнацій Барановський і Александер Яблоновський.

6. Видавець у примітці додав коментар «...написанъ на пергаментъ (46 облиневанныхъ

киноварью листовъ) четкимъ почеркомъ – разными руками. Первые четыре листа замѣтно отличаются письмомъ отъ дальнѣйшихъ. Между родами оставлены пробѣлы, а поля исписаны годами и нѣкоторыми фамиліями и весь почти измаранъ отъ употребленія. Поминникъ этотъ доведенъ до 1630 г., когда стараніемъ архимандрита Великонтія онъ былъ переписанъ; начатъ онъ, безъ сомнѣнія, первымъ Супрасльскимъ игуменомъ Пафнутіемъ Сѣгенемъ и приіосифѣ Солтанѣ, митрополитѣ (и епископѣ Смоленскомъ). Названіе Субботникъ дано ему Пафнутіемъ; названіе Поминникъ (а не помянникъ, какъ читаютъ иные), давалось ему впоследствии...».

7. «Старый Супрасльскій Синодикъ носитъ во всемъ печать великой старины и достопочтеннѣйшаго отношенія къ тому святому дѣлу, которому служилъ онъ. Синодикъ этотъ въ полулистъ, обложенъ отличною кожею, которая съ обѣихъ сторонъ украшена разнаго

рода тисненіями, сохранивши-ми слабые остатки благороднаго металла. (Оборотная сторона первой покрышки подклеена старою рукописью, въ которой говорится о ней какъ о книгѣ и трактуется о вѣрѣ, которая имѣетъ стоять до конца всего міра, до захода солнца. Вверху этого древняго листа сдѣланы позднѣйшія надписи о вкладышахъ). Рукопись Синодика пергаментная. Въ ней помѣчено арабскими цифрами 45 листовъ, въ главѣ которыхъ не значатся вновь списанные листы (воспроизведенные по другой рукописи). Можно думать, что при такомъ прекрасномъ «Синодикѣ» было и особенное заглавіе. Каждая страница обведена киноварными лініями, а передняя украшена и виньеткою». Автор статті у 1904-1905 рр. очолював Гродненську єпархію, згодом Варшавську (кінець 1905 – 1908 р.).

8. «Но въ бытность мою въ Супрасльскомъ монастырѣ настоятель его архимандритъ Николай заявилъ мнѣ, что этотъ Си-

нодикъ долго пропадалъ и нѣ ходился. Съ него сдѣланъ былъ списокъ архимандритомъ Николаевичемъ. И вотъ я записалъ въ 1904 году: «слава Богу, что старый Синодикъ обрѣтенъ и монастырь хранитъ его тщательнѣе». Въ тоже время мною многое изъ сего Синодика выписано и напечатано».

9. На його родовід вказує, поміщений під 1622 р. запис «Родъ пана Стефана и брата его Іоана Коханевичовъ з Бѣльска», де в числі більше 30-ти імен знаходимо також «священноінока Стефана». Вписаний тут також «Родъ пановъ Великонтієвъ зъ повѣту дорогицкого», тобто предки і родичі тодішнього архимандрита.

10. «Суботнікъ или Поминникъ. Въ немъже уписашася и уписуются душа благовѣрныхъ христіанъ, хотящеи спасенія душамъ своимъ и помощи въ страшный и великій день грознаго и трепетнаго суда Христова». Рукопис зараз зберігається у Бібліотеці Академії наук Литви імені Врублевських.

54

52

53

52

51

50

37

38

39

40

41

42

SIGNORVM vel
CARACTERVM DECLARATIO

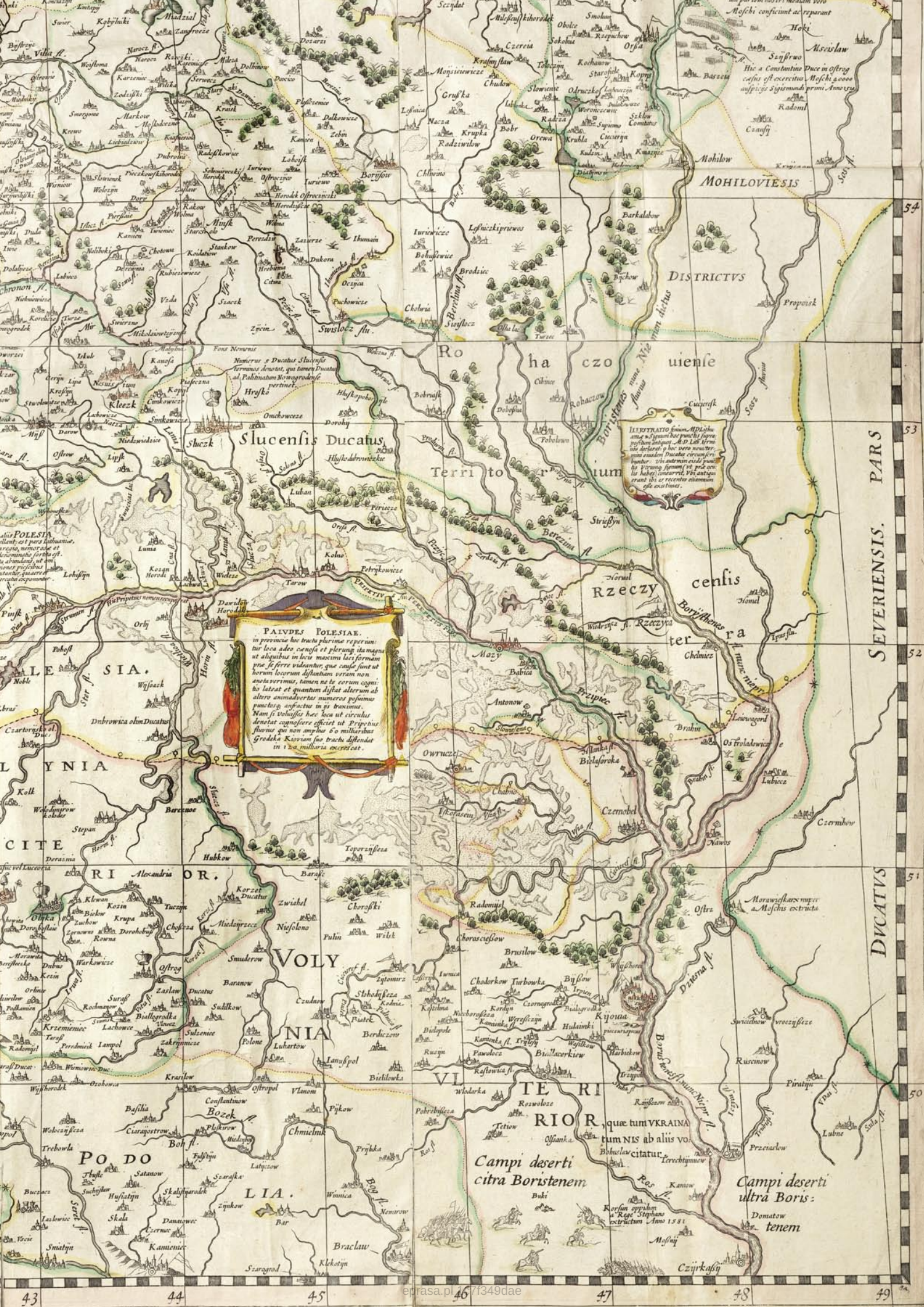
- Urbs
- Civitas
- Civitas cum Palatinatu
- Civitas judicialis vel districtuali
ubi cause Nobilium disceptantur
- Domicilium Ducum
- Sedes Episcopi Romani
- Sedes Episcopi Græcorum
quas vulgo Wladicas appellant
- Oppidum
- Pagus cum domo
Nobilis

Amsterdam
Excudebat Guilhelms fanfonius sub anno
Solarij deaurati Anno 1613

Sculptum
apud Hestelum
Gerardum.

Milliaria magna
Milliaria mediocria
Milliaria communia sive usitata

Spectatori humane
Regionis M. Ducatus Lithuanie
adhaerentes non tam modesto quavis ipse
partiducti colorum Geographorum morem
secuti in hoc tabularum interitus finis: hic enim
M. D. Lithuaniae ut antiqui termini contrahantur
separatim diligenter describitur: Quare non
merito quilibet civem, secundum militarium
longitudinem hic ex prelo quasi locus exacte
non respondit: iter enim obliquum, ac me-
pulsibile militarium cum Lithuanica Polo-
nicis, Russica item ac Podolica Lithua-
nicis amphora sunt id
efficiunt

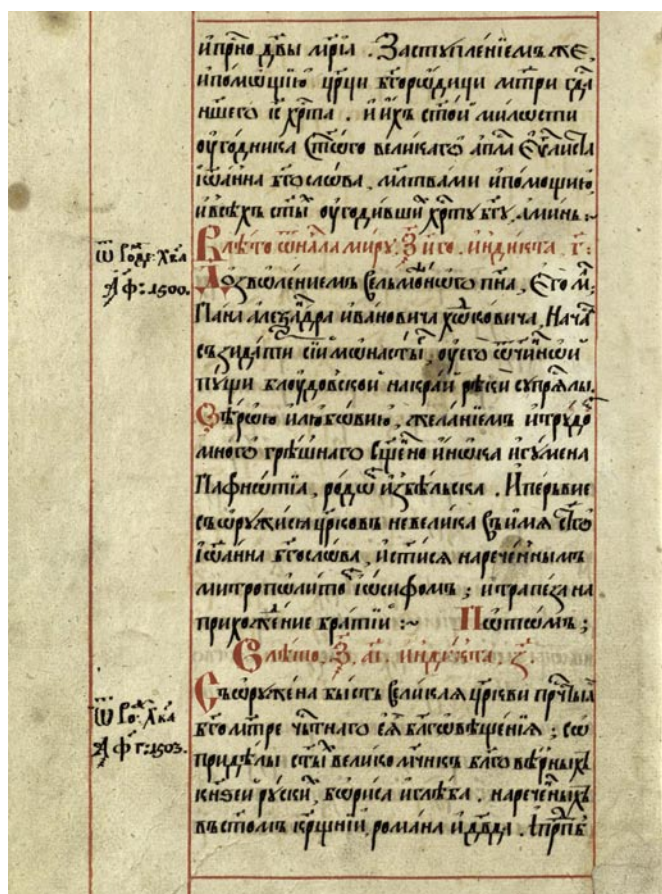
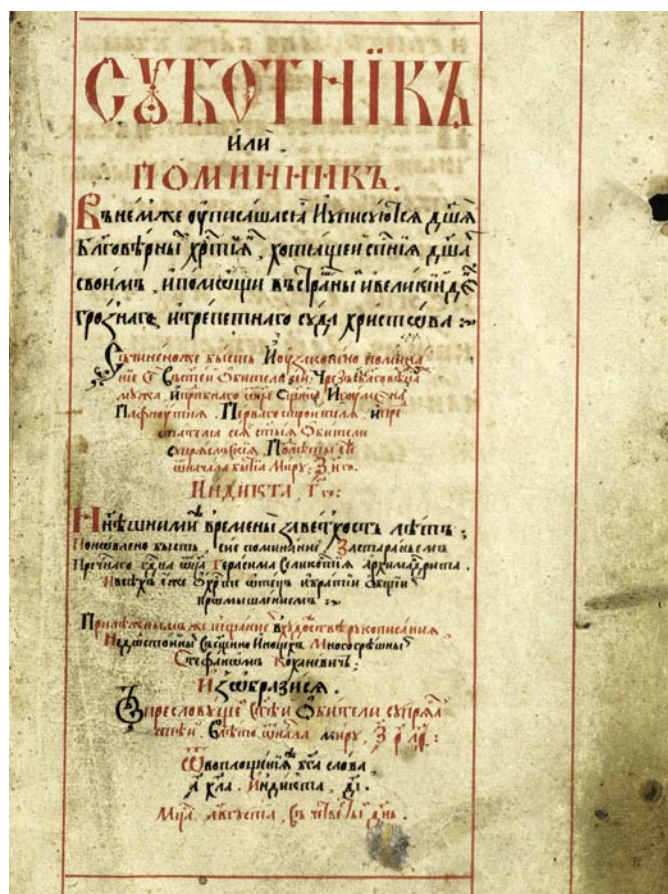
Ось цей перший історіографічний текст, написаний відомим з імені більшанином:

«Въ лѣто отъ начала миру 7008 го индикта¹¹ 3 (на маргінесі: Отъ Рождества Христова 1500): Дозволеніємъ вельможного пана Александра Ивановича Ходковича, начася съзидати сій монастирь, у его отчинной пуши Блудовской на край рѣки Супраслы, вѣрою и любовию, желаніємъ и трудомъ многогрѣшнаго священнонока игумена Пафнотія, родомъ изъ Бѣльска¹². И перьвие съоружися церковь невелика въ имя святого Іоанна

Богослова, и святиса нареченнымъ митрополитомъ Іосифомъ, и трапеза на прихождение братий. Потомъ, в лѣто 7011 индикта 7 (на маргінесі: Отъ Рождества Христова г. 1503) съоружена бысть великая церкви пречистыа Богоматере чѣстнаго ея Благовѣщенія, со придѣлы святыхъ великомучникъ благовѣрныхъ князей русскихъ Бориса и Глѣба, нареченныхъ въ святомъ крещеніи Романа и Давыда і преподобныхъ святыхъ Отець строителей печерскихъ и начальникъ общему житію Антоніа и Теодосія богоспасаемого града Києва въ

Рустѣй земли. Сія же святыа божихъ церкви священны быша освященнымъ епископомъ нареченнымъ митрополитомъ киевскимъ и всея Руси, кірь Іоною, мѣсяца октоврия в 14 днь, на память преподобнаго отца нашего Евфимія новаго, и святомученика Лукіана, презвитера великіа Антиохія, индиктъ 7».

Джерелом для Коханевича були, звісно, документи з монастирського архіву, адже його розповідь це, по суті, переважаючий абзац з монастирського уставу, в якому пояснювались початки обителі¹³. До заміни го-

Сторінки з «Суботника или Поминника», писаного о. Стефаном Коханевичем у 1631 р.

11. Индикт – номер року у 15-річному циклі податкового обліку у Римській імперії, який у IV ст. став обов'язковим елементом літочислення, та разом з ерою «від створення світу» прийшов через Візантію в Русь.

12. У списку учасників церковного собору у Вильні, взимку 1508/1509 рр. маємо запис: «Пречистое Богоматери Благовѣщенія патриаршеское обители игумень Пафнотей». Цікава у цьому контексті думка А. Мироновича: «Monaster od samego początku miał wyjątkowy charakter. Otrzymał od patriarchy Joachima tomos w 1505 r. Większość monaste-

rów ufundowanych przez osoby świeckie znajdowało się pod wpływem swych opiekunów i ktitorów. W takich klasztorach ihumen był wybierany przez ktitora lub miejscowego biskupa. W przypadku monasteru nad rzeką Supraśl monaster podlegał jedynie patriarche konstantynopolitańskiemu. Nie wiadomo, z jakich powodów Aleksander Chodkiewicz nie skorzystał z prawa "podawania" przysługującego mu jako fundatorowi monasteru. Ażeby wykluczyć możliwość przejścia władzy w klasztorze, w regule uczyniono zastrzeżenie, że ihumen powinien zostać wybrany tylko spo-

śród braci przebywających w monasterze. Możliwe jest też, że założycielem monasteru był sam ihumen Pafnucy Sieheń, a Aleksander Chodkiewicz stał się ktitorem dopiero po wybudowaniu zamku w Gródku». Ентузіастом такої гадки є Ю. Марошек, який однак зсилається на фінансові спроможності родини Церенів: «W najstarszym okresie dziejów wspólnoty zakonnej ważna rola przypadała mieszczańskiej, patrycjuszowskiej bielskiej rodzinie Sieheniewiczów, której członkiem był pierwszy ihumen – Pafnucy Sieheń. (...) Sam ihumen był zaangażowany w budowę zespo-

łu klasztornego nie tylko duchowo, ale również poprzez uruchomienie rodzinnych środków finansowych. Pewnie w tym tkwi tajemnica szybkiej budowy kompleksu zakonnego». Треба зазначити, що історик своє судження великою мірою будує на мало ймовірному здогаді, що цю «похвалу» сам собі написав о. Пафнутій.

13. «Указъ устава общаго монастыря у скрай рѣки Супраслы... Въ лѣто 7018 индиктъ 14, при державѣ господаря короля и великого князя Жиггимонта Казиміровича, мы, Іосифъ митрополитъ и панъ Александръ Ивановичъ Ходкевичъ, на-

Супрасльський монастир на фотографії другої половини XIX ст.

ловної дієвої особи могли о. Стефана спонукати грамоти, в яких чільна роль належить саме ігуменові, як це бачимо у «листі» великого князя Жигимонта з 1509 р.: «Биль намъ чоломъ игумень Супрасльскій Пафнутей о томъ, штожь онъ працюю своею...»¹⁴ будувати монастирь вь пуци пана Александра Ходкевича на рѣцѣ на Супраслѣ...* и просили насъ о томъ, штобъ дозволили церковь и монастирь муровати. Ино мы зъ ласки наше на его чолобите дозволили ему церковь и монастири муровати вь той пуци пана Александра Ходкевича, гдѣ ся будетъ видѣти ему угодно будувати. И на то казали есмо ему дати сесь нашъ листъ зъ нашою печатью».

Ще одну монастирську «повѣсть временныхъ лѣтъ» знаходимо у грамоті з 1533 року, якою Олександр Ходкевич, на той час господарський маршалок і берестейський староста, впорядковував свої відносини з монастирем: «...чиню явно тымъ

моимъ листомъ, кому будетъ потреба того вѣдати, альбо чтучи слышати, нынѣшнимъ и на потомъ будучимъ, самъ своею доброю волею, безъ кожного примушення и намовы дюдзкоя, вь зуполномъ здоровью и розумѣ, што былъ есьми монастирь общій вь отчизнѣ моєй вь пуци у скрай рѣки Супрасли сооружилъ и потомъ вь томъ монастирь учинили есьми городъ нашъ на жадане игумена Пафнутія, собѣ и слугамъ нашимъ ку схованю; и вь онъ часъ мовиль мнѣ господинъ отецъ нашъ митрополитъ Кіевскій и всея Руси небожикъ Іосифъ, рекомый Солтанъ, и при нимъ вси старцы, еже о Христѣ братія моєя честныя лаври, ижъ имъ для докуки мирской общаго монастиря жительства зъ трудностію то имъ держати, и просили мене, абы имъ далъ мѣйсце одѣтоль переселитися, – вь нашої же пуци вь низъ тойже рѣки Супрасли берегъ Грудъ Сухій межи дву рѣчокъ малыхъ Березовки и Грабовки, и вь тотъ часъ намовившися зъ господи-

номъ отцемъ митрополитомъ его м. [милостю] и по благословенію его, дали есьмо тоє мѣйсце тотъ монастирь тамъ переселити и дозволяли имъ зъ той пуци нашої будованіє и дрова и всякія потребы брати и огородъ и садъ мѣти и сѣножать вь пуци нашої прокосити и на тыхъ рѣчкахъ вышей писаныхъ сажавки рыбныє и язы на рѣцѣ Супрасли игумену и братіи вь томъ монастирь вѣчно мѣтъ, а ку тому тежъ на онъ часъ за дозволеніємъ теперешняго господаря нашего короля его м. великого князя Жигимонта Казимировича, хотячи мѣтъ, абы на потомъ тотъ монастирь общій вь нанной отчизнѣ твердо и ненорушно на вѣки стоялъ, ку хвалѣ Божой Греческаго закону, а ку богомоллю господарскому и нашому и для памяти душъ зошлыхъ родителей моихъ и всего рода нашего, а намъ грѣшнымъ ку вѣчной памяти»¹⁵.

Закінчення в наступному числі.

Юрій ГАВРИЛЮК

шею любовію и желаніємъ на-
чахомъ съзидати сій мона-
стирь общій, мѣсяца Октября».
14. * – знищений фрагмент до-
кументу (можливо, що у 1631 р.
був ще цілий).

15. Микола Радкевич передав
цю розповідь з новими подро-
бицями: «Najwprzód roku 1498
w Gródku tę ławrę albo mona-
styr fundować zaczął p. m. Alek-
sander Chotkiewicz wojewoda

Nowogrodzki y marszałek w. x.
Lit. w dobrach swoich dziedzicz-
nych stąd o mil cztery [близько
30 км], i tam na pierwszym tym
funduszu osadził był zakonnik-
ków z. s. Bazylego W., żadnych
jeszcze nie czyniąc im zapisów,
i pierwszy był superior albo he-
gumen Paphnutiusz Sieheń.
A gdy się te miejsce w lat dwie
nie podobało zakonnikom (jak
pisze w kronice swojej Dubowicz

archimandryta dermański, któ-
rą miał u siebie p. m. x. Kaszyc
bazylianin provinciae Lithuaniae)
prosili fundatora, aby na innym
spokojniejszy miejscu ich
ufundował. Ten pan świętobli-
wy, pozwolił im onego samym
upatrywać, i obrać. A tak już ma-
jąc na to od fundatora konsens,
zrobili krzyż drewniany, i puści-
li z Gródka rzeką Supraślem, tą
intencją, gdzie na którym miey-

scu stanie, tym się mieli konten-
tować. Jakoż z providencij Pana
Boga na tak pięknym, spokoj-
nym y pożytecznym mieyscu na-
zywaiącym się Hrudzie w puszczy
Błudowskiej, dziedzicznych
dobrach tegoż fundatora po-
mieniony krzyż przy brzegu rze-
ki Supraśla znalazzszy, oznaymili
fundatorowi, który przeniósłszy
z Gródka zaczął fundować».

Феномен писемних діалектних текстів (наївна поезія Північного Підляшшя)

Закінчення з попереднього числа

Двогодинне інтерв'ю з Володимиром Сосною (пол. Włodzimierz Sosna), 1937 р.н., я записав у його домі в селі Пашківщина Більського повіту (діал. Пашкуовщина, пол. Paszkowszczyzna) 28 листопада 2005 р. Приблизно за три роки до цього, у шістдесят п'ять, він почав писати вірші рідною говіркою: «Троху зачали писати, таким займатись. Не знаю, як воно, скуоль пришло, так десь од годов шеїсести пети. Щось таке стало – і так я потроху описую всьо: природу, жите... А большинство мене інтерес – прошле, колишне, як тие люде жили, як косили, як жалі, ну і вобше всьо...».

Вірші він записував у щоденниках, блокнотах, про що казав так: «Всяка всячина в мене тутака така порозкіда-

на оно. Що ще, кажу, як хватит карток у календарови, то може колісь ми його зложим. А як ніе – то, десь, може, хто викіне чи так воно й тоє...».

На момент інтерв'ю мав уже багато написаного: «А я маю споровато. Я, коб так, то я там такі маю приготувати жечи цікави, як я колісь там з діедом господарив, як батько вродився, як ми з діедом хрестини вироблялі, о, люди насклікали. То знаєте, то так уривками... дісь несут пранікі... Колісь що ж неслі? Міелі корови – сметану неслі. То налілі теї сметани ціелу хату – а ми з діедом взяли диня ('гарбуза') і давай тоє масло бити диньом. Але то таке ще, поміаєте, таке цікаве воно й довговате...».

Залежно від теми розмови В. Сосна знаходив у своїх іще невпорядкованих записах відповідні вірші. Першим про-

читав вірш «Прошлоє» («Як всютко зминилось за памети меї...»). Ностальгійні згадки конкретних локацій у вірші прокоментував так: «Ну, а на туом місці вже усьо шезло. Нема ни хліва, ни клуні, хати, ну й... Так час проходив – і всьо муог забрати, зарумняв усьо. Заросло що кропивою, що деревиною вже...».

Тексти віршів В. Сосни наводжу паралельно польською латиницею (за авторським рукописом) та в моїй транслітерації українською кирилицею (зі збереженням діалектних особливостей).

PROSZŁOJE

Jak wsiutko zminyłoś
Za pamety mejj
Nema wże kolińiojji
Chaty i odnejji

Wże i bruku ne wydno
Na jum asfalt leżyt
Chto po jum jide
Wse chutko byżyt

Sołomy ne wydno
Wże stricha propała
Jak tut komuna
Prawyty stała

Ne stało wże czuty
Laskotniawy zwuku
Jak terła baba lon
Kotory brała w ruku

Do toho szcze treba
Trepaczkoju byty
Zhanesz jak tuj baby
Tiaszko buło żyty

Bówało czuty – siczku deś riżut
Tam żorna hudut
Wże weczorije
Pokudilnyci idut

Wydno tam dalej
Muszczyzny stupajut
Stółki i ławu
u Pantia zajmajut

Jak wsi naraz zakurat
Parasoczki ne widno
Tak buło pryniate
Nekomu ne wstydnio

Gaznyk czerez dym
Czut probywawsia
Wże z tych ludy
Nechto ne zostawsia

Wsio tut pohasaje
Jak w peczi drowa
Ne beczyt oweczka
I ne ide korowa

Як всюто зминилось
За памети меї –
Нема вже колісьньої
Хати і однеї.

Вже і бруку не видно,
На юм асфальт лежить.
Хто по юм їде,
Все хутко бижит.

Соломи не видно,
Вже стріха пропала,
Як тут комуна
Правити стала.

Не стало вже чути
Ляскотняви звуку,
Як терла баба льон,
Котори брала в руку.

До того ще треба
Трепачкою бити.
Зганеш¹, як туй баби
Тяшко було жити.

Бувало чути – січку
 десь ріжут,
Там жорна гудут...
Вже вечоріє,
Покудільниці² ідут.

Видно там далей –
Мушкини ступають,
Столкі і лаву
У Пантя³ займають.

Як всі нараз закурат,
Парасочки⁴ не відно.
Так було прийняте,
Некому не встидно.

Газник⁵ через дим
Чут(ь) пробивався.
Вже з тих люди
Нехто не зостався.

Нема тепе(р) на тум місці
Хліва, клуні і хати.
Час проходив –
І так всьо муг забрати.

Юрій Бідношя: Це була моя особиста ініціатива, але в науковому плані, гадаю, вона матиме продовження. Адже потрібно проводити серйозні дослідження, публікувати діалектні тексти, словники, різнорівневі описи, які дозволять створити достовірну картину теперішнього стану говірок межиріччя Бугу і Нарви – цього останнього на території Польщі ареалу компактного проживання українців. Вважаю, що обов'язок діалектологів – дослідити якомога більше архаїчних східнослов'янських говірок Підляшшя, звертаючи увагу не тільки на мовні факти, але й на етнолінгвістичні. Треба докласти всіх зусиль, щоб скарби нашої мови та культури не пішли в небуття разом з найстаршими носіями традиції.

Я понад десять років вивчаю поліські говірки. Найбільший проект, у якому брав участь, – дослідження говірок Чорнобильської зони, опрацювання матеріалів, записаних від переселенців з-під Чорнобиля. І можу сказати, що підляські говірки дуже подібні до чорнобильських. Часом мовні явища настільки близькі, що складається враження, ніби записуєш говірки не на Підляшші, не на території Польщі, а десь за сорок-п'ятдесят кілометрів від Києва. Проте нічого дивного в цьому немає, усе пояснюється особливостями історичного розвитку північного наріччя української мови. Архаїчні підляські говірки заслуговують на особливу увагу українських мовознавців.

З погляду діалектології першочерговим завданням є фіксація мовлення найстарших представників східнослов'янського населення цієї території. Ми бачимо, що молодше покоління, на жаль, поступово втрачає рідну говірку – тому треба ретельно вивчити вихідний стан. Усе, що ми нині встигнемо записати, вже за десять-п'ятнадцять років матиме неоціненне значення.

Взагалі, одразу помічаєш, що люди тут багатомовні: навіть найстарші носії українських говірок доволі вільно послуговуються польською мовою, як правило, непогано знають російську. Така ситуація природна для регіону, де взаємодіють різні культурні та етнічні чинники, і це дозволяє людям краще усвідомити особливості своєї говірки. То ж коли вони говорять „по-своєму”, польських впливів порівняно небагато: окремі лексеми на позначення адміністративних реалій, поняття, засвоєні в польській школі, у війську... А в щоденній побутовій мові, оцій „своїй”, – лише кілька сталих польських запозичень. Власне, як у кожному діалекті. Скажімо, у східних та центральних регіонах України ми маємо діалекти з переважно російськими запозиченнями, на заході України – з польськими, тобто це типове, нормальне явище. Я би сказав, що підляські говірки – це звичайний український діалект, який суттєво не відрізняється від тих, що побутують на території України.

Підляські говірки – частина українського мовного простору. З Юрієм Бідношиєю розмовляв Славомир Савчук («Над Бугом і Нарвою», 2006, № 1, стор. 25-26). На фото Ю. Гаврилюка: Юрій Бідношия розповідає Славомирові Савчукові про свої враження з Підляшшя – Гределі, 1 грудня 2005 року.

Іду не раз, коло Марти⁶
стану,
На два боки гляну –
Вже тут чоловіка
Мало де застану.

Всю тут погасає,
Як в печі дрова.
Не бечит овечка
І не іде корова...

Примітки: 1 згадати; 2 прялі на вечорницях; 3 ім'я односельчанина; 4 ім'я односельчанки («А Параска – то... попросту там збераліся на вечурці мужчини...»); 5 керосинка; 6 ім'я односельчанки («Марта то попросту жихарка була – і коло ей хати, так же із того місця видно і в одьон кунець села, і в другі – бо то такі якби поворот»).

Біль викликало у В. Со-
сни руйнування школи,
збудованої 1936 року серед
поля, щоб з неї «користало
штири селіє» (до речі, ці-
кавий приклад двоїни). Ді-
тей у селах стало обмаль –
«вядомо, як пошла тая...
той ніж, же як то звут де-
мографічни, ну і вже тепер
довозят до Вуорлі. А тут
уже сяя якби школа має
йти пуд молоток». У вір-
ші «Школа» автор згадує
своє дитинство, парту, за
якою сидів («Tuta ja uczyw-
sia || I ławku pomentaju...»),
учнів, з яких вийшли офі-
цери, ларингологи, медсе-
стри, аптекарі, педагоги...
Гнівню пише про вандалів
і представників влади, які
допустили до руйнуван-
ня: «Peczy wsi kachlowy ||
Wsi dwerci ne majut || Smi-
ło wandale wchodiat || I wsio
wuguwajut». Читаючи вірш
під аудіозапис, автор екс-
промтом дещо пом'якшив
інвективи на адресу міс-
цевого начальства; тут по-
даємо за рукописом («Kob
jak komu w gmuny || Krop-
nuw po łobowy...»).

ШКОЛА

Stoit smutna szkoła
Szyby wybywajut
Szczu tuta uczyliś
Czy ż toho ne znajut

Do koho ż należysz
Szkoły zapytawsia
Chto szczu tak nad toboju
Ciły czas znuszcawsia

Gmyna prychiliła
I ne barzo dbała
Tut ja odinoka
W poli sama została

Nema szczu wstęp
wzbroniony
Chto choc tut zachodyt
Czerez okno włazyt
I tak nazad wychodyt

Bulsh mni ne rozkazuj
Bo ja wsiutko znaju
Tuta ja uczywsia
I ławku pomentaju
Sydiw pry ostatku
Druha buła od zadu
Buło dla mni wydno
Dyty ciły hromadu

Wyjszli oficery
Z Paszkóskeji szkoły
Dziś wybyty szyby
I wsi styny hoły

Je laryngologi
Nema na wydoci
Odion u Hajności
Druha w Byłostoci

Bar z mene zrobili
I kasety hrali
Potum wziali pyłku
I stynu wytynali

Opomynysia Timoszka
Czy Waśka Kundrata
To jazby stojała
Szczu dowhi lata

Toż tuta uczywsia
Z Koszków Szura Biszczuk
Mohilewskoho Pawoł
I Sosny Iwana Unuk

Siemisiat lit szkoli mynaje
Buła w dobrym stanie
Z nyzu sali lekcyjne
Na hori mieszkanie

Wyjszli pielęgniarki
Aptekarki stali
Wyjszli pedagogi
I dyty nauczali

Posadowyli szkołu
Na paszkowskum poli
Szczu do toho dujde
Ne dumali nekoli

Ne to szczu bjut szyby
Za ramy berutcia
Właziat u seredynu
Chłajut i smijutcia

Peczy wsi kachlowy
Wsi dwerci ne majut
Smiło wandale wchodiat
I wsio wyrwajut

Szczu buło do srania
Sedes wże zabrali
De jakiji kabli
Wsiutko pozrywali
Ostanutsia butli
I smorud w kutkowy
Kob jak komu w gmuny
Kropnuw po łobowy

Budowali szkołu
W trytset szostum roci
Kob buło wsim blisko
I stała na wydoci

Semiset lit dochodyt
A jak wyhladaje
Každy toje zobaczyt
Chocz ne ponimaje

ШКОЛА

Стоїт смутна школа.
Шиби вибивають.
Що тута учились,
Чи ж того не знають...

– До кого ж належиш? –
Школи запитався. –
Хто що так над тобою
Ціли час знушався?

– Гміна прихилила
І не барзо¹ дбала.
Тут я одінока
В полі сама została.

Нема що «встемп
взброньони»² –
Хто хоч тут заходит.
Через окно влазит
І так назад виходит.

– Бульш мні не розказуй,
Бо я всютко знаю.
Тута я учився
І лавку поментая.

Сидів при остатку,
Друга була од задю.
Було для мні видно
Дити цілу громаду.

Вийшли офіцери
З Пашку(в)скеї школи,
Дзись³ вибити шиби
І всі стини голи.

Є лярингологі,
Нема на видоці:
Одьон у Гайну(в)ці,
Друга в Білостоці.

– Бар з мене зробили
І касети гралі,
Потум взяли пилку
І стину витиналі.
Опоминися Тімошка
Чи Васька Кундрата,
То я ж би стояла
Ще довгі лята.

Тож тута учився
З Кошкув Шура Біщук,
Могілевського Павол
І Сосни Івана унук...

Семісят літ школі минає,
Була в добрум стане –
Знизу салі лекційне⁴,
Нагорі мешкане.

Вийшли пеленгняркі⁵,
Аптекарки сталі,
Вийшли педагогі
І дити научалі.

Посадовили школу
На пашковскум полі...
Що до того дуйде,
Не думали неколи.

Не то що б'ють шиби –
За рами берутця,
Влазят у середину,
Хляють⁶ і сміютьця.

Печи всі кахльови,
Всі дверці не мають.
Сміло вандале входять
І всю вибивають.

Що було до сраня,
Седес⁷ вже забралі.
Де які каблі,
Всютко позривалі.

Останутся бутлі
І сморуд в куткови.
Коб як кому в гмини
Кропнув по лобови!

Будовалі школу
В тритцет шостум році,
Коб було всім бліско
І стала на видоці.

Семісет літ доходить,
А як виглядає –
Кажди тоє зобачит,
Хоч не поміає...

Примітки: 1 дуже (пол.); 2 «вхід заборонено» (пол.); 3 сьогодні (пол./діал.); 4 класні кімнати (пол.); 5 медсестри (пол.); 6 пияць (пол.); 7 унітаз (пол.).

У своїй школі В. Сосна закінчив сім класів (навчання було польською мовою), потім вчився в білостоцькому технікумі: «Далі ми б там вибіралися учитися, но, знаєте, то були часи такі, мусит... бодай же піїсят други руок був, час ще такі трудновати. Ну, і зложил ми до – я і з сієї школи нас, мусит, трох – зложил до Технікум пшемислу бавелняного до Білостоку. Ну, там принялі, всьо, ну, бо то, знаєте, як то колісь опінія була байкова, по батькови, по туом... О. Але шо варункі... О грошах ходило діело. І так остались там – то по роботах, то так, то сяк».

Згодом, після служби у війську, навчання й роботи в місті, повернувся до рідної Пашкуовщини: «І так до настоящего врем'я тут проживаю в сьоом селіе. Яко землероб був, все трудився на туом загони. І так тепер став уже пенсіонером. І так із жуонкою тут у теплі у хати одпочиваєм». Характерно, що в селі всі мешканці спілкуються рідною говіркою: «А так – ну то попросту говорим розговором, як то кажут, по-сво-йому».

Дружина В. Сосни приєдналася до розмови й сказала, що її непокоїть його

Так у 2004 р. виглядала школа описана Володимиром Сосною

віршування: «Я йому попросту не позволяю, коб вуон пісав... Думаю: може, то вже задужо того пісаня. Може, йому пошкодит де... Дужо піше. Барзо. І так піше то вуон на день, то кільканацет рази. Так іде з-пуд клуні – і так бачу, шо вже такі задумани... І просто пошов до свого габінету і вже там піше». Зате дорослі онуки (17 і 20 років) сприймають поезію діда із захватом. «Ну, внуки як поприїжджают, то сміються, аж пукают з його!» – розповідає дружина.

У вірші В. Сосни «Діед» є такі рядки: «Як про колісьне хоч шось знати, || То мусиш мене запитати». У цьому великому творі детально описані види чоловічої й жіночої селянської роботи, хата, подвір'я, город. Зокрема, автор перераховує бабине ткацьке знаряддя, що зберігається на горіщі (подаю за аудіозаписом): «За матовило зачепився, || Чуть на буюк не перевалівся. || Бердо й ничункі звезала, || Тоє всьо в сундук сховала. || Є затикач, там човник, цівка, || Що баба ткала, як була дівка...». Інколи ностальгічну розповідь про минуле змінюють психологічні спостереження: «Весна одиходит, літо пудходить – || Баба роботу все находит. || Осень і зіма... Зіму все робила – || І не бачила, колі і постарила...».

В. Сосна розповів, що пише і на історичні теми, зокрема про акцію «Вісла»: «І так попросту инчий раз станеш, задумаєш то што: взяли повикідали із гніздуд із своїх, шо там діди їх і прадіди їх, узали поодпортовлювали на Захуд...». Четвертим твором, зачитаним автором під час інтерв'ю, став вірш-роздум «Хто ж я є? Чи ж українець?». – із висновком: «Я гарни хлопець і голос маю – || Ну, й буольш, мусит, на українця подобаю».

Цікавими є спостереження В. Сосни щодо мови. Свою говірку він вважає українською: «Ну, такі як розговор наш, ну то

вуон же ж не пудийде ни пуд пуольську, ни беларуську, оно вуон... То ж то такая мова найбуольш вона пуд українську. Но вона вже такая перемієшана так, як би тая салатка. І пуольські, і беларускі, і українські – але большинство, то буде... пудходить на українську».

Інформант згадував, що під час перебування на Берестейщині (у Пінську й Кобрині) тамтешні мешканці сприймали його говірку за свою, а білоруську мову чув тільки в поїзді: «Тута дядькі були, у Пінську... Ну, і ми десь там заїхали... чи де Припеть, чи десь ще якось там заїхали. Ну, й пудходить до мене такі паринь, молодши од мене, і говорить. Я говору й вуон. І дословне так якби ми були з одного села. Вуон давай мніє говорити. Вуон говорить тоє: «А вієте знаєте тоє...». Я йому кажу: «То я ж поляк!» – «Шо вієте говорите, шо вієте поляк?!». Вієте ж... нормальні розговор, каже, такі, як у мене. (...) Там буольш Кобринь, усіє такіє – то воно большинство розговор такі пошов наш тако. У Пінську куолькі були, куолько люди приходило – то вже там «шо», тако буольш говорат, такі розговор. А як такі-о, десь там у вагонови їдеш, то є такі, шо чісто по-беларускі, такі акцент говорат...».

В. Сосна проявляв цікавість до особливостей говірок навколишніх сіл, він зазначав, що розбіжності (наприклад, «що/што») помітні навіть у сусідніх селах і що в говірках на південь від Пашківщини ще більше українських рис: «Не то, шо такая мова тут у нас, у Пашкуовщини. Оно возьми każde село – і вже там не буде такой барзо інакший розговор... Тут уже «що» в нас, ну. Уже взяти далі, як то вони звут пудмейська та стрефа, Парцьово, Спичкі, – уже там «што». Ну, як воно так кшталтовалося, чуєте? Тут раптом такое расстояние невелике і тут уже такі розговор іде, во. Да-

лій-даліей пошов уже в тую сторону, вже вуон такі твердіший, вже вуон буольш, ще буольш пуд українськи. Черемху взяти, отуди... Черемха – там совсієм тоже не такі, як у нас. (...) Ну, там уже то «кінь», то «віз» говорат...».

Утім, він відзначав, що українськими говірками послуговуються переважно «люди старшей генерації», а серед молодших є навіть такі, що стидаються рідної мови. В. Сосну таке ставлення обурювало: «То я кажу: то що ж ти за чоловік, як ти встидаєся мови своїх батькуов?! Як там якийсь поет українськи казав... як-то там вуон говорив: «Хто рудну мову забуває, то в грудях не серце, оно камінь має». То фактичне правда, встидатися своєї рудної мови – ну, то то попросту якось не так, як повинно бути». Перекладена на рідну говірку цитата з вірша українського класика Сидора Воробкевича «Рідна мова» засвідчує культурно-етнічну орієнтацію респондента.

В. Сосна визнавав, що і його онуки з Більська рідко користуються рідною говіркою: «Говорити вони вміють, оно їм попросту якось вже їм не хочется, о... Внук буде говорити, бо його... попросту внука мати вихо-

дит стуоль, де «што» говорат, о, а вже батько – шо «що». Ну, то вже... вже внучка, то вже вона буольш як десь щось і стане говорити по-своєму, то вже буольш по-материному. А вже внук – то вже буольш по-батьковому, вже вуон по-пашкуовську, вже так і «що» говорит...».

У його віршах та коментарях до них знаходимо добре збережену граматичну й фонетичну систему говірки, багато діалектизмів: байкови («непоганий»), вієте («ви»), дзюган («товкач»), динь («гарбуз»), мидель («кладка снопів»), пресняк («корж із вареної картоплі та борошна»), приступи («прийми»), швед («шашіль») та ін. Водночас як у віршах, так і в усному мовленні чимало польських запозичень, здебільшого на позначення реалій, що виходять за межі лексикону традиційного сільського життя: варункі («умови»), встемп взброньони («вхід заборонено»), здежавтовани («зруйнований»), пеленгярка («медсестра»), пшеважне («переважно»), пшетарг («аукціон») та ін.

Висновки й перспективи дослідження. Публікація текстів народних поетів Ольги Онацик та Володимира Сосни має стати внеском у збережен-

ня етнокультурних надбань українців Північного Підляшшя. Використовувані ними архаїчні підляські говірки як одна з найважливіших частин етнокультури заслуговують на особливу увагу українських вчених. Системні дослідження, публікація детальних етнолінгвістичних описів, діалектних текстів та словників дозволять створити достовірну картину теперішнього стану говірок межиріччя Бугу і Нарви – цього останнього на території Польщі ареалу компактного проживання українців.

Першочерговим завданням є фіксація мовлення найстарших представників східнослов'янського населення цієї території. Ми бачимо, що молодше покоління, на жаль, поступово втрачає рідну говірку – тому треба ретельно вивчити вихідний стан і докласти всіх зусиль, щоб скарби нашої мови та культури не пішли в небуття разом з найстаршими носіями традиції.

Юрій БІДНОШИЯ

*науковий співробітник відділу
«Український етнологічний центр»*

(Інститут мистецтвознавства,

фольклору та етнології

ім. М. Т. Рильського НАН України)

Фото Ю. Гаврилюка

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Аркушин Г. Голоси з Підляшшя: Тексти. Луцьк: РВВ «Вежа», 2007. 534 с.
2. Аркушин Г. Західнополіська діалектологія. Луцьк: Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2012. 256 с.
3. Бідношия Ю. Аналітичні тенденції в північноукраїнських говірках (заміна безприйменникового давального прийменниковими конструкціями в говірках Підляшшя та Київського Полісся). Волинь філологічна: текст і контекст. Луцьк, 2007. Вип. 4. С. 32–45.
4. Бідношия Ю. Етнолінгвістичні записи з Північного Підляшшя. Діалектологічні студії. Вип. 6. Львів. 2006. С. 335–356.
5. Бідношия Ю. Закордонні українці-автохтони в діалектній текстографії: джерелознавчий аспект етнографічних студій. Наукові студії ІМФЕ. Вип. 8. К. 2014. С. 132–165.
6. Бідношия Ю. Од Коляди до Коляди. Зимові свята в селі Відово коло Більська. Над Бугом і Нарвою. 2005. № 6. С. 45–46.
7. Демірська Г. Великдень у Романівці. К.: Видавництво «Верешицькі», 2011. 156 с.
8. Зілинський О. Григорій Олійник і його вірші // Зілинський О. Вибрані праці з фольклористики. У 2 кн. Кн. 2; [голов. ред. Г. Скрипник; упор. М. Мушинка]; НАНУ, МАУ, ІМФЕ ім. М. Т. Рильського. К., 2013. С. 460–497.
9. Лесів М. Українські говірки у Польщі. Варшава: Український архів. 1997. 496 с.
10. Лурье М. Л. О феномене наивного сочинительства. «Наивная литература»: исследования и тексты. Сост. С. Ю. Неклюдов. М.: Московский общественный научный фонд, 2001. С. 15–28.
11. «Наивная литература»: исследования и тексты. Сост. С. Ю. Неклюдов. М.: Московский общественный научный фонд, 2001. 248 с.
12. Народная культура Полесья (анкета-вопросник для этнолингвистического атласа). Сост. А. В. Гура, О. А. Терновская, С. М. Толстая.
13. Полесский этнолингвистический сборник. М.: Наука, 1983. С. 47–49.
14. Программа полесского этнолингвистического атласа. Сост. А. В. Гура, О. А. Терновская, С. М. Толстая. Полесский этнолингвистический сборник. М.: Наука, 1983. С. 21–46.
15. Співаюче Підляшшя: українські народні пісні Північного Підляшшя у записках Оксани Савчук. Більськ: Союз українців Підляшшя, 2006. 215 с.
16. Традиційні пісні українців Північного Підляшшя: за матеріалами експедицій 1999–2001 років Лариси Лукашенко та Галини Похилевич. Львів: Камула, 2006. 308 с.
17. Яручик В. Українська поезія, творена у Польщі, після Другої світової війни. Український літературний провулок. 2006, т. 6. С. 264–275.
18. Atlas gwar wschodniosłowiańskich Białostoczczyzny. Pod red. S. Glinki, A. Obrebskiej-Jabłońskiej i J. Siatkowskiego, oprac. przez Zespół Instytutu Słowianoznawstwa PAN, t. I–VI, Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk, 1980–1996.
19. Hawryluk J. «Chto my je?» Jaka jest nasza mowa i historia? Bielsk Podlaski. 2005. 32 s.
20. Hawryluk J. «Kraje ruskie Bielsk, Mielnik, Drohiczyn»: Rusini-Ukraińcy na Podlasku – fakty i kontrowersje. Kraków: Fundacja Świętego Włodzimierza Chrzcziciela Rusi Kijowskiej. 1999. 240 s.
21. Hawryluk J. «A kuolki to je naszoho narodu na Pudlasku?» Над Бугом і Нарвою. 2012. № 1. С. 9–12.
22. Kulturowo-językowe dziedzictwo Podlasia, pod redakcją N. Barszczewskiej, M. Chaustowicza, M. Timoszuka. Warszawa 2016. t. I, s. 300; t. II, s. 399; t. III, s. 411.
23. Nikitorowicz A. Ukraińcy Podlasia: dylematy tożsamościowe. Kraków: Nomos. 2014. 298 s.
24. Sajewicz M. O białorusko-ukraińskiej granicy językowej na Białostoczczyźnie. Ze studiów nad gwarami wschodniosłowiańskimi w Polsce. Lublin: Wydawnictwo UMCS. 1997. S. 91–107.

Історична пам'ятка XVI ст. при телятицькій церкві

У першому числі «Над Бугом і Нарвою» (1991) опублікували ми статтю (з рисунком) про надмогильну кам'яну плиту з сірого граніту, яка ще у 80-х роках, під час одного з рейдів «Підляшшя», була виявлена перед церквою в Телятичах (колишній Берестейський повіт). Тоді лежала вона перед входом до церкви, згодом була перенесена трохи вбік, щоб по ній люди не топтали. Сьогодні, як видно на фотографіях, плита за церковним вівтарем, у оправі належній такій цікавій пам'ятці минулого. На жаль, польських авторів зошити Каталог пам'яток мистецтва (1996), який присвячений Сім'ятицькому повітові, пам'ятка руської епіграфіки не зацікавила, адже жодної згадки про неї тут не поміщено.

Напис «Тутъ лежить панъ Феодоръ Маскевичъ, зять пана Туровъ», ймовірно, відноситься до особи, яка згадується у написаному 30 X 1530 р. у Кракові «листі» великого князя Жигимонта (Зигмунта Старого) – «послали єсмо тамъ дворенина нашого Федора Маскевича». З напису на плиті довідуємося, що він був *зять Турів* («зять Туровъ» – підкреслююче високий статус слово «пан» вставлене в напис дещо недоладно, наслідком чого хтось може собі ламати голову, що це за *зять Панатуров*).

Першу згадку про боярський рід Турів маємо з середини XV ст., коли-то великий литовський князь Казимир робив надання *Турові Берестейському*. Відомо, що в 2-й половині XV ст. власністю Тура, який помер перед 1499 роком, була маєтність, що охоплювала Зубачі, Литвиновичі, Клюковичі, Микшичі, Польвиця, Лумно й Нурець. Генеалогічною загадкою залишається, чи свою дочку за Маскевича видав саме він, чи може один з його синів – Курило або Сенько.

Як би не було, пам'ятка, яку побачимо при телятицькій церкві (мала сюди бути привезена з Піщатки), виникла не раніше 1530-го року та й по сьогоднішній день залишається свідомством доби, коли носіями української мови і культури у Берестейській землі були не лише селяни, але й бояри-шляхта.

Юрій ГАВРИЛЮК
Фото автора статті

«Хоч би й за вола, аби дієвкою не була»...

Весієлє в Курашеві (III)

Перши день весіля. У молодої в хаті і в церкві

У неділю рано старша дружка вбірає молодую, а весіельнікі співають, тїє вже стариїши, коровайніці, вони там співалі. Вони там два дні. Співали всякі пісні.

Молодую вбірают. Вже там нектори остерегаються, бо разни ж є люде, жеб ніхто там її чогось там не пришпівів. Усе ж бояліся і думалі нераз, у родові, чи колежанка заздросна є, жеб вона штось там не всаділа.

Як убірают молодую, то навет зачинаються в покою. Бо то не то, што тепер, а то ж треба було ще вельона зобраті. Ще ж була одна чи дві на село, котора вміла вельона збіраті. А колись то ще вельон бив широкі, бив зобрани, менша фальбуонка була. І тогди у туой фальбуонці мнуого шпарагусу зельonego. Одін радок і послі у зуби, і ще одін радок. І по вельонові гулькі билі причепляни шпарагусу. То то була така вже молодая правдзіва.

Тогди вже благослов'ят батькі, як уберут. Маршалок говорить: «Благословіте нашим дітям за стуол сієсті, снєданє з'їєті і до Божого дому заїхати». Тогди уже батько пудходіт і благословіт.

Сядалі за стуол: молодая, старший сват (там, де потом сядє молодий) і старша дружка (з лієвого боку), в куткові. Молодий їєть снєданє в себе, а молодая в себе. Позбіраютьсє баби всіє не запрошани на весієлє і тогди співають:

Вишла Манєчка за воротонька,
Пуд каліною стала.
Каліну ломіт, сльозонькі роніт,
В Бога доленькі просіт:
— Ой як якая доля добрая —
Їдь до шлюбу зо мною,
А як якая доля ліхая —
Пливі на море з водою.
Вийшов до її батенько її:
— Чого, дієтятко, плачєш?
Я тобіє даю, што туолькі маю —
Доленькі не вгадаю.
Вийшла до її матьонка її:
— Чого, донєчка, плачєш?
Я тобіє даю, што туолькі могу —
Доленькі не вгадаю.

Вийшла Манєчка за воротонька, розсипала карти,
Вже й мінаютьсє, вже й мінулісє всіє дівоцькія жарти.
Вийшла Манєчка за воротонька, розсипала дрова,
Вже й мінаєтьсє, вже й мінулася вся дівоцькая мова.

Вийшла Марися на подвуор'єчко, розсипала карти,
Вже й мінаютьсє, вже й мінулісє дівоцькіє жарти.
Вийшла Марися за воротонька, пуд каліною стала,
Каліну ломіт, сльозонькі роніт — доленька нещасная.
Прийшов до її батенько її: «Чого Марисю плачєш?
Я тобіє даю, што в хаті маю — доленькі не вгадаю».

Як сирота, то співалі:

На подворку новий колодець і відро,
Ой чом же твого, Маню, батенька не відно?
Ой перейді сієні, комору перейді,
В нову комору свого батенька ти найді.
Не раз, не два сієні, комору перейшла,
В нову комору свого батенька не нашла.
Спустилася на широку долину
І натрапіла на батенькову могилку:
– Ой встань, устань, муой ти батеньку, до мене.

Ой там на дворі новий колодець і відро,
Чом же, Манечко, твої матери не відно?
Ой перейді хату й сієні перейді,
В нову комору свою матулю однайді.
Ой перейшла хату й сієні перейшла,
В нову комору своє рудне не знашла.

Колісь до вінця молодая ж і не їла, і не піла. Але молодий, то ще як такі цвани колежки є, то ще перед вінцем скажуть: “Ході до комори, дьорнеш, будеш лепі стояв на вінцю”. Але нескотори то сповняли.

Вже як люде трохи там перекусят, пара кілішків вип’ють, несут пивміска, засланого хусточкою, і люде кідают гроши на спомаганє.

Колесом слонечко угору їде.	
Млода Гануля до шлюбу їде.	x2
Ой їде, їде, вже й од’їжджає,	
Просіт батенька на спомаганє.	x2
– Нех тебе, доньку, сам Буог споможе	
І всіє святія люде добрия.	x2
Ми тебе, доньку, вигодовалі,	
Щастя і долі тобі жадалі.	

Вперуч батько, маті, потум родзіна, потум всіє, чужиєйши їдут. Гроши тия треба било з собою браті до вінця. Тогди вже старший сват або старша дружка збірає рогі хусточки, не зав’язує і дає в руку молодую. І ще ж треба било їх тримати із свічкою у кулакові в церкві.

Посідіт ще трохи і вже вилазіт молодая. Знімают образ убрани, пшеважне може сват старший зніматі. І вже батькі розстілают плахту. Весіельнікі помалу виходят на двур. Молодая виходіт з-за стола і стає на коліна. Батько бере ікону і благословіт іконою молодую, коб до Божого дому заїхала. І вона цілує. Батько жичит щастя, жичит всього доброго. Потом оддає матери, коб поблагословила. І дают тую ікону юой, молодую, і вона з тею іконою їде до вінця.

Як посядают усіє вже на фуори, батько бере склянку з водою і зіє свещоне і всіє фурманкі три рази обийде. Тогди тую склянку кладе далеко напереді пуд копито, жеб розбілась, а як ніє, то хоч колесом коб наїхав. Розоб’ється, то вельмі буде добре жице.

Три рази кропіт свещоною водою і так їдут до вінця.

Як їдут, то треба било гуску у хустку якуюсь нав’язати і старша сванька (а старша сванька – то тая била, котора ладіла полотно в церкві, як тьогалі молодіє, менжатка мусіла биті, з родзіни, братовая, не братовая, а як ніє, то сестра, а як

є в молодій молодая маті хрищона, то пшеважне вже маті хрищона) кідає гуску, хто де стоїт на гуліці.

Батькі до вінця не ї́халі. Таке було право. Ну, як? На фурманку маті сяде з кольонії і поїде на вінець? То ж треба в хаті попатати. Але то пшеважне би то не можна було.

Колісь то молодая попереді ї́хала, але послі, як всякі виходілі комедії по людях, то вже пускалі фуору першу. Як ї́халі до вінця, співати не можна.

І заїжджає до церкви. Вона вже має гроши нашіковани і на порозі кладе – чи десеть злоти, чи двадцеть злоти, як уже яке право тогди було. На першум то ніє, но на тому, што з притвуорця до церкви. І кладе тїє гроши на порозі, розстілає і правою ногою наступає. І пушла далей. То вже там жебруща баба чи сторож хучієй забирают. А як нікого нема, то берут їх там у касу церковну. То тепер. Колісь, то білі жебрущи баби, діди, то пільнуют.

Треба молодуй було першуй приї́хаті. То нібито вона буде жондіті в жицьові, буде браті верх над молодим.

Колісь молодая мусіла застаті службу. Мусіла цілу обідню стояті в велюнові в церкві, не так як тепер, што в п'ять часуов вінчаються. А як вже не застане цілу, то хоч половину, жеб хоч перед Отченашом до церкви іті.

Мієсце, де стоялі молодіє, старша сванька застілала ручніком. Ручнічок то треба було тьогаті молодуй кругом, бо дівчата будут виходіті замуж. Некотори то ще гроши клалі друобни пуд ногі, пуд полотно.

Ї́дучи із церкви, співалі на фурманках:

Над церквою хмара –	x2
Стояло діток пара:	
Обоє молодіє,	
Обоє хорошіє.	x2
Подякуймо Богу,	x2
Курашувському попу,	
Што наши дітї звінчав,	
Невелікі вінець узав:	
Четири золотіє	
За наши молодіє.	x2

Продовження в наступних номерах

Людмила ЛАБОВИЧ

*Фотографії з весілюов у Курашеві
зобрани билі Юрійом Плєвою*

Михайлове щастя в час лихий

На початку моєї журналістської пригоди, шукаючи історії про те «як це було у колишній час», я часто навідувався у село Гусаки, що в гміні Більськ. Типове підляське село-вулицівка, розташоване серед полів і лугів, у XVI столітті належало пліутицькому старості.

«Назва села походить від особового імені Гусак. До середини XVII століття мало назву Гусаково або Усаково. Розташоване поблизу місцевості кладовище свідчить, що ця околиця була заселена задовго до заснування села. (...) У 1602 році Гусаки були одною з місцевостей, спустошених солдатськими пограбуваннями, і були повністю звільнені від орендної плати. У наступні роки село також було частиною королівського маєтку, а потім уряду. За даними з 1900 року, село належало до гміни Райськ Більського повіту і охоплювало 483 десятини землі». Так про засноване в першій половині XVI століття село писав Лешек Зугай у краєзнавчій розробці «Історія гміни Більськ Підляський».

Героєм моїх записів у Гусаках був покійний вже Михайло Людвічук – на той час понад вісімдесятирічний мешканець села: хлібороб, кравець, пасічник, який майже до кінця своїх днів доглядав за своєю пасікою, в якій ще при здоров'ї мав понад 80 вуликів, а вже на старість «лише» понад 40. Після кожного візиту дарував мені глечик меду.

Як і багато хто з покоління наших дідів і прадідів, він жив у цікаві, тобто важкі часи. Однак, як згадував – йому щастило і всупереч нещастям, які переслідували цю частину Європи, дозволило уникнути смерті.

Вже сам час, коли Михайло прийшов на світ, міг передсказувати долю його покоління. Був це 1914 рік – саме почалась I світова війна.

— Штирнастого року родівся і повезлі мене в пелюшках, то тільки наморозілі і достав простуди – простудів і неркі, і пенхеж, хучі й хрестілі, бо такий «херляк» бив – про біженський ексодус малого Мішки дізнавався він уже зі спогадів старших осіб, але оце щастя об'явилося перший раз – багато дітей не пережило дороги на Схід. Його родина потрапила в околиці Самари, якої назву совети поміняли потім на Куйбишев. Людвічуки опинились в селі Матвеевка.

— Там бив пристанок і дедушка ходів на роботу на жельзну дорогу. Я стамтуоль поментая, што як мілі вже виїжджати у 1918 рокові, то прийшов ніций і мні далі «ке-

ренку» – рубля і винюс я для його. Я винюс того рубля, дав тому дедушке, а вуон мене поблагословів, поціловав і сказав «многіх, многіх лет тебе жселаю» – як виявилось, побажання, можна сказати, збулося. Може й ще тому, що коли хлопчик входив до хати, в сінях наздогнала його і вдарила, мабуть на щастя, коза.

Пан Михайло згадував також, що пам'ятав, як у 1918 році, коли йому вже було 4 роки, вертались вони додому.

— Паментая, як до поїзда пудбігали і тьоткі – мамі сестри – вони молодіши билі, такіє «подурвіси», а мні уишлі рубаику – такую матрьоску з пелериною, крацясту і обшита била чорною тасемкою. І як до поїзда пудбігали, то мене за руки тримали, і як подбігут, то хватают мене за руку й гон у гору!

А приїхали з Росії у вусімнадцетому рокові, якраз на Петра. Поишли до Пілік до швагра, а швагор мів пару коні добрих і дишльови вуоз такий велікі. Приїхав і нас погрузів, привезлі нас пуд тополі, висаділі і тут як зачне дощ падати, а я кричу – мамо а де наш дуом?! Бо все казали, що додому їдем.

А дому не було. Треба було жити у леп'янці.

— Нас иштири сім'юв зїхалось. Потум зачалі вже доїжджати буольи і зачалі розбудовуватісс. Тогди вже дядько леп'янку зробів на своєм городі – хату з гліни. Але добра била. Мнуого у Храболах било тих леп'янок. Зімою часом по углах заходіла вільгоць. Пудлогі тоже не било – земля, туок з гліни.

Доми, господарські будинки та обладнання, все, що залишилося тут у 1914 році, іноді знаходили на так званій Шляхті – у католицьких селах, що межували із заходу з селами розташованими на окраїні території заселеної православними.

— Туди далі й на Шляхту, як то ми говоримо, то вони не виїжджали, но то туолько тим і пользовались – згадував пан Михайло. – Полякі не билі такіє дурніє як руські. З Мулявіч кількох оно било – туди далі й на Росії, а тут нектори до Біловезжи доїхали і саме фронт пройшов, то вони поворочались. Тіє, що приїжджали потум з беженства, то ходілі молотімі і служилі у їх парубками.

А муой дід то пузнав своїє иштки у одного ишляхтіча. Бо дід сам бив майстер – зробів иштки і оковав. Йому пудказали люде, де вони могут биті. Зайшов вуон до ишляхтіча і каже –

«А то ти їх забрав?». – «Ноя». – «Но то що?». – «Но беж тен стари дом», – шляхтич саме побудував собі нову хату, стара була йому непотрібна, так що за сані – шитки – родина могла перевезти і збудувати дім.

Життя помалу ставало на свої колії. Колишні біженці почали відроджувати з облогів свої поля, заводили худобу, багато працювало столярами, бо було запотребування на працівників, щоб відбудовувати оселі. Одягу не можна було купляти так просто, як зараз – у крамницях, отже потрібні були також фахівці – кравці. Цей шанс використав Михайло.

— В 1929 рокові жив у Храболах і пуйшов до дїда за кравця учитись. Проучився год і дїд той сказав – «Як пробудеш ще руок, то научишся лепі робіті і не будеш мусів платіті», бо я з дїдом договорився, што 100 злотих йому заплачу за науку. Я прийшов до свого дядька і кажу, што така справа, а дедушка каже – «А хто тут од тебе роботи требе? Ходи, то тобі не зашкодіт».

І так навчився він кравецького ремесла. Кравецтво то була добра робота, а якщо добрий фахівець, то й замовлень не бракувало. Крім одягу на щодень, шив костюми на весілля молодим і до Жепнева, Денисок, Райська, Плютич, Проневич і Гусаків. Шив також кожухи, як згадував у 1928 році така зима була – 42 градусів морозу. О, тоді то було запотребування. А кожухи ще оздоблювати треба було, ручна робота, а у цьому «жуонка била спеціалістка». Так що шилося все – від білля, майточок для дітей, по плащі і кожухи.

У 1933 році вернувся на батьківщину і став також господарити, успадкувавши 8 моргів землі по батькові і третю частину «седліска». Були там хліви і хата – така стара, що як згадував пан Михайло: «Ледво дихала, але я ще прожив у туй хаті до 1945 року».

У 1939 році спалахнула війна. Німецькі літаки обстріляли тоді й Райськ, і Гусаки. Пан Михайло саме засівав жито на полю під Мулявічами, коли побачив два літаки на небі, які почали знижувати політ. Михайло упав у борозну, але не було обстрілу й міг він вернутись до роботи і посіяти жито.

Зараз пройшов фронт, прийшли німці, а потім совети і як згадував «встретіліся вони взаємно і побраталіся». З німцями наш герой зробив ще добрий бізнес – у Більську поміняв сало на махорку, а тютюн, як казав, німці мали дуже добрий. А потім почалась советська власть.

— Жеб билі німці не прийшли, то я бив би у ГУЛАГ-у. Ми ждали советув, брами робілі, встречалі. Тож руські народ – руські – нація до нації склон має. Але правду сказав лєтінант з первой лінії. Ми розпитували в Храболах на шосі советських солдатув – як у вас там живут? А знаєте, якая била агітація советска – наговорив нам, наговорив. Потом подходіт старшина – українець, бо ще й по-українську до нас говорив: «Люди, що ми маємо вам говорити? От, ми прийшли, освободили вас од панського іга, що вами пани орали, а побудемо – обачите й узнаєте самі як є. Бо як будемо говорити, то не повірите, а як побачите своїми очима, то переконаєтесь», – пан Михайло з іронєю в голосі згадував слова радянського жовнера з України, який певно також з гіркою посмішкою хотів передати реальність советського «краю», який прийшов з Росії.

І що цікаве, пан Михайло не доповів мені, у чому була загроза, що потрапить він до советської в'язниці й чому зневірився у радянській системі. Хоч, слід сказати, що потрапив

він у комуністичний «актив» і з цього приводу знов мусив розраховувати на своє щастя. У Мулявічах був тоді «Сельсовет» – там був голова, секретар і „воєнно-учьотчик», а Михайло став депутатом місцевої советської влади. Прийшло 1 травня 1941 року.

— Ми досталі приказ, коб прийти з дефілядою, з красним флагом до Мулявічув. А моя мама била в шпиталю в Білостоці і якраз на 1 мая єї випісалі. Приїхала до Страблі пояздом і переказала, жеб я приїхав її забрав. Одним словом – шиховало мні в жицію. Бо жеб бив пойшов на первое мая, то мусів би вуйті на трибуну і висказати гасла од Комсомола. А знаєте, як німець розцигувався з комсомольцями. Мої колегі з Грабувця, Шастал при першій лінії голови положили. А я поїхав по маму, не пуйшов туди і не вліз на трибуну.

Як згадував пан Михайло, один зі свідків першотравневого советського мітингу у Мулявічах занотував прізвища осіб, які виступали зі сцени, і подав цю записку німцям, які прийшли тут влітку 1941 року.

— Коли їх забрали – што я пережив! Вночі спати не муог. Ще світало, кажу до жуонкі – «Знаєш што, я на дужок пуйду, коні попасу». А вона каже – «Што так рано?». Я сказав, же мїсця для мене нема. Прийшов з куоньмі, а жуонка каже, што пуйде до Райська до церкви. Я остався вдома – вийшов на двур, взяв відро і помився. Напомповав ровер і чую «пу-пу-пу» – німці мотором пудїхали, затримались, на мене подівіліся, але поїхали дальше. Думаю – як тут втечи, тож я бив у туюм активі советському – ВЛКСМ-емі. А тут ще ціла машина їх приїхала. Стоят перед моім пудворком, дівляться і кажеди муой рух бачат. Мні аж шапка на голові пуднялась і серце залекотїло.

Михайло планував піти за клуню, потім у жито, а там вже був ліс – і так втік би. Але за клуню стояв німецький солдат. Вирішив він тоді йти просто на вулицю – на німців. Підійшов до них – привітався, вони також привітались і пішов.

— Думаю пудойду, бо там групка наших мужчин стояла і штось говорила. Йшов до їх і якби штось, то дав би нура в коноплі. Але дойшов і бачим, што ідут офіцери з керовніком колхозу. Пудошли до нас і одін каже «Здравствуйте» – чисто руським язиком – «Граждане не разбейтєсь. Сидите все по местам спокойно, ніхто вас трівожіть не будет. Здесь несколько человек ми должни взять на допорос». Першого взяли «воєнно-учьотчика», потом секретаря і депутата сельсовета, а тут вже очередь на мою хату. Я за той час, што вони взяли їх і поїхали, скурих 25 паперосув – знаркотизовався нормально. Але мою хату мінулі і мні льогш стало. А їх завезлі пуд Верпехи і в ровові розстріляли. З нашого села розстріляли, з Мулявіч, Столовача, Ольшаніци.

Іншим разом німецький патруль затримав пана Михайла, бо був подібний до розшукуваної особи. Двох солдатів аж сварилося – чи то він, чи не він. Але подивились докладніше, мабуть на фотографію, і відпустили. Набагато більше прикрою і болісною була зустріч з представниками Червоної армії, які знов появились тут у 1944 році. Неподалік Плютич при залізничному шляху був понімецький бункер, а в ньому советські солдати.

— Вони понапівались «до дрезіни». А я ворочавсе од тесця. Два дні назад в Яцевічах банда била «Бурого» і одного чоловіка стамтуоль забрали і замучили на смерть. Але тії советські солдати то потрафілі когось злупати і докумен-

ти провирати, а як виймаєш кошельок з документами, то там і гроши є. Тоді вони гроши заберут, документи оддадут і йдуть «к бабушкє». А в мене так zdarилось, што сусід пуд'їхав і каже – «Мишка, ході, до тесця завезу. Я за рику їду». А я сказав, щоб оно трошки почекав, то я яблик наберу у мішок, тесця завезу. Яблика взяв, а документув забив. Кажу солдатам – «Ізвиніте товариці, но такая справа – я документов забив». Кажу їм, што я з Гусакуов. А вони, што я «бандіт». Став мене одін в жолудок біті карабіном. Якесь баби йшли, зобачили, што мене там «тормозят», як копнули за клуню і повтікали. Дівлюся, што там з даля мужчина йде. Кажу йому «Нікіфор, ході сюди». «А што такое, што ви до його маєте?». «Ти знаєш його?». «Ну, як не знаю? Тож то сусід з нашого села, добри чоловік, спокуйни». І так якось одвезались вони од мене.

Щастя черговий раз допомогло йому вийти з важкої ситуації, яка в умовах триваючої війни могла означати загибель. Тим більше, що у спогадах людей та історичних дослідженнях часто можна прочитати думку, що німці, на відміну від советів, діяли по законам і були перебачувальні, тоді коли зустріч з «красноармійцями» могла означати смерть. З другого боку, саме відділ «Бурого», якого членів шукали совети, поставив мешканцям Гусаків ультиматум, що мають виїхати до Радянського Союзу, або чекає їх горе.

Всього покійний пан Михайло мені однак не розказав. Хоч було це вже після падіння комуністичної системи, не розповів, чому загрожувало йому заслання до Сибіру.

— Аї, не варто чогось такого згадувати. Всякі часи бивають. Тое споменуті і сказати правду? А як її розказати, як люде дзись не люблять правди. От, я сусідові правду сказав, то вже понад руок до мене не одзивається.

Коли записував я пана Михайла, почув дзижчання. Прилетів комар і сів йому на голову. Старець посміхнувся і сказав: *От, бачиш, навіть комарик сіє на лоб і каже – «Мишка не говори всього. Мовчи лепі»*. На щастя багато чого розказав.

Славомир САВЧУК
Радіо Білосток

Słowa, jakich my nie znali albo zabyli

Od czytaczów można czasem poczuć, szto nie wsi słowa w ukraińskomownych tekstach dla jich dobre zrozumiały. Niczego dywnocho w tomu nema, choć by tomu, szto nemało słów naszoji tu bilśkowo-hajnuwśko-simjatyckoji dialektnoji mowy zabulośia, choć w kijuwśkuj literaturnuj mowi wony dalej używajut'sia (choć by toje awżeż). Insza sprawa, szto piśmenniki, za sprawoju jakich u XIX stolittiowi formowałaś literaturna ukraińska mowa, jak Iwan Kotliarewśkyj czy Taras Szewczenko, używali słów i mownych form typowych same dla dialektnoho mowienia jichnich okolic – tohdyszni huberniji Połtawska i połudenna czastyna Kijuwśkoji, w tomu czysli j takich, kotory na Wołyni, Polisiowi i Pudlaszowi nie używaliś – chiba szto w pisniach, jakiji swobodno “hulali” po wsio-mu ukraińskomownomu prostorowi. Do toho

dochodiat szcze wsiaki nowy słowa, kotory tworzyli (“kowali słowa”, neolohizmy – “kowny słowa”) konkretny osoby, jak i zapożyczania z inszych mow. Tomu nawet' ludiam, kotory wyrosli w seredowiszczowi zusim szcze naszomownomu, treba toj “nepudłaśki” leksyczny zapas poznawati i pryswojuwati. Same stul wynika idea sioho praktycznoho słowniczka, z jakoju my nosilisia wże kilka lit, a teper realizujemy, za pryncypom “Od dumki do słowa, od słowa do diła – a diłom słowo ż bude!”. Adresowany wun ne ono tym, chto wże wprawiwsia w czytaniowi ukraińskoji abetkoju, ale j tym, chto ono słuchaje ukraińskich awdycijow u radiu. Same tomu perszoju stojit forma zapisana abecadłom – znajut joho ż wsi, nawet' tyji, szto nikoli ne “uczyliś kirylci” j ne czytali jakimi-nebud' “ruśkimi literami”.

Re-D.

Praktyczny słowniczek dla słuchających i czytających

A

abétka – (ukraińska) abétka – alfabet (ukraiński)

abrazýwnyj – абразівний – ścierny
abrykos – абрикос – morela
absolutnyj – абсолютний – bezwzględny
abzac – абзац – akapit
adże (ad-że) – адже – bo, albowiem, przecież
adresant – адресант – nadawca
agrus – агрус – agrest
ajstra – айстра – aster
akadémič – академік – członek akademii

akompanémént – акомпанемент –
akompaniament

aksióma – аксіома – aksjomat, pewnik
aktowyj zal – акто́вий зал – aula
akula – акула – rekin
alweóły – альвеолы – pęcherzyki płucne
alkasz – алкаш – alkoholik
almaz – алмаз – diament
alfawit – алфавіт – alfabet
amfibiji – амфібії – płazy
aminokysłota – амінокислота – aminokwas
analizy – аналізи (здавати аналізи) –
badania laboratoryjne

anemometr – анемометр – wiatromierz
anhār – ангар – hangar
anhlijska szpylka – англійська шпилька –
agrafka

ansámbł – ансамбль – zespół
antycyklon – антициклон – wyż baryczny
antyczastynky – античастинки – antycząstki
antyfryz – антифриз – płyn chłodzący
antytilo – антитіло – przeciwciało
apendýks – апендікс, апендицит – wyrostek (ślepa kiszka), zapalenie wyrostka
aplodysmenty – аплодисменти (аплодувати) – brawa (bić brawa)

aráchis – арахіс – orzech ziemny
archejska era – архейська ера – archaik
archiwator – архіватор – archiwizator
areal – ареал – areal, powierzchnia; zasięg, obszar występowania

arfa – арфа – harfa
arka – арка – łuk (np. triumfalny)
arterija – артерія – arteria; tętnica
arterioły – артеріолы – tętniczki
arterioskleroz – артеріосклероз – miażdżycza
artryt – артрит – zapalenie stawów
artyszok – артишок – karczoch
asociacija – асоціація – skojarzenie; asocjacja (stowarzyszenie)

asociatýwnist' – асоціативність –
asocjatywność, łączność działania
aspiránt(ura) – аспірант(ура) – doktorant, studia doktoranckie

ateljé – ательє – pracownia (np. krawiecka)
atestat – атестат – świadectwo (atestat
zpiłocności – ś. dojrzałości)

atmosférnyj tysk – атмосферний тиск –
ciśnienie atmosferyczne

awáns – аванс – awans; zaliczka
awarija – аварія – awaria; wypadek drogowy
awrał – аврал (авральний) – działanie wymagające wszystkich sił (ang. over all)
awtoruczka – авторучка – wieczne pióro
awżeż – авжеж – tak, oczywiście, naturalnie, rozumie się

azárt – азарт – hazard
azbuka – азбука – abecadło, alfabet
ażiataż – ажіотаж – podniecenie, poruszenie

B

babij – бабій – babiarz, kobieciarz
babky – бабки, баблo – forsa
bachmat – бахмат – koń wierzchowy, bachmat

bączennia – бачення (бачити) – widzenie, pogląd
 badioryś – бадьористь (бадьорий, підбадьорувати) – energia, żwawość
 bahato – багато, багачко – dużo, wiele
 bahatobórstwo – багатоборство – wielobój
 bahatohrannyj – багатогранный – wielokątny; wielostronny
 bahatopowerchowyj – багатопверховий – wielopiętrowy (багатоповерхівка – budynek wielopiętrowy, blok)
 bahatoriczna merzlota – багаторічна мерзлота – wieczna zmarzlina
 bahatstvo mowlennia – багатство мовлення – bogactwo językowe, bogactwo wypowiedzi
 bahattia – багаття – ognisko, stos
 bahrianeć – багрянець (багрянний, багровий), багрянниця – purpura; purpurowa szata
 bajdykuwaty – байдикувати – walczyć się, próżnować, lenić się (байди/байдики бити – zbijać baki)
 bajdak – байдак – dawna łódź rzeczna
 bajdarka – байдарка – kajak
 bajduzist’ (bajdużyj) – байдужість (байдужий) – obojętność (мені байдуже – jest mi to obojętne, jest mi wszystko jedno, nie robi różnicy)
 bajrak – байрак – parów, wąwóz; lasek w parowie
 bajstria, bajstriuk – байстрия, байстрик – bękart (nieślubne dziecko)
 baky zabywaty – баки забивати – odwracać uwagę rozmową
 bakłaha – баклага – płaska manierka
 bałaczka (bałakaty) – балачка (балакати) – pogawędka, rozmowa (także nazwa dla ukr. wersji komunikatora gadu-gadu)
 bałahan – балаган – szopa, budą jarmarczna
 bałakanyna, bałakun – балаканина, балакун (балакучий, балакливий) – gadanina, gadanie; gaduła
 bałamut – баламут – uwodziciel; баламут
 bałka – балка – belka; parów na stepie (hazowyj) balon – (газовий) балон – butla gazowa
 bałonczyk – балончик – pojemnik pod ciśnieniem
 bamber – бампер – zderzak
 banderol – бандероль – banderola; przesyłka pocztowa (pakiet)
 bandura, banduryst – бандура, бандурист – bandura (strunowy instrument muzyczny), bandurzysta
 bania – баня – kopuła cerkiewna; łaźnia
 banka – банка – bańka; puszcza do napojów; słoik (склобанка)
 bankiwsyj – банківський – bankowy (банківський білет – banknot; банківський рахунок – konto bankowe)
 baraban – барабан – bęben
 barabanna peretynka – барабанна перетинка – błona bębenkowa
 baraboli – бараболі (-ля) – kartofle, ziemniaki
 barchat – бархат – aksamit
 bareljef – барельєф – płaskorzeźba
 baryło – барило – baryłka, beczka
 barysz – бариш – dochód, zysk, korzyść
 barytysia – баритися – działać niespiesznie, przewlekle, zwlekać

basijn – бассейн – basen, dorzecze (rzeki), zagłębie (np. węglowe)
 basketbol – баскетбол – koszykówka
 batareja – батарея – bateria; kaloryfer
 batarėja – батарейка – bateria elektryczna
 bat’kiwszczyna – батьківщина – ojcowizna
 bat’kiwszczyna – батьківщина – ojczyzna
 bat’ky (bat’kiwskyj) – батьки (батьківський) – rodzice, rodzicielki
 baton – батон – baton; podłużne pieczywo pszenne
 bawowna – бавовна – bawełna
 bazikaty – базикати – pleść, paplać
 bazylik – базилик – bazylia
 bażannia – бажання (бажати) – chęć, pragnienie, życzenie, powinszowanie
 bażanyj – бажаний – pożądaný, upragniony
 bdzoła – бджола (бджолиний, бджоляр) – pszczoła, pszczeli, pszczelarz
 behemot – бегемот – hipopotam
 belkotinnia – белькотіння (белькотіти) – bełkot, bełkotanie
 belkotun – белькотун – pleciuga; mówiący bełkotliwie
 benket – бенкет (бенкетувати) – uczta, bankiet
 benteżyty – бентежити – peszyć, konfundować, zbijać z tropu
 benzozaprawka – бензозаправка (заправляти(ся)), бензоколонка – stacja benzynowa; dystrybutor
 berehty(sia) – беретти(ся) – chronić (się), strzec (się), wystrzegać się
 berest – берест – brzost, więz
 berezeń – березень (березневий), березіль – marzec
 berkut – беркут – birkut (ptak drapieżny)
 besida – бесіда – rozmowa, pogadanka
 beszketuwaty – бешкетувати (бешкетник) – rozrabiać, psocić
 bezchat’ko – безхатко – bezdomny
 bezchrebetni – безхребетні – bezkręgowce
 bezchrebetnist’ – безхребетність (безхребетний) – brak charakteru, kośćca moralnego
 bezzesnyj – безчесний (безчесність) – pozbawiony czci, zasad moralnych; haniebny, niesławny
 bezzestia – безчестя – wstyd, hańba, niesława
 bezzestyty – безчестити – pozbawiać czci, hańbić, zniesławiać, osławiać
 bezdara – бездара, bezdarний (бездарність) – niewydarzony
 bezdilla – безділля (безділник) – bezczynność, próżniactwo, nieróbstwo
 bezdohannyj – бездоганный (бездоганність) – bez zarzutu, nienaganny
 bezdumstvo – бездумство (бездумний) – bezmyślność
 bezhluzdia (bezhluzdyj) – безглуздя (безглуздий) – bezsens, niedorzeczność
 bezhramotnist’ – безграмотність – analfabetyzm
 bezhramotno – безграмотно – nieumiejętnie
 bezkoniecznist’ – безконечність (безконечный) – bezkres, nieskończoność
 bezkoryslywist’ – безкорисливість (безкорисливий) – bezinteresowność
 bezkoshownyj – безкоштовний – bezpłatny

bezkysnewyj – безкисневий – beztlenowy
 bezlik – безлік, безліч – mnóstwo
 bezladdia – безладдя, безлад – nieład, bezład, chaos
 bezmežnyj – безмежний (безмежжя) – bezgraniczny
 bezodnia – безодня – głębia, otchłań, przepaść
 bezpeka – безпека (безпеківий, безпечний) – bezpieczeństwo
 bezpechnist’ – безпечність – brak zagrożenia, bezpieczeństwo; beztroska
 bezpereminnij – безперемінний – niezmienny, stały (безперемінний струм – prąd stały)
 bezpereczno – безперечно – niezaprzeczalnie
 bezposzczadnyj – безпощадний (безпощадність) – bezwzględny, bezlitosny, niemiłosierny
 bezridnyj – безрідний – nieznanego pochodzenia; bez rodziny
 bezsmertia – безсмертя, безсмертність (безсмертний) – nieśmiertelność
 beztalannyj – безталанний – nieszczęśliwy, nieszczęsny, nieudolny, niezdamny
 bezturbotnist’ – безтурботність, безтурбоття – beztroska
 beztiamnyj – безтямний (безтяма) – nieprzytomny (любити до безтями – kochać nieprzytomnie); bezmyślny
 bezumownyj – безумовний – bezwarunkowy, niewątpliwy
 bezumstvo – безумство (безумний) – szaleństwo, brak rozsądku
 bezupynnyj – безупинний – nieustanny
 bezwidchodnyj – безвідходний – bezodpadowy
 bezwidradnyj – безвідрадный – smutny, niepokieszony
 bezwik – безвік – wieczność (na bezvik – na wieczne czasy)
 bezwirja – безвір’я (безвірний) – ateizm
 bezwladia – безвладдя – anarchia, rozprzężenie
 bezzakonna – беззаконня (беззаконний) – bezprawie
 bezzachysnist’ – беззахисність (беззахисний) – bezbronność
 bezzmistownyj – беззмістовний (беззмістовність) – pozbawiony treści
 bezzalisnyj – безжалісний – bezlitosny
 bezzurnist’ – безжурність (безжурний) – beztroska
 bhannia – бгання (бгати) – napychanie, wciskanie
 bhaty korowaj – бгати коровай – miścis ciasto na korowaj (kołacz)
 bidolacha – бідолаха (бідолашний) – nieborak, nieszczęśnik
 bihcem – бігцем – biegiem
 bizenec – біженець – uciekinier, uchodźca
 biłylo – білило – bielidło
 bilka – білка – wiewiórka
 bilky – білки – białka, proteiny
 bilok – білок – białko (w jajach)
 bila – біля – koło, przy, obok; około
 bilawa, bilawka – білява, білявка – jasnowłosa; blondynka
 binokl – бінокль – lornetka
 biser – бісер – perła
 bisnuwatyj – біснуватий – opętany (przez biesy); wściekły, szalony

З організованого життя над Бугом і Нарвою

Союз українців Підляшшя

Марія Рижик – радницею Більського повіту

7 квітня відбулися вибори до органів місцевого самоврядування. Громадяни Польщі обирали близько 47 тисяч депутатів місцевих рівнів, а також майже 2,5 тисяч війтів, бургомістрів та мерів міст.

У виборах по всій країні брали участь представники українського середовища. Як повідомляв український тижневик «Наше слово», з-посеред 79 представників української громади в Польщі мандат надано 23 кандидатам, які засідатимуть у раді одного сеймику, а також у повітових, міських і гмінних радах. У другому турі виборів, який відбувся **21 квітня**, взяв участь лише один українець.

У Підляському воєводстві балотувалося, щонайменше, семеро українських діячів регіону. Радницею Більського повіту черговий уже раз стала Марія Рижик, теперішня голова Союзу українців Підляшшя (на фото). На місцевих виборах вона

балотувалася від виборчої комісії Більська коаліція (Koalicja Bielska), округ № 1, місце в списку – № 3. Голові СУП вдалося отримати 506 голосів, що забезпечило їй місце в Раді повіту в Більську.

Окрім Марії Рижик у Підляському воєводстві у виборах взяли участь члени Союзу українців Підляшшя:

д-р Андрій Артем'юк, заступник голови СУП – кандидат до Ради гміни Більська-Підляського, Komitet Wyborczy Wyborców Nasza Gmina – Wspólne Dobro;

д-р Мирослав Степанюк, член Головної управи СУП, кандидат до Ради Гайнівського повіту, Komitet Wyborczy Wyborców Hajnowska Koalicja Samorządowa;

Ірина Вищенко, членкиня Головної ради СУП, кандидатка на віята гміни Черемха, Komitet Wyborczy Wyborców Nasza Czeremcha;

Марко Хмелевський, кандидат до сеймику Підляського воєводства, Koalicyjny Komitet Wyborczy Trzecia Droga Polska 2050 Szymona Hołowni – PSL;

Петро Осташевський, кандидат до Ради міста Більськ-Підляський, Komitet Wyborczy Wyborców Nasz Bielsk (увійшов у місце Івони Колос, яка стала заступницею бургомистра);

Олексій Рощенко, кандидат до Міської ради в Кліщелях, Komitet Wyborczy Wyborców Strażak.

Якщо йдеться про результати представників українського середовища у Польщі, то слід відмітити, що у Вармінсько-Мазурському воєводстві мандат у сеймику отримав Збігнєв Гомза. У районних повітових радах є 10 українців, у тому числі Марія Рижик у Більську. Найбільше – кільканадцять осіб – засідає в міських і гмінних радах. Двох представників української меншини стали війтами: Славомир Ковальчик – війтом гміни Свйонтки (Вармінсько-Мазурське воєводство) та Фома Головатий – війтом гміни Бесекеж у Західнопоморському воєводстві.

Великодні майстер-класи

9 і 12 квітня учні українських класів Початкової школи № 4 ім. А. Міцке-

вича у Більську побували на майстер-класах в Музею Обох Націй у Більську (на фото). Заняття були присвячені великим традиціям. Учні робили квіти з бібули та прикрашували ними вербові гілки, які потім могли освятити в церкві у Вербну Неділю.

30 квітня, також у більській ратуші, учні українських класів з «четвірки» взяли участь у майстер-класах з писання писанок.

Заняття відбувалися в рамках проекту Союзу українців Підляшшя «Майстер-класи української культури для дітей та молоді „До джерел”» завдяки дотації Міністра внутрішніх справ і адміністрації РП.

Союз українців Підляшшя – патроном конференції про війну в Україні

11-12 квітня на Факультеті міжнародних відносин Університету в Білостоці проходила Міжнародна студентсько-докторська наукова конференція «Світ у ставленні до війни в Україні». Головною її метою була наукова рефлексія міжнародних наслідків російського вторгнення в Україну. Взяли в ній участь, у першу чергу, студенти та докторанти з Польщі, України та Іспанії, зацікавлені глобальним впливом війни в Україні на суспільства, політику, економіку та культуру різних країн.

Конференція проходила під патронатом Союзу українців Підляшшя. Як представник українського середовища регіону взяв у ній участь заступник голови СУП Лука Бадовець.

Конкурс української поезії

18 квітня в театральній залі Більського будинку культури відбулися конкурсні прослухову-

вання Воеводського декламаторського конкурсу «Українське слово» (на фото внизу). Взяв у ньому участь 81 декламатор з Більська, Білостока та Черемхи – з Садочка № 9 Лісова поляна в Більську, Початкової школи № 4 ім. А. Міцкевича в Більську, Громадської початкової школи св. св. Кирила і Методія в Білостоці, Початкової школи № 9 ім. 42-го Полку Піхоти в Білостоці, Інтеграційного садочка № 26 в Білостоці та Шкільно-дошкільного комплексу в Черемсі.

Садочок представляло 13 дітей, у категорії «класи 1-3 початкової школи» виступило аж 37 учнів, у категорії «класи 4-6 початкової школи» презентувалося 26 школярів, а з-посеред найстаріших учнів клас 7-8 виступило п'ятеро читців.

Нагороджені декламатори показали добре знання вибраного тексту, цікаву інтерпретацію поезії та гарну вимову, враховуючи правильну артикуляцію складних українських звуків та правильний наголос. Вони також показали свої артистичні здібності. Рівень конкурсу був набагато ви-

щим ніж у минулих роках та всі діти на належному рівні показали з українською поезією. Журі, присуджуючи численні перші, другі та треті місця, високо оцінило підготовку дітей до виступу.

Конкурс організував Союз українців Підляшшя, при співорганізації Більського будинку культури, в рамках проекту «Зустрічі з підлясь-

ким фольклором, українською традицією і поезією» завдяки дотації Міністра внутрішніх справ і адміністрації РП.

Більше про ідею заходу та нагороджених читайте та стор. 3-5.

«З підляської криниці»

19 травня у Більському будинку культури відбулися конкурсні прослу-

ховування ювілейного XX Конкурсу української пісні «З підляської криниці» (на фото). З українським репертуаром виступило 79 виконавців різного віку. Виконували вони українські пісні в різних жанрах: фольклор, опрацьований фольклор, етно-фольк, авторська пісня, естрада, хоролий спів. Презентувалися солісти, дуети, тріо, кuartети, ансамблі, хори – як діти і молодь, так і дорослі.

Конкурсантів оцінювало журі у складі: хореограф Борис Бунь з Рівного, Алла Ковальчук – фольклористка, співачка та аніматорка, пов'язана з гуртами «Горина», «Сільська музика» і «Ранкова роса» з Рівного та Віта Коцюбайло, інструкторка співу та диригентка, родом з околиць Рівного, зараз жителька Білостока.

26 травня найкращі виконавці українських пісень – лауреати перших і других місць – виступили в Більському будинку культури під час врочистого гала-концерту.

Про ювілейний конкурс, проведений українським середовищем Підляшшя, та його переможців читайте на сторінках 6-10.

XX Конкурс української пісні «З підляської криниці 2024» організував Союз українців Підляшшя при співорганізації Більського будинку культури. Пройшов він у рамках проекту «Зустрічі з підляським фольклором, українською традицією і поезією» завдяки дотації Міністра внутрішніх справ і адміністрації РП.

Підляський науковий інститут

Директор ПНІ взяв участь у першому за понад 9 місяців засіданні Спільної комісії уряду та меншин

17 квітня директор Підляського наукового інституту д-р Григорій Купріянович – як співголова Спільної комісії уряду та національних і етнічних меншин та представник української меншини в цій комісії – взяв участь у XXXII засіданні СКУНіЕМ. Це було перше засідання Спільної комісії уряду та національних і етнічних меншин за участю представників нового уряду.

Зустріч відкрив міністр внутрішніх справ і адміністрації Марцін Кервінський, який вручив акти призначення новим членам Комісії, що представляють уряд. Засіданням керували співголови Комісії: з боку меншин д-р Г. Купріянович та з боку уряду державний секретар у Міністерстві внутрішніх справ і адміністрації Томаш Шиманський.

На порядку денному засідання була низка ключових для меншин питань, особливо важливих після багатомісячної паузи в роботі Спільної комісії. На початку заступник міністра освіти Катажина Любнауер представила інформацію міністра освіти щодо закінчення дискримінації німецької меншини у сфері навчання німецької мови як мови національної меншини. Потім співголова СКУНіЕМ з боку уряду Т. Шиманський накреслив принципи державної політики

щодо національних і етнічних меншин та спільноти, що користується регіональною мовою, а співголова СКУНіЕМ з боку меншин д-р Г. Купріянович представив документ, підготовлений меншиною стороною Спільної комісії під назвою *Початковий баланс 2023. Національні та етнічні меншини в Польщі – найважливіші питання, які хвилюють середовища національних та етнічних меншин*. Представлено також інформацію щодо розподілу дотації на виконання у 2024 році завдань, спрямованих на захист, збереження та розвиток культурної ідентичності національних і етнічних меншин та збереження і розвиток регіональної мови. Проведено дискусію про можливість збільшення коштів на виконання у 2024 році цих завдань, а також про принципи їх реалізації. Обговорили питання функціонування самої Спільної комісії уряду та національних і етнічних меншин та плани її роботи у 2024 році. Важливим пунктом стала інформація, представлена Головним статистичним управлінням щодо результатів Загального перепису населення та житлового фонду

2021 року по відношенню до національно-етнічної та мовної структури населення Польщі. Д-р Г. Купріянович виступав у більшості пунктів програми LXXXII засідання СКУНіЕМ.

У пункті «Різні питання» директор ПНІ д-р Г. Купріянович як представник української меншини в СКУНіЕМ підняв, зокрема, такі питання, як: скандальне рішення прокурора ІНП про припинення слідства у справі акції «Вісла», 80-та річниця злочину в Сагріні, питання врахування культурного розмаїття та культурно-мовної спадщини регіону під час заходів задля захисту Біловезької пущі, питання побудови курятників та інкубаторів для курчат на Підляшші, що може вплинути на можливості збереження меншинами своєї ідентичності.

Делегація Волинського національного університету ім. Лесі Українки в Луцьку склала візит на Підляшшя

18-19 квітня візит на Підляшшя на запрошення Підляського наукового інституту склала делегація Волинського національного університету ім.

Лесі України. Делегацію очолював проректор з навчальної роботи та рекрутації ВНУ проф. Юрій Громик. У складі делегації були також: заступниця декана Філологічного факультету ВНУ з інноваційно-промоційної роботи доцент Ірина Левчук, завідувач кафедри конституційного адміністративного та міжнародного права ВНУ проф. Сергій Книш, доцент Зоряна Книш з Кафедри цивільно-правових дисциплін та доцент Юлія Васейко з Кафедри полоністики і перекладу.

Волинські гості ознайомилися з діяльністю і фондами Підляського наукового інституту. Представники ВНУ провели робочі зустрічі з керівництвом Підляського наукового інституту та Союзу українців Підляшшя, зокрема з директором ПНІ д-ром Григорієм Купріяновичем, заступником директора ПНІ і головним редактором «Над Бугом і Нарвою» Юрієм Гаврилюком, головою СУП Марією Рижик, заступником голови СУП д-ром Андрієм Артем'юком.

Делегація ВНУ, крім 14-томника Лесі України, передала бібліотеці

Інституту ряд видань Волинського національного університету ім. Лесі України, зокрема присвячених історії, мові та культурі Полісся та Волині. Своєю чергою, Підляський науковий інститут передав для ВНУ ряд підляських видань, зокрема видану нещодавно фундаментальну антологію україномовного письменства Підляшшя «Країна свого слова».

В Більську відбулася презентація і дарування 14-томника Лесі України

18 квітня в Більську в конференц-залі Союзу українців Підляшшя відбулася урочиста презентація та дарування 14-томного академічного зібрання творів Лесі України. Презентацію видання провів проректор Волинського національно-

го університету ім. Лесі України проф. Юрій Громик. Організаторами заходу були Підляський науковий інститут, Союз українців Підляшшя та Волинський національний університет ім. Лесі України. Медіа-патронат над заходом прийняв Український часопис Підляшшя «Над Бугом і Нарвою». Спонсорами події були Фондація Arhelan – Громадсько відповідальні та Польська мережа магазинів «Arhelan». (Більше про захід на стор. 1-2).

Підписано Меморандум про співпрацю між Волинським національним університетом ім. Лесі України та Підляським науковим інститутом

Під час візиту на Підляшшя делегації Волинського національного університету ім. Лесі України було завершено підписання Меморандуму про співпрацю між Волинським національним університетом ім. Лесі України та Підляським науковим інститутом. З боку ВНУ документ підписав ректор проф. Анатолій Цьось. З боку ПНІ меморандум підписав директор Інституту д-р Григорій Купріянович, а відбулося це в Більську в присутності проректора Во-

линського національного університету ім. Лесі України проф. Юрія Громика.

Меморандум містить основні засади співпраці між Волинським національним університетом ім. Лесі України та Підляським науковим інститутом. Його предметом є співпраця, партнерство та досягнення цілей у освітній, науковій та виховній сферах, формування якісно нових умов освітньо-наукової діяльності у вищій освіті, що передбачатимуть запровадження новітніх форм партнерських відносин. Метою Меморандуму є дослідження історії та культури української громадськості Підляшшя, дослідження в інших сферах, документування життя української громадськості регіону, популяризація знань про Підляшшя, навчально-освітня діяльність, організація наукового, громадського та культурного життя української громади, діяльність, спрямована на збереження і розвиток української культури та ведення заходів, спрямованих на реалізацію громадянських прав української національної меншини у Польщі та інших осіб, у цьому числі іноземців,

благодійна діяльність на користь громадян Республіки Польща та громадян інших країн.

Меморандум передбачає співпрацю за такими напрямками: залучення фахівців до читання лекцій студентам Університету, взаємодія з відповідними кафедрами Університету, проведення спільних заходів, конференцій, організування спільних дослідницьких проєктів, програм та заходів, обмін інформацією, матеріалами та документами. Меморандум заключено на п'ять років, згодом строк його дії продовжується. Може він бути доповнений підписанням додаткових угод.

Відбулася конференція «Закордонне українство: від дослідження історії до прогнозу розвитку»

26 квітня відбулася Міжнародна науково-практична конференція «Закордонне українство: від дослідження історії до прогнозу розвитку», співорганізатором якої був Підляський науковий інститут. Членом Ради конференції був директор Підляського наукового інституту – д-р Григорій Купріянович, а членом Оргкомітету заступник директора ПНІ – Юрій Гаврилук. Головним організатором конференції був Інститут досліджень діаспори.

У конференції взяли участь доповідачі з різних країн. Виступив також директор Підляського наукового інституту д-р Григорій Купріянович, який виголосив доповідь «Підляський науковий інститут – форму-

вання української наукової установи на Підляшші», та взяв участь в дискусії на завершення конференції.

Історики з ПНІ виступили у фільмі про митрополита Діонісія

Історики, пов'язані з Підляським науковим інститутом, проф. Роман Висоцький і д-р Григорій Купріянович виступили у фільмі «Митрополит. Діонісій Валединський», присвяченому першому ієрархові Православної Церкви в Польщі в 1923-1948 роках. Митрополит Варшавський, Волинський і всієї Польщі Діонісій відіграв ключову роль в отриманні Православною Церквою в Польщі автокефалії в 1924 році і був першим предстоятелем цієї автокефальної Церкви, очолюючи її протягом майже чверті століття. Прем'єра фільму відбулася у **травні**. Фільм підготувало Польське Телебачення А.Т. Сценарій і режисерія: Ізабела Фатальська.

Голова Наукової ради ПНІ взяв участь у конференції «Століття автокефалії ПАПЦ. Генеза, обставини та наслідки»

24 травня голова Наукової ради Підляського наукового інституту проф. Роман Висоцький, працівник Університету Марії Кюрі-Скłodовської в Люблині, взяв участь у Науковій конференції «Століття автокефалії Польської Автокефальної Православної Церкви. Генеза, обставини та наслідки», яка відбулася в Люблині в рамках відзначень 100-ліття автокефалії Право-

славної Церкви в Польщі. Проф. Р. Висоцький під час сесії «Православна Церква на шляху до автокефалії» виголосив доповідь «Адміністративна структура Православної Церкви у II Речі Посполитій».

Організатором заходу був Холмський центр православної культури, а спі-

ворганізаторами Люблинсько-Холмська православна єпархія, Кафедра православного богослов'я Інституту богословських наук Люблинського католицького університету та Інститут наук про громадську комунікацію та медіа Університету Марії Кюрі-Скłodовської в Люблині.

Товариство Спадщина Підляшшя

«Весняне прибирання»

7 квітня в осідку Товариства Спадщина Підляшшя в Пухлах у гм. Нарва відбулися майстер-класи з Агнешкою Примакою з Трав'яної колонії з білоруськомовного села Книшевичі неподалік від Сокулки (*на фото*). Агнешка – ентузіастка життя в гармонії з природою, дипломований травник та фітотерапевт, ведуча май-

стер-класів із травництва. Вона роками виготовляє власні засоби для чищення та прання.

Під час зустрічі в Пухлах, яка пройшла під гаслом «Весняне прибирання», Агнешка Примака вчила, як виготовити універсальне господарське та оцтове мило, пасту (молоко) для чищення à la Cif, туалетні блоки, що дезінфікують, очищають і освіжають та інші

корисні й екологічні рідини для очищення. Окрім того учасники майстер-класів варили чай із весняних паличок, які мають великий поживний потенціал.

Агнешка Примака передала багато знань про те, чому варто прибирати екологічно, що використовувати, щоб підвищити ефективність миючих засобів, зробити це ефективним, дешевим і простим. Учасники майстер-класів отримали також багато додаткових рецептів.

20 років Товариства Спадщина Підляшшя

28 квітня виповнилося 20 років з моменту реєстрації Товариства Спадщина Підляшшя в Національному судовому реєстрі в Білостоці. Упродовж двох десятиліть, з 2004 р., організація провела безліч заходів, які мали на меті збереження та популяризацію традиції Підляшшя, місцевої культури та історії, перш за все пісень, говірки, архітектури, кухні та різних видів ремесел. Окрім того її члени зосереджувалися на промоції регіону для туризму та захисті його унікального природного багатства.

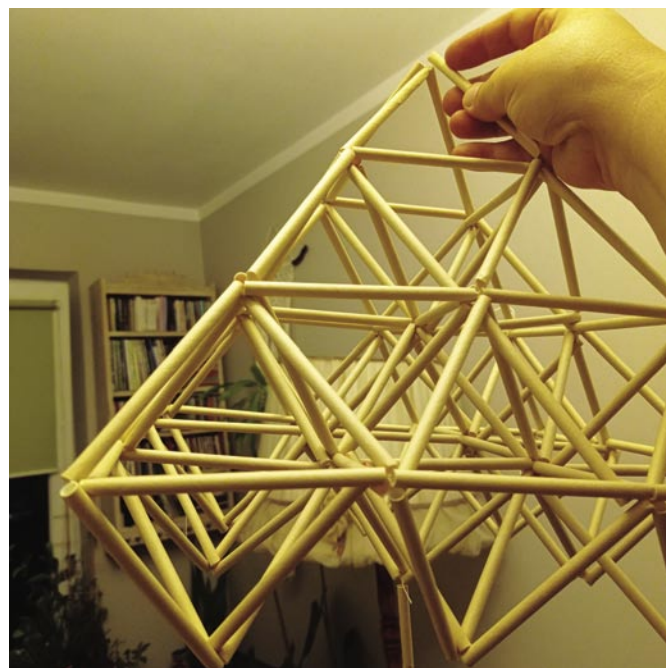
З нагоди ювілею протягом найближчих кількох місяців Товариство Спадщина Підляшшя буде презентувати свої найважливіші та найцікавіші проекти. Будуть загадки та міні-конкурси з символічними подарунками у вигляді видань товариства. Щоб більше довідатися про ювілей та взяти участь у конкурсах, заходьте на сторінку організації у Фейсбуці: www.facebook.com/dzie-dzictwopodlasia

Зустрічі в рамках проєкту «ЕтноПідляшшя»

У квітні – травні Товариство Спадщина Підляшшя проводило перші майстер-класи в рамках проєкту «ЕтноПідляшшя» – зустрічі навколо ремесел, травництва та народної музики, частина II з програми Національного центру культури: ЕтноПольща. Едиція 2024 за кошти Міністра культури і національної спадщини РП. Проєкт передбачає різноманітні заняття, спрямовані на вивчення та популяризацію різних елементів культурного надбання українсько-

білорусько-польського мовного пограниччя на Підляшші.

30 квітня в осідку товариства в Пухлах відбулися майстер-класи писання писанок (на фото побіч). Повів їх народний майстер Францішек Аронович із села Любеще у гм. Бранськ, який змалку виготовляє писанки воском та фарбує їх у «цибульнику», тобто цибулевому лушпинні. Такий спосіб розмалювання яєць на Великодні характерний також для українських православних сіл на Підляшші. Створені писанки згодом прикрасили столи учасників зустрічі під час Великодня, який за юліанським календарем випадав на **5 травня**.

З черги **25 травня**, також у Пухлах, відбулися уроки рукоділля, під час яких можна було навчитися техніки виготовлення павуків з очерету, що їх колись розвішували в хатах як різдвяну та великодню прикрасу (на фото внизу). Майстер-класи повела Сильвія Гришко. Під її опікою кожен учасник міг зробити невеличкий павук.

Товариство друзів скансену в Козликах

«На Миколу»

25 травня у Загороді в Козликах над Нарвою проходив захід «На Миколу» – товариська зустріч любителів музею під відкритим небом. Подія відбувається уже багато років при нагоді весняного празника святого Миколая (22 травня), яке відзначають у розташованій неподалік пам'ятковій церкві святого Миколая біля села Козлики (парафія Кленики). Організатором заходу є Товариство друзів скансену в Козликах, та четвертий рік за програму відповідає Катерина Восвода.

Цього року «На Миколу» відбулося в рамках більшого проєкту під на-

звою «Підляська мистецька палітра 2024», який має на меті промувати місцеву культуру, традицію та артистичне ремесло. Проєкт підтримало Маршалківське управління Підляського воєводства.

У рамках цього річного заходу відбулася авторська зустріч з Анетою Примакою-Онішк, родом з білоруськомовного села Книшевичі неподалік від Сокулки, авторкою відомої книжки про біженство «Bieżeństwo 1915. Zapomniani uchodźcy». Нещодавно вона видала черговий свій репортаж «Kamienie musiały polecieć. Wymazywana przeszłość Podlasia», про який авторка розповіла учасникам заходу.

Після презентації книжки та розмов про взаємовідносини між поляками та «руськими», тобто православними україно- та білоруськомовними автохтонами на Підляшші, відбувся концерт українського гурту «Malwa Band» з Варшави, якій загравав загальновідомі українські пісні. Гурт грав також під час товариської зустрічі біля вогнища, яка традиційно завершує захід «На Миколу».

(ред.)

*Фото Ю. Гаврилюка,
Л. Лабович, Улти
Харитонюк, Архів ПНІ*

Вирізьблений Володимиром Наум'юком Святий Володимир Русі Хреститель – опікун козликівського скансену. Фото Ю. Гаврилюка

KOLPORTER

Na Podlasiu nasze pismo można kupować w kioskach i innych punktach sprzedaży prasy firmy „Kolporter” na terenie powiatu bielskiego, hajnowskiego, siemiatyckiego oraz miasta Białegostoku (np. w sklepach Arhelan, PSS Społem), a także w Centrum Kultury Prawosławnej w Białymstoku.

W innych województwach: w Białej Podlaskiej, Chełmie, Gdańsku, Gorlicach, Górowie Iławeckim, Krakowie, Legnicy, Lublinie, Łodzi, Olsztynie, Przemyślu, Rzeszowie, Sanoku, Szczecinie, Warszawie, Włodawie, Wrocławiu.

Najpewniejszy sposób to oczywiście prenumerata.

Український часопис Підляшшя «Над Бугом і Нарвою» Ukraińskie Pismo Podlasia „Nad Buhom i Narwoju”

Виходить шість разів у рік ❖ Ukazuje się sześć razy w roku
PL ISSN 1230-2759

**ul. Kryniczna 14, 17-100 Bielsk Podlaski, skr. poczt. 77
nadbuhom.pl nadbuhom@nadbuhom.pl (+48) 502 565 547**

Редакція: Юрій Гаврилюк (головний редактор), Вікторія Гаць, Андрій Єскатеринчук, Людмила Лабович (секретар), Анна Паб'ян, Юрій Плева.

Redakcja: Wiktoria Gać, Jurij Hawryluk (Jerzy Gawryluk – red. nacz.), Andrzej Jekaterynczuk, Ludmiła Łabowicz (sekretarz), Anna Pabjan, Jerzy Plewa.

Видавець/Wydawca: Союз українців Підляшшя / Związek Ukraińców Podlasia, ul. Kryniczna 14, 17-100 Bielsk Podlaski, skr. poczt. 77 E-mail: biuro@zup.org.pl WWW: zup.org.pl

Sfinansowano ze środków dotacji Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji ❖ Профінансовано з дотації Міністра внутрішніх справ і адміністрації.

Publikacja wyraża jedynie poglądy autora/ów i nie może być utożsamiana z oficjalnym stanowiskiem Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji ❖ Публікація виражає лише погляди автора/ів і не може ототожнюватися з офіційною позицією Міністра внутрішніх справ і адміністрації.

Не всі думки висловлені на сторінках нашого часопису віддзеркалюють погляди редакції. ❖ Nie wszystkie opinie wyrażone na łamach naszego czasopisma wyrażają poglądy redakcji.

Не замовлених матеріалів не повертаємо. Редакція залишає за собою право редагувати, скорочувати тексти та змінювати заголовки. За зміст поміщених реклам та оголошень редакція не відповідає. ❖ Materiałów nie zamówionych redakcja nie zwraca i zastrzega sobie prawo ich redagowania, skracania oraz zmiany tytułów. Redakcja nie ponosi odpowiedzialności za treść zamieszczonych reklam i ogłoszeń.

Andare Studio Grafiki i Reklamy, ul. Senatorska 40/91, 00-095 Warszawa. Nakład: 1200 egz.

ПЕРЕДПЛАТА – 2024 – PRENUMERATA

Річна передплата на території Польщі коштує **60,00** злотих (PLN). (6 номерів). При замовленні передплати за короткий період число номерів треба помножити через 12,00 злотих. Архівні номери – 3 зл. (один номер) + витрати на доставку. **Річна передплата** в Україну та Білорусь – 100,00 PLN. **Річна передплата** у інші держави – 40 EUR або \$50,00, або їхня рівновартість (авіапошта).

Банківський рахунок видавця: Związek Ukraińców Podlasia, ul. Kryniczna 14, 17-100 Bielsk Podlaski, 41 1240 5253 1111 0000 5712 5402 (у назві платежу просимо вказати ім'я, прізвище і точну адресу для висилки та період, якого стосується платіж).

Формат номера для перерахунків з-за кордону:

PKOPPLPW PL 41 1240 5253 1111 0000 5712 5402.

Вплати з-за кордону просимо виконувати лише безпосередньо на банківський рахунок. Про інші варіанти, будь ласка, заздалегідь домовляйтеся з Видавцем.

Організації, парафії та інші колективи можуть робити замовлення потрібної кількості примірників за окремою домовленістю про умови пересилки і оплати. З усіма запитаннями звертайтеся на е-адресу nadbuhom@nadbuhom.pl, номери телефонів (+48) 502 565 547 або 609 048 496, або пишіть листи на адресу Видавця.

Roczna prenumerata krajowa kosztuje **60,00 zł** (PLN). W przypadku prenumeraty na okres krótszy liczbę numerów należy pomnożyć przez 12,00 zł. Numery archiwalne – 3 zł (sztuka) + koszt wysyłki.

Roczna prenumerata Ukraina i Białoruś – 100,00 PLN.

Roczna prenumerata do pozostałych krajów – 40 EUR lub 50 USD (poczta lotnicza).

Rachunek bankowy wydawcy: Związek Ukraińców Podlasia, ul. Kryniczna 14, 17-100 Bielsk Podlaski, 41 1240 5253 1111 0000 5712 5402 (w tytule wpłaty prosimy podać imię, nazwisko i adres, na który ma być wysłana prenumerata oraz okres, którego dotyczy wpłata).

Format rachunku bankowego dla wpłat z zagranicy: PKOPPLPW PL 41 1240 5253 1111 0000 5712 5402.

Wpłat z zagranicy prosimy dokonywać wyłącznie na rachunek bankowy. Inne formy należy uzgadniać z Wydawcą.

Z pytaniami w sprawie prenumeraty indywidualnej, zamówień grupowych oraz pomocy w rozpowszechnianiu prosimy zwracać się na adres e-mail nadbuhom@nadbuhom.pl, numery telefonów (+48) 502 565 547 lub 609 048 496, a także listownie.

